

การศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

A STUDY OF THE BHIKKHUPĀṬIMOKKHA IN THERAVĀDA BUDDHISM

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

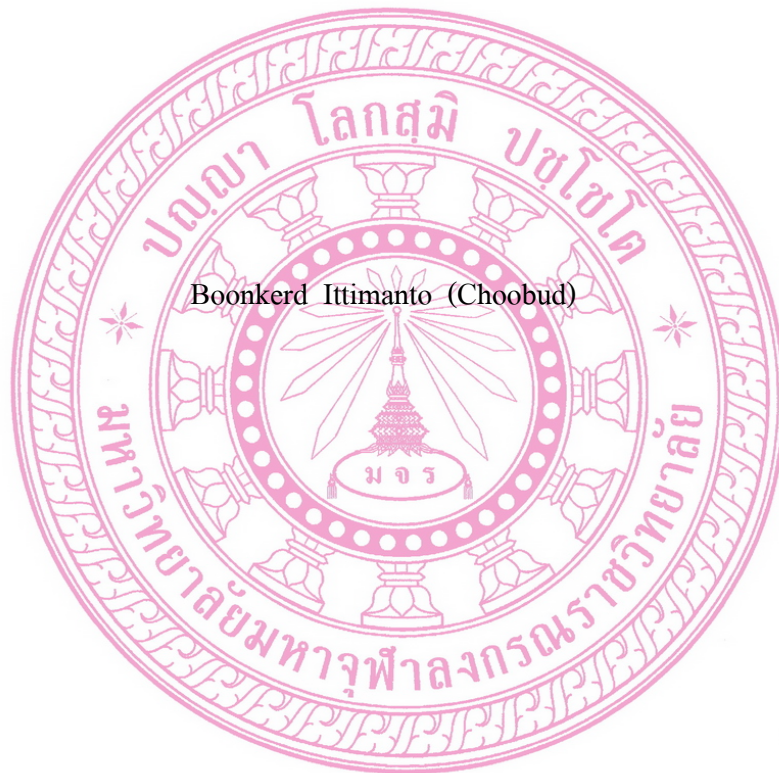
การศึกษาภิกขุปาฐิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A STUDY OF THE BHIKKHUPĀṬIMOKKHA IN THERAVĀDA BUDDHISM

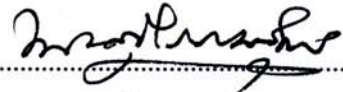

Boonkerd Ittimanto (Choobud)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Buddhist studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุญ วุฒิกโร ผศ.ดร.)

.....กรรมการ

(พระเมธีสุตาภรณ์, ดร.)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพงษ์ คงสัตย์)

.....กรรมการ

(ดร. ยุทธนา พูนเกิดมะเริง)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติศักดิ์ นาคประสิทธิ์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระเมธีสุตาภรณ์, ดร.

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพงษ์ คงสัตย์

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษากิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัย : พระบุญเกิด อิทฺธิมนฺโต (ชุนฺตร)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระเมธีสุตาภรณ์ ป.ธ. ๘, พ.ม., M.A., Ph.D

: ผศ.ดร. สุรพงษ์ กงสัดยั ป.ธ.๔, ปว.ค, พธ.บ., M.A., ปร.ค.

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์การศึกษา ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษากิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) ศึกษาสภาพและปัญหา กิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน และ (๓) เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริม กิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

ผลการศึกษา พบว่า

กิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า มีการกำเนิดและพัฒนากิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเริ่มตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าวิปัสสี พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ๖ เดือนต่อหนึ่งครั้ง แต่การบัญญัติสิกขาบทยังไม่มีการบัญญัติ ส่วนการทำอุโบสถก็ทำในที่แห่งเดียวเท่านั้น คือ ในอุทยานเขมมฤคทายวัน ต่อมาถึงสมัยพุทธกาลจึงได้มีการบัญญัติ กิกขุปาฏิโมกข์ไว้ และทรงแสดงเพียงครั้งเดียวต่อจากนั้นก็ทรงให้สาวกเป็นผู้แสดง กิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ข้อวินัยของพระภิกษุที่เกี่ยวข้องด้วย กิกขุปาฏิโมกข์ คำว่า กิกขุปาฏิโมกข์ หมายถึง สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติแก่ภิกษุทั้งหลาย หรือศีลของภิกษุสงฆ์ ซึ่งทำให้บุคคลผู้รักษากุ่มครองศีลดีแล้ว ย่อมไม่ตกไปสู่อบาย ความสำคัญของ กิกขุปาฏิโมกข์ คือ มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของพระภิกษุ ทำให้พระภิกษุได้ระลึกถึงศีลของตน อันจักเป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุให้ได้ศึกษาทบทวนพระวินัยที่เป็นหลักปฏิบัติ ประเภทของปาฏิโมกข์ มี ๒ ประการ คือ โอวาทปาฏิโมกข์ กับ อาณาปาฏิโมกข์ เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับศีลของภิกษุ และนางภิกษุณี การปรับอาบัติ บทลงโทษ และอาณัติสงฆ์ของการเข้าร่วมสังฆกรรมการสวดและฟัง กิกขุปาฏิโมกข์

สภาพและปัญหาภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน พบว่า สภาพและปัญหาภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และสภาพของสังคัม ตามยุคสมัย เช่น ด้านวัดหรืออุโบสถ ผู้สวด พระสงฆ์ เอกสารตำรา และการเผยแพร่ ก็มีจำนวนมากขึ้น เพียงพอสำหรับการทำสังฆกรรม แต่มีบางวัดที่ไม่เพียงพอในหลายๆ ด้าน ส่วนใหญ่เป็นสถานที่อยู่ในชนบท และปัญหาที่สำคัญของภิกษุปาฏิโมกข์ คือ ด้านผู้สวด ยังมีจำนวนน้อยและนับวันจะลดลงเรื่อยๆ ส่วนของเอกสารตำรา ยังมีจำนวนที่ไม่เพียงพอต่อการศึกษา ส่งผลให้การเผยแพร่ กระทำได้น้อยลง ซึ่งอาจทำให้พระสงฆ์ส่วนหนึ่งไม่รู้ในภิกษุปาฏิโมกข์ และข้อปฏิบัติอาจไม่ถูกต้องตามพุทธบัญญัติของพระพุทธองค์ได้

แนวทางส่งเสริมภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน พบว่า มีอยู่ ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านวัด ควรมีการส่งเสริมด้านความสะอาด และ การตกแต่งสถานที่ เป็นต้น (๒) ด้านผู้สวด ควรฝึกอบรมให้พระสงฆ์มีการสวดเพิ่มมากขึ้น (๓) ด้านพระสงฆ์ ควรมีการฝึกอบรมให้พระสงฆ์เห็นความสำคัญของภิกษุปาฏิโมกข์ และอันิสงส์ที่พึงจะได้รับ (๔) ด้านตำรา ควรมีการส่งเสริมจัดทำตำราเอกสารที่เกี่ยวกับภิกษุปาฏิโมกข์ ตลอดจนทำสื่ออินเทอร์เน็ต และงานวิจัยมากขึ้น และ (๕) ด้านการเผยแพร่ ควรส่งเสริมให้บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยเฉพาะพระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ภิกษุปาฏิโมกข์ไปสู่พระสงฆ์ด้วยกัน และพุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั่วไป ให้เข้าใจถึงการทำสังฆกรรมภิกษุปาฏิโมกข์ หรือข้อวัตรปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อดำรงไว้ซึ่งหลักพระวินัยในพระพุทธศาสนาสืบไป

Thesis Title : A Study of the Bhikkhupatimokkha in Theravada Buddhism

Researcher : Phra Boonkerd Ittimanto (Choobud)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phramedhisutabhorn, Pali ix, Cer. Dep (Ed.), M.A., Ph.D.

: Assist. Prof. Dr. Surapong Kongsat, Pali IV, B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : February 14, 2012

Abstract

This thesis has 3 purposes : (1) to study Bhikkhupatimokkha in Theravada Buddhism (2) to study statuses and problems of Bhikkhupatimokkha faced by Buddhist monks at present and (3) to study ways to promote Bhikkhupatimokkha for Buddhist monks at present.

The results of the study are summarized as follows :

Bhikkhupatimokkha in Theravada Buddhism was found to have originated and evolved since the Reign of the Buddha named Vipassi who delivered the sermon of Bhikkhupatimokkha one time in every six months when Sikkhabod or written conventions or standards had not been established and at only one venue named Utayanakhemmruckhadayawan Reserved Park. Later on, during the Gautama Buddha's time, Bhikkhupatimokkha was established and delivered only once by the Buddha and then it was delegated to his followers. The term "Bhikkhupatimokkha" refers to the written conventions or standards the Buddha set up for all Buddhist monks; its significance was to remind the monks of their Precepts and to be able to recite Vinaya or Disciplines which were their major Practice Guidelines as monks. There are two types of Bhikkhupatimokkha : Ovadapatimokkha and Anapatimokkha, That main content of the Bhikkhupatimokkha deals with

male and female monks' Precepts, Punishments, Benefits of Listening to or Reciting of Bhikkhupatimokkha.

On the statuses and problems related to Bhikkhupatimokkha faced by Buddhist monks at present and it was found that there were some changes in Bhikkhupatimokkha which made it different from the Buddha's time depending on social conditions, such as monasteries or ordination halls, deliverers, monks, documents and texts, and disseminations, whether or not they are sufficiently available for monks to perform Sangha activities and rituals; however, shortages of facilities prevailed in many monasteries, especially in rural communities that could cause problems. The main problem involved decreasing number of Bhikkhupatimokkha deliverers, insufficient documents and texts which affected channels of disseminations and thus resulted in monks' ignorance or poor knowledge of Bhikkhupatimokkha and deviations from the Buddha's conventions and standards.

Ways to promote the recitations of Bhikkhupatimokkha could be divided into 5 categories: (1) Monasteries: cleanliness and orderliness of the place should be maintained on the Bhikkhupatimok recitation day, (2) Recitation Deliverers: Monks should be trained to prevent shortage problems, (3) Monks: They should be trained to realize the significance and benefits of listening to and reciting of Bhikkhupatimokkha, (4) Texts: more publications, internet media and research studies should be encouraged and (5) Disseminations: Monks should play a more active role in publicizing Bhikkhupatimokkha among themselves and for the public to preserve the Buddha's Vinaya or Disciplines as long as possible.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องภิกขุปาฏิโมกข์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และได้รับความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องด้วยความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ที่ปรึกษา และผู้สนับสนุนในการศึกษาของผู้วิจัย จึงขอจารึกนามไว้เพื่อเป็นเกียรติในวิทยานิพนธ์นี้

กราบขอบพระคุณพระเมธีสุตตารักษ์, ดร. ซึ่งเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่คอยแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ ขออนุมทนาขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ คงสีตย์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยดีมาตลอดมา

กราบขอบพระคุณพระครูอนุกวัตรชินวงศ์ (จอย ชินวิโส) เจ้าคณะอำเภอโนนไทย เจ้าอาวาสวัดโนนไทย ตำบลโนนไทย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้เมตตาสนับสนุนด้านทุนการศึกษา และให้ที่พักอาศัยเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทุ่มเทในการศึกษาอย่างเต็มที่ ขอขอบคุณพระมนัสพล วรสุทธิ ที่ได้ให้การขวนขวายช่วยเหลือ แก้ไขในสิ่งที่ขัดข้องมาโดยตลอด และพระนิสิตปริญญาโทรุ่นที่ ๑ ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครราชสีมาทุกรูปที่ได้ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ขออนุมทนาขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาเสนอแนะการค้นคว้า และวิธีรวบรวมข้อมูล คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ต้นยะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ นาคประสิทธิ์ และขออนุมทนาขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชา เดชสุภา, ดร.ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์ ที่กรุณาช่วยแก้ไขในส่วนขอบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ดังที่กล่าวมาแล้วนี้วิทยานิพนธ์เล่มนี้คงไม่สำเร็จลงได้อย่างแน่นอนผู้วิจัยขออนุมทนาขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

คุณความดีและประโยชน์ที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอบูชาคุณแด่ บิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดชีวิต ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ผู้อบรมสั่งสอนให้ความรู้และผู้ที่มิมีพระคุณต่อข้าพเจ้า ด้วยความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ขอให้ทุกท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดิ์ผลตลอดไป

พระบุญเกิด อิทุทธิมนุโต (ชุนุตระ)

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ ภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	
๒.๑ ความหมายของภิกขุปาฏิโมกข์	๑๐
๒.๒ ความสำคัญของภิกขุปาฏิโมกข์	๑๒
๒.๓ ประเภทของภิกขุปาฏิโมกข์	๑๓
๒.๔ กำเนิดและพัฒนาการของภิกขุปาฏิโมกข์	๑๕
๒.๕ การบัญญัติติสิกขาบทภิกขุปาฏิโมกข์	๑๖
บทที่ ๓ สภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน	
๓.๑ สภาพปัจจุบันของภิกขุปาฏิโมกข์	๓๒
๓.๑.๑ ด้านวัด	๓๒
๓.๑.๒ ด้านผู้สวด	๓๕

๓.๑.๓	ด้านพระสงฆ์	๓๘
๓.๑.๔	ด้านตำรา	๔๐
๓.๑.๕	ด้านการเผยแพร่	๔๑
๓.๒	ปัญหาวิกฤตปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน	๔๒
๓.๒.๑	ด้านวัด	๔๓
๓.๒.๒	ด้านผู้สวด	๔๔
๓.๒.๓	ด้านพระสงฆ์	๔๕
๓.๒.๔	ด้านตำรา	๔๖
๓.๒.๕	ด้านการเผยแพร่	๔๗
บทที่ ๔ แนวทางการส่งเสริมวิกฤตปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน		
๔.๑	ด้านวัด	๔๘
๔.๒	ด้านผู้สวด	๔๘
๔.๓	ด้านพระสงฆ์	๕๐
๔.๔	ด้านตำรา	๕๒
๔.๕	ด้านการเผยแพร่	๕๓
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ		
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๕๕
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๕๖
บรรณานุกรม		๕๘
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก	บทสวดวิกฤตปาฏิโมกข์ (ภาษาบาลี) และแปลไทย	๖๔
ภาคผนวก ข	รายนามพระสงฆ์ให้การสัมภาษณ์	๑๑๒
ภาคผนวก ค	แบบสัมภาษณ์	๑๑๕
ภาคผนวก ง	ภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์	๑๒๐
ประวัติผู้วิจัย		๑๒๕

อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. การใช้อักษรย่อชื่อคัมภีร์

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๐๐ หรือที่เรียกย่อว่า “ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐” และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในโอกาสเฉลิมพระเกียรติ พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๑๕ คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ภาษาไทย คัมภีร์อภิธรรมมัตถวินิฎฐิกา ภาษาไทย และคัมภีร์มังคลัตถปิณี ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ลี.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขนฺธวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ลี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม. มุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มุลปิณณาสกั	(ภาษาไทย)
ม. ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสกั	(ภาษาไทย)
ม. อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสกั	(ภาษาไทย)
สั. ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายตนวรรค	(ภาษาไทย)
สั. นี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
สั. ข.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขนฺธวารวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
สั. ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
สั. สพา.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายตนวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
สั. สพา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายตนวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	มัชฌิมปิณณาสกั	(ภาษาไทย)
อจ.ทก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ทุกนินาท	(ภาษาไทย)

อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(บาลี)	=	สุดคณตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก	ธมมสังคณีปาติ	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก	วิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)

๒. การใช้หมายเลขย่อ

การอ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามที่บัณฑิตกำหนดไว้ทุกประการ ได้แก่ ชื่อคัมภีร์ / เล่ม / ชื่อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๕๓. หมายถึง สุดตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑๑ ข้อ ๓๑๒ หน้า ๒๕๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๕.

การใช้อักษรย่อเกี่ยวกับปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ใช้ระบบอ้างอิงที่ระบุ เล่ม/หน้า หลังคำย่อคัมภีร์ เช่น วิสุทธิ. (ไทย) ๓/๑/๘๘. หมายถึง คัมภีร์วิสุทธิมรรคปกรณ์ภาษาไทย ภาค ๓ ตอน ๑ หน้า ๘๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การใช้อักษรย่อเกี่ยวกับคัมภีร์มังคลัตถทีปนี ใช้ระบบอ้างอิงที่ระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังคำย่อคัมภีร์ เช่น มงคล. (ไทย) ๕/๕๘๕/๑๓๓. หมายถึง มังคลัตถทีปนี ภาษาไทย เล่ม ๕ ข้อ ๕๘๕ หน้า ๑๓๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระวินัยเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจะมั่นคงอยู่ได้ก็ด้วยพระวินัย ครั้นพุทธกาลพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาสิขิภูฏ เขตพระนครราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารเห็นพวกนักรบวชลัทธิอื่นประชุมกันกล่าวธรรม ในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักข์ มีคนไปฟังธรรม คนเหล่านั้นมีความรัก ความเลื่อมใส ทำให้นักบวชพวกนั้นมีผู้เข้าเป็นฝักฝ่าย พระเจ้าพิมพิสารทรงปรารถนาจะให้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาทำอย่างนั้นบ้าง จึงได้ไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลพระราชดำรินั้น พระพุทธองค์ก็ทรงประทานพระพุทธานุญาตให้พระภิกษุทั้งหลายประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ, ๑๕ ค่ำ, และ ๘ ค่ำแห่งปักข์^๑ ครั้งแรกภิกษุทั้งหลายประชุมกันแต่นั่งกันนิ่งๆ พวกชาวบ้านทั้งหลายมาหวังที่จะได้ฟังธรรมก็ไม่ได้ฟังจึงพากันดิเคียน ภายหลังพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายประชุมกันเพื่อกล่าวธรรมได้^๒ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในที่ส่วนพระองค์ มีพระดำริจะทรงอนุญาตให้ภิกษุสวดสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เป็นปาฏิโมกข์ทุกเทศ และเป็นอุโบสถกรรมสำหรับภิกษุสงฆ์เวลาเย็นเสด็จออกจากที่ประทับทรงแสดงธรรมถ้าได้ทรงรับสั่งเรื่องนั้น จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุสวดปาฏิโมกข์ โดยให้ภิกษุผู้ฉลาดสามารถสวดประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุตติกรรมวาจา ภิกษุทั้งหลายทราบว่ามีพระภาคทรงอนุญาตให้สวดปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถ จึงสวดพระปาฏิโมกข์ทุกวัน จึงทรงบัญญัติว่าภิกษุไม่พึงสวดปาฏิโมกข์ทุกวัน รูปใดสวดต้องอาบัติทุกกฏทรงอนุญาตให้สวดปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถ เมื่อพวกภิกษุทราบว่ามีพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้สวดพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน และต่อมาพระพุทธองค์ก็ได้ทรงบัญญัติว่าภิกษุไม่พึงสวดปาฏิโมกข์ปักข์ละ ๓ ครั้ง รูปใดสวดต้องอาบัติทุกกฏทรงอนุญาตให้สวดปาฏิโมกข์ปักข์ละ ๑ ครั้ง คือ ในวัน ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ และทรงบัญญัติว่าภิกษุไม่พึงสวดปาฏิโมกข์เฉพาะบริษัทของตน รูปใดสวดต้องอาบัติทุกกฏทรงอนุญาตให้สวดปาฏิโมกข์แก่ภิกษุบริษัทผู้พร้อมเพรียงกัน และทำยที่สุทธทรงอนุญาตความพร้อมเพรียงมีกำหนดภายในอาวาสแห่ง

^๑วิ.ม (ไทย) ๔/๑๓๒/๒๐๓.

^๒วิ.ม (ไทย) ๔/๑๓๓/๒๐๕.

เดียวเท่านั้น^๓

การสวดปาฏิโมกข์จึงเป็นอุโบสถกรรม ต่อมาพระพุทธองค์ทรงมีดำริว่าพระองค์จะพึงอนุญาตสิกขาบท ที่พระองค์ทรงบัญญัติแก่ภิกษุทั้งหลายให้เป็นปาฏิโมกข์ขุทเทศของพวกเธอ พระพุทธองค์ได้ทรงมีพระบัญญัติตามที่ทรงดำริ ทรงอนุญาตให้สวดพระปาฏิโมกข์ และทรงแสดงวิธีสวดพระปาฏิโมกข์เริ่มตั้งแต่กิจเบื้องต้น ดังนั้นภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์นับว่าเป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่งพระสงฆ์ที่อยู่ในอาวาสนั้นๆ จะต้องประชุมกันในสีมาเดียวกันต้องนั่งอยู่ในหัตถบาสนทุกรูป เมื่อมีการทำสังฆกรรมภิกษุมีเหตุที่จำเป็นที่จะไม่ลงประชุม เช่น อาพาธ จะต้องออกไปจากเขตอาวาสนั้นเสียก่อนการทำอุโบสถสังฆกรรมเป็นสิ่งที่ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ดังเช่นในเรื่องของพระมหากัปปินะผู้เป็นพระอรหันต์แต่สำคัญตนว่าเป็นพระอรหันต์ จึงไม่ร่วมทำอุโบสถสังฆกรรมฟังภิกษุปาฏิโมกข์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบจึงติเตียน^๔ แม้ภิกษุผู้อาพาธไม่สามารถจะมาร่วมทำอุโบสถสังฆกรรมได้ ยังมีพระบรมพุทธานุญาตให้นำมาซึ่งปาริสุทธิ และฉันทะความยินยอมของภิกษุนั้นมาแจ้งในที่ประชุมสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์ได้รับทราบว่าได้มอบฉันทะให้พระสงฆ์ได้ทำกรรมอันเป็นธรรม^๕

ปัจจุบันพระสงฆ์ให้ความสำคัญกับการทำสังฆกรรมภิกษุปาฏิโมกข์น้อยลง เมื่อถึงวันอุโบสถจะมีพระสงฆ์เข้าร่วมสังฆกรรมด้วยการสวดและฟังภิกษุปาฏิโมกข์เป็นส่วนน้อย และล่วงละเมิดศีลในภิกษุปาฏิโมกข์คือ ผู้ทำผิดศีลเรียกว่าล่วงพระวินัย เป็นอาบัติระดับขั้นต่างๆ ตามความหนักเบา สามารถแบ่งระดับอาบัติออกได้เป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ขั้นรุนแรงจนกระทั่งเบาที่สุด ในอาบัติระดับเบาจะต้องมีการเผยแพร่ความผิด อาบัติระดับเบา เช่น ปาจิตตีย์ สามารถแก้ได้โดยกล่าวแสดงความผิดของตนกับพระภิกษุรูปอื่น เพื่อเป็นการแสดงถึงความสำนึกผิดและเพื่อจะตั้งใจประพฤติตนใหม่ หรือที่เรียกว่าการแสดงอาบัติ แต่ถ้าถึงขั้นปาราชิกย่อมขาดจากความเป็นพระภิกษุ และไม่สามารถบวชเป็นพระภิกษุได้อีก^๖

กุลบุตรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนามีใช้บวชเพราะถูกบังคับ แต่เป็นเพราะมีศรัทธาในธรรมและมีปัญญาไตร่ตรองถึงสภาวะอันแท้จริงของชีวิต จึงตัดสินใจเข้ามาบวชดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้กับพระเจ้าอชาตศัตรูว่า “เมื่อบวชแล้วสำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมารยาท และโคจร มีปรกติ เห็นโทษภัยแห่งสิกขาบทแม้เพียง

^๓วิ.ม (ไทย) ๔/๑๓๖/๒๑๓.

^๔วิ.ม (ไทย) ๔/๑๓๗/๒๑๔.

^๕วิ.ม (ไทย) ๔/๑๖๔/๒๔๕-๒๔๖.

^๖ปราโมช น้อยวัฒน์, อนุพุทธศึกษา และอริยสัจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุขสวัสดิ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๑.

เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรวิสุทธี ถึงพร้อมด้วยศีล คຸ້ມครองทวารในอินทริย์ทั้งหลายประกอบด้วย สติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ” จากพระธรรมเทศนาดังกล่าวนี้ ย่อมแสดงว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมี พระประสงค์จะให้ พระเจ้าชาคศครูทรงทราบว่าผู้ที่บวชเข้ามาเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา แล้วจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร และจะต้องละเว้นการปฏิบัติอย่างไรบ้าง ซึ่งอาจแยกออกให้เห็น ได้ง่าย ได้แก่ (๑) สัรรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ (๒) มีอาชีพรวิสุทธี (๓) ถึงพร้อมด้วยศีล (๔) คຸ້ມครองทวารในอินทริย์ทั้งหลาย (๕) ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ และ (๖) เป็นผู้สันโดษ”

วันอุโบสถเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้ใช้เป็นเวลาปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อพัฒนา จิตใจ เสริมสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นในตนทางด้านศรัทธาญาติโยมก็ทำบุญตักบาตร ถวายจตุปัจจัยไทยทาน อาหารคาวหวานต่าง ๆ พร้อมทั้งสมาทานศีล มีทั้งศีล ๕ ศีล ๘ ศีลอุโบสถ มาฟังเทศน์ฟังธรรม เพื่อเสริมสติปัญญา ความรู้ ความฉลาด ส่วนพระสงฆ์ก็มี กิจกรรมที่สงฆ์จะต้องกระทำกัน คือ การทำอุโบสถสังฆกรรม หมายถึงการประชุมของสงฆ์ทุกกึ่ง เดือน คือ ทุกๆ ๑๕ วัน หรือ ๑๔ วัน เพื่อฟังการสวดกัณฑ์ปาฏิโมกข์ คือ ชื่อของคัมภีร์ที่รวบรวม พระวินัย ๒๒๗ ข้อ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ เพื่อให้พระภิกษุประพฤติปฏิบัติตามเหตุที่ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยกัณฑ์ปาฏิโมกข์ไว้^๑ ก็เพื่อรักษาพรหมจรรย์ให้ยืนยาวนาน ซึ่งเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนยาวนานไปด้วย เพราะต้องอาศัยการสืบทอดการ เผยแพร่โดยพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก การที่พระภิกษุสงฆ์จะรักษาพระพุทธศาสนาอยู่ได้ยาวนานเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของประชาชนทั่วไป พระภิกษุสงฆ์ต้องมีความประพฤติที่ดีงามตั้งอยู่ใน พรหมจรรย์ มีการประพฤติธรรมอันประเสริฐมีกฐณีระเบียบ เพื่อผู้ที่บวชใหม่จะได้ประพฤติ ปฏิบัติตาม ไมเช่นนั้นพระภิกษุสงฆ์ก็จะประพฤติผิดพระธรรมวินัยไปได้ นำความเสื่อมเสียมา ให้กับสถาบันสงฆ์ ผู้ที่ไม่ศรัทธาก็ไม่เกิดศรัทธา ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วพระพุทธศาสนาก็เสื่อมไปเรื่อยๆ จนในที่สุดก็จะไม่มีพระพุทธศาสนาเหลืออยู่ในสังคมไทย เพื่อเป็นการรักษาพรหมจรรย์ รักษาพระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนนาน จึงมีความจำเป็นที่พระพุทธองค์จะต้องบัญญัติกฐณีระเบียบ ต่างๆ ไว้ให้ผู้ที่มาบวชในพระพุทธศาสนาประพฤติปฏิบัติตาม ในระยะแรกๆ ของการประกาศ พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ไม่ได้บัญญัติพระวินัยไว้เลยเพราะในระยะเริ่มแรกผู้ที่มาบวชใน

^๑พระภควาวาริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว), พระแท้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพาเวอร์พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๕๕.

^๒พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖๗.

พระพุทธศาสนาล้วนเป็นพระอริยบุคคลทั้งนั้น ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์ พระสารีบุตรคำนึงถึงความตั้งมั่นแห่งพรหมจรรย์ กราบทูลถามถึงเหตุที่ทำให้พรหมจรรย์ตั้งมั่นและไม่ตั้งมั่น พระพุทธเจ้าทรงชี้ไปที่การบัญญัติสิกขาบทการสวดภิกขุปาฏิโมกข์ทุกๆกึ่งเดือนว่าเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ตั้งมั่น การไม่ทำเช่นนั้นทำให้พรหมจรรย์อันตรธาน พระสารีบุตรจึงกราบทูลขอให้บัญญัติสิกขาบท พระพุทธเจ้าทรง ตรัสว่า ยังไม่ถึงเวลา คือ พระสงฆ์ยังไม่มาก ลากสักการะยังไม่มาก ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งอสวะกิเลสคงสันดานยังไม่ปรากฏในสงฆ์ก็ยังไม่ต้องบัญญัติสิกขาบท ทั้งขณะนั้นพระภิกษุสงฆ์ที่ติดตามพระพุทธเจ้าก็ล้วนเป็นพระอริยบุคคล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มุ่งศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของภิกขุปาฏิโมกข์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก สภาพและปัญหา แนวทางส่งเสริมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ นำองค์ความรู้มารวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่ให้เกิดความชัดเจนง่ายต่อการศึกษายิ่งขึ้น รวมถึงการวิเคราะห์ภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เพื่อส่งผลต่อการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท สภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน และแนวทางส่งเสริมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส และหนังสือวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวไว้ อย่างไรบ้าง
- ๑.๔.๒ สภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ แนวทางส่งเสริมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน มีอย่างไรบ้าง

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ให้ความหมายคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๑.๕.๑ **ภิกขุปาฏิโมกข์** หมายถึง สังฆกรรมที่พระภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ฟังภิกขุปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถที่ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ แห่งปีกษ หรือวันสามัคคี มีภิกษุรูปหนึ่ง เป็นผู้สวดเป็นภาษาบาลีเกี่ยวกับสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ หรือที่เรียกว่า พระสงฆ์ทำอุโบสถ สังฆกรรม

๑.๕.๒ **สภาพและปัญหา** หมายถึง ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ ที่เกี่ยวเนื่องกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการลงอุโบสถสังฆกรรม ลักษณะการทำกิจกรรมของพระสงฆ์ในเรื่องการสวดและ ฟังภิกขุปาฏิโมกข์ และอุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆที่ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการทำสังฆกรรม ประกอบด้วยสภาพและปัญหาใน ๕ ด้าน คือ ด้านวัด ด้านผู้สวด ด้านพระสงฆ์ ด้านตำรา และด้านการเผยแพร่

๑.๕.๓ **แนวทางการส่งเสริม** หมายถึง วิธีการที่จะทำให้พระสงฆ์ได้เห็นความสำคัญของการลงอุโบสถสังฆกรรมให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งแนวทางการส่งเสริมกำหนดไว้ ๕ ด้าน คือ ด้านวัด ด้านผู้สวด ด้านพระสงฆ์ ด้านตำรา และด้านการเผยแพร่

๑.๕.๔ **วินัยปิฎก** หมายถึง พระวินัยที่ประมวลพระพุทธรพจน์ที่ว่าด้วยพระพุทธรบญญัตติ ที่เกี่ยวกับศีล ระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และวิธีการดำเนินกิจการต่างๆ ของพระภิกษุสงฆ์

๑.๖ ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายถึงอุโบสถสังฆกรรมว่า ครั้งโพธิกาลพระพุทธองค์ทรงประทานพระบรมพุทโธวาทในที่ประชุมสงฆ์ด้วยพระองค์เอง ทรงยกเอาหัวใจพระพุทธศาสนาขึ้นแสดง ดังมีแจ้งในโอวาทปาฏิโมกข์ ภายหลังทรงประทานพระพุทธานุญาตให้พระภิกษุสงฆ์ทำอุโบสถตามลำพังให้พระภิกษุรูปหนึ่งสวดสิกขาบทหมวดหนึ่งทีจัดไว้สำหรับภิกษุเรียกว่า ปาฏิโมกข์ในที่ชุมนุมสงฆ์ ในบาลีเล่าเหตุที่ทรงเลิกแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ว่า มีภิกษุไม่บริสุทธิ์ป็นอยู่ในหมู่สงฆ์ ใคร่ครวญตามอนุรูปเหตุน่าจะเป็นเพราะว่า เพื่อทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในสังฆกรรม โปรดให้สวดปาฏิโมกข์ก็เพื่อให้ฟังจนชินจะได้จำได้ เพราะการเรียนทางธรรมวินัยใช้การฟังและการจำเป็นหลัก วันอุโบสถมี ๓ วัน คือ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวันสามัคคี นอกจากวันที่กำหนดนี้ห้ามไม่ให้ทำอุโบสถพร่ำเพรื่อภิกษุชุมนุม ๔ รูปขึ้นไป ตรัสให้สวดพระปาฏิโมกข์ มีเพียง ๓ รูป หรือ ๒ รูป เรียกว่าคณะ ตรัสให้บอกความบริสุทธิ์ของตนแก่กันและกัน มีรูปเดียวเรียกว่าบุคคลให้อธิษฐานใจ โดยนัยนี้ได้การกผู้ทำเป็น

๓ คือ สงฆ์ คณะ บุคคล และได้อาการที่พึงทำก็มี ๓ อย่าง คือ สวดภิกขุปาฏิโมกข์ บอกรวมบริสุทธ^๕ และอธิษฐานใจ^๖

๑.๖.๒ สมเด็จพระวันรัต (แดง สีลวฑฺฒนมหาเถร) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ปาฏิโมกข์สังวรศีลว่าปาฏิโมกข์สังวรศีลมี ๒๒๗ ข้อที่มาสู่อุเทศทุกกึ่งเดือน สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้ พระสงฆ์ทำอุโบสถสืบอายุกาลพระพุทธศาสนา มาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ ให้บรรดาที่อุปสมบทในพระพุทธศาสนา จงอุตสาหะท่องบ่นพระบาลี ปาฏิโมกข์ให้จำขึ้นวาทจา กำหนดตามความข้อพุทธบัญญัติที่คัดขึ้นไว้^๗ ให้แม่นยำ แล้วพึงศึกษา เล่าเรียนถามความพิสดารต่อไป^๘

๑.๖.๓ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คำวัด ๒ ว่า กิจหรืองาน ที่ต้องทำเป็นสังฆกรรม เช่น การทำภิกขุปาฏิโมกข์ เป็นต้น มีภิกษุจำนวน ๔ รูป ขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นสงฆ์จะพึงร่วมกันทำเป็นสังฆสามัคคี ในการทำสงฆ์จะต้องพร้อมเพรียงกันทำ ต้องทำในเขตสีมาที่เรียกว่าอุโบสถหรือโบสถ์ ต้องนั่งให้ได้หัตถบาสน้อยในที่ประชุมสงฆ์ตลอด ที่ทำเวลามีมติต้องเป็นเอกฉันท์ โดยใช้วิธีเงียบหรือรับว่าสาธุและเป็นไปถูกต้องเป็นธรรมไม่มี อคติเช่นนี้ จึงจะเป็นสังฆกรรมแท้^๙

๑.๖.๔ พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ว่า การสวดพระปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เป็นเครื่องชักชวน ตรวจสอบความบริสุทธ^{๑๐}ทางวินัยของภิกษุทั้งหลาย และทั้งเป็นเครื่องแสดงความพร้อมเพรียง ของสงฆ์ด้วย อุโบสถมีชื่อเรียกย่อยออกไปหลายอย่าง การทำอุโบสถจะมีการสวดภิกขุปาฏิโมกข์ ได้ ก็ต่อเมื่อมีภิกษุครบสงฆ์จตุรกร คือ ๔ รูปขึ้นไป ถ้าสงฆ์ครบองค์กำหนดเช่นนี้ทำอุโบสถ เรียกว่า สังฆอุโบสถ แต่ถ้ามีภิกษุอยู่เพียง ๓ รูป หรือ ๒ รูป เป็นเพียงคณะท่านให้บอกรวม บริสุทธ^{๑๑}แก่กันและกัน แทนการสวดปาฏิโมกข์ เรียกอุโบสถนี้ว่า คณะอุโบสถหรือปารีสุทธิอุโบสถ

^๕สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุขเล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๐-๑๐๗.

^๖สมเด็จพระวันรัต (แดง สีลวฑฺฒนมหาเถร), ปาฏิโมกข์สังวรศีล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา และสถาบันบรรลือธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^๗พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), คำวัด ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๕.

หรือถ้ามีภิกษุอยู่ในวัตรรูปเดียว ท่านให้ทำเพียงอธิษฐาน คือ ตั้งใจกำหนดจิตว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถของเรา (อชฺช เม อุโปสโต) อุโบสถที่ทำอย่างนี้เรียกว่า อธิษฐานอุโบสถ^{๑๒}

๑.๖.๕ พระครูถุณฺณสิทฺธิวัฒน์ ผศ. (สมาน กลฺยาณธมฺโม) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธบัญญัติ ๒๒๗ ข้อ เพื่อความเข้าใจวินัยของพระให้ถูกต้องว่า พระพุทธบัญญัติหรือพระวินัยนั้น พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้าแต่เมื่อภิกษุประพฤติน่าติงามก่อความเสื่อมเสียมาสู่พระศาสนา พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติขึ้น และวางโทษตามสมควรแก่ความผิดให้มีความสำรวมอยู่ในปาฏิโมกข์สังวรศีล ในระยะที่ยังไม่มีพระพุทธานุญาตให้ภิกษุสวดปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน ในระยะ ๒๐ พรรษาแรกนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ด้วยพระองค์เองทุกกึ่งเดือน ครั้นต่อมาเมื่อพระภิกษุสงฆ์มีจำนวนมากขึ้นและหลายรูปเป็นปุถุชนก็มักจะประพฤติน่าติงามไปตามกิเลสของตน พระพุทธองค์จึงได้ทรงบัญญัติสิกขาบทเป็นข้อห้าม และวางโทษไว้ด้วยบทบัญญัติสำหรับพระภิกษุมิ ๒๒๗ ข้อ ทรงอนุญาตให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน^{๑๓}

๑.๖.๖ สุฉินฺโณ ภิกฺขุ ได้กล่าวไว้ในหนังสืออุโบสถวิธีตามพระพุทธานุญาตว่าการทำอุโบสถเป็นวินัยกรรมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญกับความเป็นอยู่ของพระภิกษุมากกว่าที่จะทำเป็นพิธีกรรมเท่านั้น เมื่อได้ศึกษาให้ดีแล้วก็จะได้ทราบว่าเป็นวินัยกรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้เพื่อความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาจริงๆ เพราะพระภิกษุทุกรูปต้องทำทุกกึ่งเดือน ซึ่งจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ คือ ไม่มีอาบัติติดตัวหรือมีก็ต้องทำคืนตามกรณีเสียก่อน จึงจะมีสิทธิ์ทำอุโบสถกรรมได้^{๑๔}

๑.๖.๗ พระอาจารย์จันทา ถาวโร ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระวินัย ๒๒๗ ข้อ เทศน์ภาคปฏิบัติว่า ศีล แปลว่า วินัย เป็นเครื่องนำออก เป็นเครื่องชำระกิเลสซึ่งเป็นเหตุเกิดทุกข์ เป็นเครื่องฉาบทาจิตใจ เมื่อเราน้อมเอาวินัยศีลธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้ามาเป็นเครื่องชำระ เป็นเครื่องฟอกเป็นเครื่องต่อย เป็นเครื่องถอนกิเลสสิ่งเศร้าหมองออกจากใจ เราก็จะผ่านพ้นไปจากมัจจุราชได้ นักบวชถ้าไม่รักษาวินัยไม่คำนึงถึงศีลของตน อยากทำอะไรก็ตามใจชอบก็ไม่มี ความหมายอะไรในเรื่องการบวช ศีลเป็นรากเหง้าเค้ามูลของกุศลธรรมทั้งปวง ดังนั้นการลงอุโบสถด้วยการสวดการฟังพระปาฏิโมกข์ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ศาสนามีความบริสุทธิ์

^{๑๒}พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๔๒๗.

^{๑๓}พระครูถุณฺณสิทฺธิวัฒน์, พุทธบัญญัติ ๒๒๗ ข้อ เพื่อความเข้าใจวินัยของพระให้ถูกต้อง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

^{๑๔}สุฉินฺโณ ภิกฺขุ, อุโบสถวิธีตามพระพุทธานุญาต, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (มูลนิธิพระยาสุนทรลิขิต และคุณหญิงระเบียบ เอื้อเพื่อสถานที่อุปการณ), หน้า ๓.

เพราะเป็นเครื่องเตือนจิตสะกิดใจให้พระสงฆ์ได้ระลึกถึงสิ่งที่ทำ คำที่พูดนั้นว่า มีความเสียหายอย่างไรหรือไม่^{๕๔}

๑.๖.๘ คณาจารย์เถียงเชียง ได้กล่าวไว้ในหนังสือภิกขุปาฏิโมกข์แปลฉบับมาตรฐานว่าการทำอุโบสถกรรมและแสดงปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ ด้วยวิธีสวดแสดงพระปาฏิโมกข์ทุกๆ สิกขาบท เมื่อจบหมวดหนึ่งๆ ก็สอบถามความบริสุทธิ์ในสิกขาบทที่แสดงออกมา เพราะฉะนั้นเมื่อพระภิกษุจะฟังพระปาฏิโมกข์จะต้องแสดงอาบัติที่ต้องไว้ให้บริสุทธิ์ก่อนหรือเมื่อฟังอยู่ระลึกว่าตนต้องอาบัติใด ต้องบอกภิกษุด้วยกัน หรือคิดไว้ว่าเมื่อฟังพระปาฏิโมกข์จบจะแสดงให้บริสุทธิ์ หากรูปใดรู้ว่าตนเองต้องอาบัติเมื่อ ผู้แสดงถามถึง ๓ ครั้ง ยังเพิกเฉยอยู่ไม่แสดงให้บริสุทธิ์หรือไม่คิดจะแสดงเมื่อแสดงพระปาฏิโมกข์จบภิกษุรูปนั้น ต้องสัมปชานมุสาวาททุกกฏ อนึ่งภิกษุทุกรูปจะต้องทำอุโบสถทุกๆ วันอุโบสถถ้าไม่ทำต้องอาบัติทุกกฏ^{๕๕}

๑.๖.๙ คณาจารย์เถียงเชียง ได้กล่าวไว้ในหนังสือศาสนพิธีเล่ม ๒ ว่าเป็นธรรมเนียมของพระภิกษุตามพุทธบัญญัติ กล่าวคือ พระภิกษุจะต้องทำอุโบสถกรรมด้วยการฟังภิกขุปาฏิโมกข์ทุกรูปและทุกกึ่งเดือน ไม่มีเหตุจำเป็นตามที่มิพระบรมพุทธานุญาตไว้จะเว้นหรือขาดการกระทำเสียมิได้ อุโบสถนี้จะต้องทำในสีมาชนิดใดชนิดหนึ่งตามพระวินัย วัดที่ไม่มีพัทธสีมาจะกำหนดสีมาชนิดอื่นตามระเบียบพระวินัยใช้เป็นเขตทำสังฆกรรมไม่เหมาะก็ให้ไปรวมกับสงฆ์กับวัดที่ใกล้ที่สุดจะถือเป็นเหตุขัดข้องแล้วไม่ทำเลยย่อมไม่ชอบด้วยพระวินัย^{๕๖}

เนื่องจากเอกสารตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเรื่องนี้ได้มีผู้ทำการศึกษาและวิจัยไว้น้อย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าเรื่องภิกขุปาฏิโมกข์เป็นสิ่งที่ผู้ให้ความสนใจในการศึกษาค้นคว้าน้อย เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ทำกันพอเป็นพิธีกรรมเท่านั้น แต่สำหรับผู้วิจัยมีความเห็นว่า ภิกขุปาฏิโมกข์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของพระภิกษุเกินกว่าที่จะทำพอเป็นพิธีกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้

^{๕๔} จันทา ถาวโร, พระวินัย ๒๒๗ ข้อ เทศน์ภาคปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

^{๕๕} คณาจารย์เถียงเชียงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, ภิกขุปาฏิโมกข์แปล ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เถียงเชียง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๕๖} คณาจารย์เถียงเชียงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, ศาสนพิธี เล่ม ๒ ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เถียงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (primary sources) คือพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕

๑.๗.๒ ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (secondary sources) คือ วรรณคดี ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ สัมภาษณ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริม กิจกฐาปฏิบัติของพระสงฆ์ในปัจจุบัน จากพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๑ รูป ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ ๓ รูป เจ้าคณะตำบล ๔ รูป เจ้าอาวาส ๔ รูป จากพระภิกษุผู้สวดกฐาปฏิบัติ ๕ รูป และพระสงฆ์ทั่วไป ๕ รูป

๑.๗.๔ วิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ

๑.๗.๕ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบกฐาปฏิบัติของพระพุทธานุศาสนเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบสภาพและปัญหา กฐาปฏิบัติของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

๑.๘.๓ ทำให้ทราบแนวทางการส่งเสริม กฐาปฏิบัติของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

บทที่ ๒

ภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทนี้ มุ่งศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทใน ๕ ประการ ได้แก่ (๑) ความหมายของภิกขุปาฏิโมกข์ (๒) ความสำคัญของภิกขุปาฏิโมกข์ (๓) ประเภทของภิกขุปาฏิโมกข์ (๔) กำเนิดและพัฒนาของภิกขุปาฏิโมกข์ (๕) การบัญญัติสิกขาบทภิกขุปาฏิโมกข์ ทำให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับภิกขุปาฏิโมกข์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ ความหมายของคำว่า “ภิกขุปาฏิโมกข์”

๒.๑.๑ ความหมายของคำว่า “ปาฏิโมกข์” ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทปาฏิโมกข์ แปลว่า สิ่งที่เป็นเบื้องต้น เป็นประธาน เป็นประมุขแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกว่า “ปาฏิโมกข์”^๑ หมายถึง สัตว์ที่เป็นประธานซึ่งทำให้หลุดพ้นจากอบาย เป็นต้น

อีกความหมายหนึ่งที่มาจากภาษาบาลี พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นใหญ่ในธรรม เรียกว่าปรกติ เพราะความเป็นผู้ยิ่งใหญ่แห่งโลกทั้งปวง ชื่อว่า “โมกข” เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องหลุดพ้น ชื่อว่า ปาฏิโมกข ศัพท์ว่า ป เป็นนิบาต ลงในอรรถว่าประการ ศัพท์ว่า อติ เป็นนิบาตลง ในอรรถว่า ล่วงส่วน เพราะสภาวะใดยอมทำให้หลุดพ้นโดยประการทั้งหลาย จึงชื่อว่าปาฏิโมกข^๒

๒.๑.๒ ความหมายของคำว่า “ภิกขุปาฏิโมกข์”

ภิกขุปาฏิโมกข์ หมายถึง สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติแก่ภิกษุทั้งหลาย หรือศีลของภิกษุสงฆ์ จัดเป็นจาริตศีล คือ ระเบียบปฏิบัติตามแบบอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติมา ในระยะที่ยังไม่มีพระพุทธานุญาตให้พระสงฆ์สวดภิกขุปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือนใน ๒๐ พรรษาแรก พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์เองทุกกึ่งเดือน^๓

^๑วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓๕/๒๑๐.

^๒ดูรายละเอียด สารตุด. ฎีกา (บาลี) ๓/๓๗/๘๔-๘๖.

^๓ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (บาลี) ๑/๗.

๒.๑.๓ ความหมายตามทัศนะของนักวิชาการ

พระธรรมธีรราชกุมาร (โชดก ญาณสิทธิเถระ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือมงคล ๓๘ ประการว่า ปาฏิโมกข์ (ปาฏิ + โมกขะ) แปลว่า รักษาผู้ปฏิบัติให้พ้น คือไม่ให้ตกไปในอบายภูมิทั้ง ๔^๔

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ว่า ภิกขุปาฏิโมกข์ หมายถึง ประมวลสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับภิกษุ มี ๒๒๗ ข้อ^๕

พระอุครรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และ ผศ.ดร. จำลอง สารพัดนึก ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พจนานุกรมบาลีไทย ว่า ปาฏิโมกข์ หรือ พระปาฏิโมกข์ หมายถึง ธรรมเป็นที่อาศัยให้พ้นจากอบัติ เพราะเป็นที่รวบรวมกัมภีร์พระวินัยที่เป็นหลักของภิกษุไว้และต้องสวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เพื่อทบทวนข้อปฏิบัติและสำรวจตนเองว่าได้ปฏิบัติตนเองตามพุทธบัญญัติหรือไม่^๖

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้กล่าวไว้ว่า ปาฏิโมกข์ หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบัญญัติ หรือข้อบัญญัติเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ (อาทิพรหมจรรย์การศึกษา)ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณัติ เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหาย และวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้างเบาบ้าง ซึ่งพระสงฆ์ได้รับพุทธานุญาตให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน^๗

สรุปได้ว่าภิกขุปาฏิโมกข์ หมายถึง ศีลของพระภิกษุ ๒๒๗ ข้อที่จะต้องมีการสวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน จะต้องมีกรลงทำสังกรรมตรวจทานศีลที่พระภิกษุได้ประพฤติปฏิบัติมาว่ามีความผิดพลาด ล่วงละเมิดอาบัติส่วนใดหรือไม่ ซึ่งหากมีการกระทำผิดก็จะได้แก้ไขให้มีความบริสุทธิ์ และไม่กระทำในสิ่งนั้นอีก ซึ่งถือว่าเป็นการย้ำเตือนมิให้ประพฤติผิด จึงต้องกระทำ

^๔พระธรรมธีรราชกุมาร (โชดก ญาณสิทธิเถระ). มงคล ๓๘ ประการ, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๒.

^๕พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคำณสุทธการพิมพ์จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๒๐๔.

^๖พระอุครรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และ ผศ.ดร. จำลอง สารพัดนึก, พจนานุกรม บาลี-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ประยูรวงศ์พรินทร์ตั้งจำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๓๕๐.

^๗คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

ในทุกกิ่งเดือน โดยจะต้องมีพระภิกษุที่มีความรู้และทรงจำในบทสวดภิกขุปาฏิโมกข์ที่เป็นภาษาบาลีเป็นผู้สวด มีการตรวจทานและสำรวมกาย วาจา ใจ ในการฟังภิกขุปาฏิโมกข์

๒.๒ ความสำคัญของพระภิกขุปาฏิโมกข์

คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนานั้นประกอบไปด้วยพระธรรมกับพระวินัย พระวินัย คือ คำสั่ง กู้กับพระธรรม คือคำสอน เป็นเครื่องทำให้กาย วาจา ใจ เรียบร้อย พระวินัยเป็นพื้นฐาน หรือเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะภิกขุปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นข้อวินัย สำคัญของภิกษุ มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของพระภิกษุ ทำให้พระภิกษุได้ระลึกถึงศีลของตน อันจักเป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุให้ได้ศึกษาบททวนพระวินัยที่เป็นหลักปฏิบัติ และเพื่อทบทวน ตัวเองว่า มีความบกพร่องผิดอาบัติส่วนใด ถ้ารู้ก่อนการทำอุโบสถหรือการฟังภิกขุปาฏิโมกข์ก็รีบ จัดการแก้ไขให้บริสุทธิถูกต้องก่อน หากระลึกได้ในระหว่างการฟังภิกขุปาฏิโมกข์ก็ให้แสดงอาบัติ ในหมู่สงฆ์ หรือ ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ถ้าผู้ใดไม่เปิดเผยอาบัติของตนทั้งที่ระลึกได้แล้ว ชื่อว่า กระทำสัมปชานมุสาวาท การกล่าวเท็จทั้งที่รู้ตัวอยู่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ตามสิกขาบทที่ ๑ หมวด มุสาวาทวรรค การทำอุโบสถด้วยการสวดการฟังภิกขุปาฏิโมกข์อย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีความ บกพร่องทางพระวินัยใดเกิดขึ้นก็ทำการแก้ไขให้หมดจดในช่วงเวลานั้นไม่ปล่อยให้เนิ่นนานเป็น การรักษาความบริสุทธิ์ของพระวินัยอีกทั้งในด้านคำสวดตามพยัญชนะ^๕ คือถ้อยคำที่ปรากฏในพระ วินัยปิฎก และการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ให้บริสุทธิต่อเนื่อง^๖ นอกจากนี้การที่ พระสงฆ์เข้าประชุมทำสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์ยังเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งความสามัคคีกันของ หมู่คณะ ถ้าพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ร่วมกันในวัดนั้นๆยังร่วมประชุมกันฟังภิกขุปาฏิโมกข์โดย พร้อมเพรียงกันได้ก็แสดงว่าพระภิกษุสงฆ์ในวัดนั้นๆ มีศีลาจารวัตรที่สม่ำเสมอไม่มีความ รังเกียจกันเพราะศีล เป็นเหตุให้การอยู่ร่วมกันเป็นสุข^๗ トラบใดที่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ในวัด เดียวกันยังประชุมทำสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์ร่วมกันได้ ความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันด้วย ความสงบสุขก็ยังมีอยู่ตราบนั้น เพื่อเป็นการตรวจสอบศีลสิกขาบทของตนว่า ในรอบปีภิกษุหนึ่ง

^๕ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (แปล) ๒/๒ - ๓/๑๘๖ - ๑๘๗.

^๖คณาจารย์เถียงเขียงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, วินัยมุข เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗ - ๘.

^๗สุภาพรณ ฌ บางช้าง รศ.ดร., พระวินัยปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ บริษัทกราฟแมน เพรสจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖๓ - ๖๔.

^๘พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน). ระเบียบปฏิบัติของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒.

ศีลสิกขาบทของตนยังบริบูรณ์ดีอยู่ หรือขาดตกบกพร่องไปในสิกขาบทใดบ้างเมื่อฟังไปทราบว่ สิกขาบทใดขาดตกบกพร่อง ภายหลังจากฟังภิกขุปาฏิโมกข์จบแล้วก็แสดงคืน เพื่อความบริสุทธิ์ แห่งศีลของตน หากจะต้องโทษเพราะการล่วงละเมิดสิกขาบทพุทธบัญญัติใดไปบ้างก็ไม่ต้อง หมักดองโทษไว้นาน เพียง ๑๔-๑๕ วันก็มีโอกาสได้แสดงคืนเสียเพื่อความบริสุทธิ์ เพื่อรักษา พระพุทธานุญาต เรื่องการฟังภิกขุปาฏิโมกข์ให้เป็นจารีตประเพณีอันดีงามของภิกษุบริษัทและเป็น ทัศนคติแก่พระสงฆ์รุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติรักษาต่อไป^{๑๒} นอกจากนั้นการที่พระสงฆ์ได้ ร่วมกันสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์ทุกๆกึ่งเดือนยังเป็นการแสดงออกถึงซึ่งความเจริญยั่งยืนของ พระพุทธศาสนา ทราบใดที่พระสงฆ์ยังได้หมั่นทบทวนในสิกขาบทภิกขุปาฏิโมกข์มีการเว้น ในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามปฏิบัติตามในสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตยอมรับรักษาอายุของ พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญอยู่ตราบนั้น เมื่อพระวินัยยังคงอยู่พระธรรมก็ยังคงอยู่ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำแห่งกองทัพธรรม ดังนั้นเมื่อบรรพชิตเสื่อมก่อนคฤหัสถ์จึงเสื่อมตาม เพราะพระวินัยเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่าความสำคัญของภิกขุปาฏิโมกข์ คือ คำสอนที่เป็นข้อวินัยสำคัญของภิกษุมิ ความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของพระภิกษุ ทำให้พระภิกษุให้ได้ระลึกถึงศีลของตนอันจักเป็น ประโยชน์ต่อพระภิกษุให้ได้ศึกษาทบทวนพระวินัยที่เป็นหลักปฏิบัติ และเพื่อทบทวนตัวเองว่า มีความบกพร่องผิดบาปใดบ้าง และสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่คณะสงฆ์ มีศีลาจารวัตร ที่สม่ำเสมอกัน ไม่มีความรังเกียจกันเพราะศีล เป็นเหตุให้การอยู่ร่วมกันเป็นสุข พระวินัยเป็น รากแก้วของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ได้ยกภิกขุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ตราบใดก็เป็นอันได้ ประกาศความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญมั่นคงตลอดไป

๒.๓ ประเภทของปาฏิโมกข์

จากการศึกษาผู้วิจัยได้จัดประเภทของปาฏิโมกข์ไว้ ๒ ประการ คือ โอวาทปาฏิโมกข์ กับ อาณาปาฏิโมกข์ มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๓.๑ โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง ข้อบังคับที่มีลักษณะเป็นคำสั่งและคำสอน มี ๓ ตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ ความอดทนอดกลั้นเป็นธรรมเครื่องเผือกเลสอย่างยิ่ง กล่าวถึงพระนิพพานว่ายอดเยี่ยม ผู้ทำร้ายสัตว์อื่นไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ ตอนที่ ๒ การไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม ทำจิตให้ผ่องใส ตอนที่ ๓ การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย การส้ารวมในพระปาฏิโมกข์ ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภคที่นั้ง

^{๑๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

ที่นอนอันสงัด ความประกอบในการทำจิตใจยิ่ง นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^{๑๑} พระพุทธเจ้าทุกพระองค์มีโอวาทปาฏิโมกข์ ๓ ตอนนี้อย่างเหมือนกัน และทุกพระองค์ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ด้วยพระองค์เองในโอกาสอันควร เช่น พระพุทธเจ้าวิปัสสี ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ๖ เดือนต่อครั้ง

๒.๓.๒ **อาณาปาฏิโมกข์** หมายถึง ข้อบังคับที่บัญญัติอย่างชัดเจน สิกขาบทที่มาจากพระปาฏิโมกข์ทั้งหมด ทั้งภิกขุปาฏิโมกข์และภิกขุณีปาฏิโมกข์ แม้บทบัญญัติอย่างอื่นที่มีกำหนดโทษไว้อย่างชัดเจนก็อนุโลมเข้าในอาณาปาฏิโมกข์ด้วย เมื่อมีการบัญญัติสิกขาบทชัดเจน พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะทรงหยุดแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์แสดงเฉพาะอาณาปาฏิโมกข์ อีกอย่างหนึ่ง อาณาปาฏิโมกข์ หมายถึง ปาฏิโมกข์ที่แสดงกันเอง ในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน พระพุทธองค์ทรงโปรดให้สงฆ์แสดง อาณาปาฏิโมกข์ เริ่มตั้งแต่พรรษาที่ ๒๑ สืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน อันเป็นวินัยของสงฆ์ ประกอบด้วยข้อบัญญัติทั้งหมดรวม ๒๒๗ สิกขาบท^{๑๒} สาเหตุที่ไม่ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ด้วยพระองค์เองหลังจากที่บัญญัติสิกขาบทแล้วนั้น ไม่ได้หมายถึงจะทรงมอบภาระนั้นให้พระภิกษุสงฆ์รับผิดชอบ แต่ทรงคำนึงถึงความสำคัญและความบริสุทธิ์แห่งโอวาทปาฏิโมกข์ พระพุทธเจ้าทรงกระทำอุโบสถยกโอวาทปาฏิโมกข์แสดงเฉพาะในที่ประชุมสงฆ์ที่บริสุทธิ์เท่านั้น เมื่อภิกษุมีจำนวนมากขึ้น เป็นการยากที่จะมีผู้บริสุทธิ์ทั้งหมดในที่ประชุม จึงทรงผ่อนคลายเป็นการให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้กระทำอุโบสถและยกภิกขุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง^{๑๓} การลงทำสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์ พระภิกษุผู้ต้องอาบัติต้องทำการชำระอาบัติทั้งหมดตามที่กำหนดไว้ในพระวินัยปิฎก เพื่อความบริสุทธิ์ก่อนจึงจะสามารถเข้าร่วมการสวดและการฟังภิกขุปาฏิโมกข์ได้ในพระวินัยปิฎก ได้แสดงรายละเอียดของพระภิกษุผู้มีหน้าที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ วิธีทำอุโบสถ การปฏิบัติเมื่อภิกษุผู้ไม่บริสุทธิ์เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ภิกขุปาฏิโมกข์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎก ดังที่มีพุทธคำรัสว่า “อานนทฺ ธรรมและวินัยที่เราตถาคตแสดงไว้แล้ว บัญญัติไว้แล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย เมื่อเราตถาคตล่วงลับไปแล้ว”^{๑๔}

^{๑๑} สุริย มีผลกิจ และ วิเชียร มีผลกิจ. **พุทธกิจ ๔๕ พรรษา**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทคอมฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๕.

^{๑๓} พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, “พระวินัย : กฎเกณฑ์และคุณค่าทางสังคม”, เก็บเพชรจาก **คัมภีร์พระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗๗ – ๗๘.

^{๑๔} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

๒.๔ กำเนิดและพัฒนาการของภิกขุปาฏิโมกข์

ภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าวิปัสสี พระองค์ได้แสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ๖ เดือนต่อหนึ่งครั้ง แต่การบัญญัติสิกขาบทยังไม่มีการบัญญัติ ส่วนการทำอุโบสถก็ทำในที่แห่งเดียวเท่านั้น คือ ในอุทยานเขมมฤคทายวันใกล้ราชธานี ชื่อพันธุมติ อันเป็นที่เสด็จประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้าวิปัสสี ครั้งนั้นก็มิแต่การทำสังฆอุโบสถอย่างเดียวไม่มีการทำเป็นคณะอุโบสถ บุคคลอุโบสถ ปาฏิสุทธอุโบสถ อธิษฐานอุโบสถ^{๑๑}

พัฒนาการของภิกขุปาฏิโมกข์ สมัยพระพุทธเจ้าได้มีการบัญญัติสิกขาบทขึ้น และมีการทำอุโบสถสวดภิกขุปาฏิโมกข์ ซึ่งหมายถึง การทรงจำแล้วทำการสวดเนื้อหาในคัมภีร์ที่รวมวินัยของสงฆ์ ๒๒๗ ข้อ คัมภีร์ที่ประมวลพุทธบัญญัติอันทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณา มีพุทธาอนุญาตโดยให้ภิกษุสวดในที่ประชุมสงฆ์เรียกกันว่าสงฆ์ทำอุโบสถปาฏิโมกข์หรือการสวดข้อบัญญัติทางพระวินัย ๑๕๐ ข้อ ในเบื้องต้นแรก และ ๒๒๗ ข้อ ในกาลต่อมาทุก ๆ กึ่งเดือนหรือ ๑๕ วัน

ต่อมาพระพุทธองค์ได้มอบหมายภิกขุปาฏิโมกข์ ให้กับพระเถระเป็นผู้ทำอุโบสถสังฆกรรม ในสมัยนั้นการเผยแพร่วรรณยังไม่มีการบันทึกตัวอักษรไว้เป็นหลักฐาน ทางพระพุทธศาสนาการสวดปาฏิโมกข์ในยุคนี้จึงเป็นแบบมุขปาฐะ (คือการว่าปากเปล่า) ครั้งต่อมา มีเรื่องเกิดขึ้นเรียกว่า อธิกรณ์ ถึงขั้นแตกแยกเป็นสองฝ่ายในเรื่องของวินัย ที่ว่าลิการาม เมืองเวสาลี แคว้นวัชชี เมื่อพุทธศักราช ๑๐๐ สงฆ์จึงได้มอบหมายการสวดปาฏิโมกข์ ให้กับพระอชิตะ พรหม ๑๐ เพื่อวินัยชี้แจงความในพระวินัยให้ถูกต้อง^{๑๒} นี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่ สุ จิ ปุ ลิ สุ คือ สุตตามปัญหา ปัญญาจากการฟัง ตีความว่า การฟัง คือ การรับสาร หรือ สาระ ทั้งปวงจากสื่อต่างๆ^{๑๓} จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาด พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้สวดปาฏิโมกข์ได้ ดังพระบาลีที่ว่า อนุชานามิ ภิกขเว โย ตตฺถ ภิกขุ พยตฺโต ปฎิพฺโถ, ตตฺสาเชยฺย ปาฏิโมกฺขํ แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุรูปใดเป็นผู้ฉลาดและสามารถ เราอนุญาตปาฏิโมกข์ให้เป็นหน้าที่ของภิกษุรูปนั้น^{๑๔}

^{๑๑}Website. พระมหาโมคคัลลานะแปลงสีหนาท. พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ มหาวีถังค์ ปฐมภาค. หน้า ๘-๙, ๒๕๔๕. (ซีดี-รอม). ผลิต : <http://www.learntripitaka.com/index.html#>. 19 November 2010.

^{๑๒}<http://www.watpanonvivek.com/phpBB306/viewtopic.php?f=4&t=266&start=50>, 19 November 2010.

^{๑๓}พระราชพรหมจารีย์ (ทอง สิริมจกุล), บททำวัตรสวดมนต์ประจำศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) พิมพ์ครั้งที่ ๕, (จ.เชียงใหม่: โรงพิมพ์ข้างเขื่อน, ๒๕๔๘), หน้า ๔๖.

^{๑๔}พระราชวรมุนี (ประยูร ฐมมจิตฺโต) “ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๑ - ๒๖๘.

การสวดภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเมื่อว่าด้วยเรื่องของ หลักฐานทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าพระไตรปิฎก ซึ่งถูกถ่ายทอดต่อกันมาโดยการท่องจำด้วยปากเปล่า จนกระทั่งราว พ.ศ. ๔๖๐ จึงมีการจารึกลงเป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาสืบทอดมาพร้อมกับพระไตรปิฎก และคัมภีร์ภิกขุปาฏิโมกข์ ที่จัดอยู่ในพระวินัยปิฎก จากสมัยพุทธกาล จนถึงวันนี้เป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ กว่าปี พระไตรปิฎกบาลีของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นบันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เก่าแก่ที่สุด ดั้งเดิมที่สุด สมบูรณ์ที่สุด และถูกต้องแม่นยำที่สุด ในสมัยพุทธกาล การสวดภิกขุปาฏิโมกข์ก็นิยมใช้ภาษาบาลี ต่อมายุคสมัยเปลี่ยนไปพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยจนถึงสมัยปัจจุบัน ก็มีการสวดภิกขุปาฏิโมกข์ ในบางสำนักหรือบางวัดทางภาคเหนือก็มีการสวดภิกขุปาฏิโมกข์แปลเป็นภาษาไทย แทนการสวดภิกขุปาฏิโมกข์แบบภาษาบาลี^{๒๑} และแบบภาษาไทย ก็เป็นข้อมูลทางพระวินัย ๒๒๗ ข้อ ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ให้พระภิกษุทั้งหลายต้องลงฟัง (บาลี) และเป็นกรกล่าวทบทวนข้อบัญญัติทางพระวินัยทุก ๑๕ วัน ถ้าขาดโดยไม่มีเหตุสมควรต้องถูกปรับอาบัติ การสวดปาฏิโมกข์นี้เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของการบังคับให้ท่องจำข้อบัญญัติทางพระวินัย ลำดับขั้นตอนการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ ในภิกขุปาฏิโมกข์ พระวินัยท่านเปรียบเหมือนด้ายร้อยดอกไม้ อันควบคุมดอกไม้ไม่ให้กระจัดกระจาย พระวินัยไม่ให้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า แต่ทรงบัญญัติมาโดยลำดับ ตามเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งเรียกว่า นิทานบ้าง ปกรณ์บ้าง นิทานและปกรณ์นี้ เรียกว่า มูลแห่งพระบัญญัติ ซึ่งเป็นข้อที่ทรงตั้งไว้เดิม^{๒๒}

๒.๕ การบัญญัติสิกขาบทภิกขุปาฏิโมกข์

การบัญญัติสิกขาบทภิกขุปาฏิโมกข์ มีอยู่หลายประการด้วยกัน ดังนี้

๒.๕.๑ ลักษณะการตั้งบัญญัติสิกขาบท

ลักษณะการตั้งบัญญัติสิกขาบทในภิกขุปาฏิโมกข์ ก่อนที่สิกขาบทแต่ละสิกขาบทจะเกิดขึ้น และกลายเป็นพระวินัยบัญญัติที่พระสงฆ์ใช้สวดทุกกึ่งเดือนนั้น ได้ผ่านขั้นตอนมาเป็นลำดับ ดังนี้

^{๒๑} พระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุถิโส, “อริยวินัย”, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคิวนรินทร์แมนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๔๔๑ - ๔๖๗.

^{๒๒} คณาจารย์เลี้ยงเชียงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, วินัยมุข เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓.

(๑) การบัญญัติสิกขาบท พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้เป็นการล่วงหน้า เพราะจะกลายเป็นที่ครหานินทาของชาวบ้าน คนเป็นอันมากจะรู้สึกในทำนองคัดค้าน โดยไม่เชื่อว่าท่านที่เข้ามาบวชจะไปทำความผิดเช่นนั้น เหมือนกับหมอไปผ่าตัดคนป่วยทุกๆ ที่อาการป่วยยังไม่ปรากฏออกมา นอกจากจะไม่ได้รับความนับถือแล้วยังจะต้องถูกติเตียนอีกด้วย การบัญญัติสิกขาบทล่วงหน้าโดยที่ไม่ปรากฏว่าใครทำผิดจะมีลักษณะเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงต้องรอให้มีการกระทำผิดปรากฏขึ้นเสียก่อน และการกระทำนั้นมีคนตำหนิกันแพร่หลาย เพราะเห็นร่วมกันว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมสำหรับนักบวชอันถือได้ว่า เป็นประชาตติที่ประกอบด้วยกรรม เหตุผลควรรับฟัง

(๒) เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องนั้น จะทรงรับสั่งให้พระสงฆ์ทั้งหมดที่อยู่ในที่นั้นพร้อมทั้งภิกษุที่กระทำความผิดมาประชุมพร้อมกันในพุทธสำนัก เพื่อให้พระสงฆ์ทั้งหลายได้รับทราบเรื่องเหล่านั้น จากคำให้การของผู้กระทำความผิดโดยตรงและได้ทราบถึงเหตุผล ในด้านต่างๆ ตลอดจนข้อห้ามที่จะทรงบัญญัติเพราะเรื่องนี้เป็นเหตุ

(๓) เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว ทรงรับสั่งถามท่านที่กระทำความผิดนั้นๆ ซึ่งมีข้อที่ควรนับถือท่านประการหนึ่ง คือ ทุกท่านที่เป็นต้นเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทในภิกษุปาฎิโมกข์ จะรับสารภาพความจริง ไม่ปิดบังอำพราง ไม่ว่าการกระทำนั้นจะรุนแรงอย่างไรก็ตาม ทั้งนี้เพราะในขณะที่ท่านกระทำไม่ถือเป็นการผิดวินัย เพราะยังไม่ได้ทรงบัญญัติพระวินัย และแสดงถึงอหังการของบุคคลผู้มีความทะนงอันมีอยู่ภายในจิตใจของท่านเหล่านั้น

(๔) เมื่อท่านรูปนั้นรับสารภาพแล้ว จะทรงตำหนิการกระทำเช่นนั้นตามสมควร ความผิดที่เกิดขึ้น ที่แต่ละท่านได้กระทำลงไป ในขณะที่เดียวกันทรงแสดงโทษของความเป็นคนเลี้ยงยากบำรุงยาก มักราก ขาดสัน โดษ คลุกคลีด้วยหมู่คณะมากไป เกียจคร้าน เป็นต้น ตั้งแต่ นั้นจะทรงแสดงอนิสงส์ คือ ผลดีของการไม่ประพฤติเช่นนั้น และผลดีของความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักรน้อย สันโดษ ขัดเกลา กำจัดกิเลส มีอาการนำเลื่อมใส เป็นต้น

(๕) จากนั้นทรงอาศัยอำนาจแห่งประโยชน์ หรือวัตถุประสงค์ในการทรงบัญญัติสิกขาบท ๑๐ ประการ ทรงบัญญัติสิกขาบททางไว้เป็นพุทธอาณัติ ห้ามมิให้ภิกษุกระทำเช่นนั้นอีกต่อไป ใครจีนทำปรับเป็นอาบัติ คือโทษที่เกิดเพราะความละเมิดในข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม ไม่ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต รวมเป็นอาบัติ ๗ กอง จากโทษหนักถึงต้องให้สึกไป ถึงโทษเบาที่แก้ไขได้ด้วยการสารภาพความผิด หรือแสดงอาบัติต่อภิกษุรูปอื่นก็พ้นโทษนั้นๆ ได้^{๒๓}

^{๒๓}ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๕/๒๓ - ๒๕.

๒.๕.๒ เหตุผลแห่งการบัญญัติสิกขาบทในภิกขุปาฏิโมกข์

พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า เป็นกฎสำเร็จรูปก่อนมีความเสียหายเกิดขึ้นหลังจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นเวลานานพอสมควร หากแต่เมื่อพระสงฆ์เกิดขึ้นและอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก มีความประพฤติเสียหายเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามไม่ให้ประพฤติเช่นนั้นอีกต่อไป เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติของพระภิกษุที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เหตุไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า ดังนี้

(๑) ผู้ที่บวชในยุคแรก ๆ ส่วนมากเป็นพระอริยบุคคล หรือไม่เป็นพระอริยบุคคลก็มีสมณสัญญา คือ ความสำนึกตนว่าเป็นสมณสูง ท่านย่อมทราบว่าจะไรควรทำอะไรไม่ควรทำด้วยตนเองบ้าง ด้วยอาศัยแห่งนัยพระธรรมเทศนาบ้าง

(๒) จำนวนพระภิกษุที่เข้ามาบวชยังไม่มากพอที่จะควบคุมดูแลกันได้ทั่วถึง

(๓) คนที่เข้ามาบวชถือสัจจะสนับสนุนพระพุทธศาสนาในยุคแรกยังไม่มาก ลากสักการะที่เกิดแก่ภิกษุจึงยังไม่มาก จนเป็นเหตุให้ท่านเหล่านั้นทำผิดเพราะเห็นแก่ลากสักการะ

(๔) เรื่องที่ทรงแสดงสั่งสอนยังมีไม่มาก พอที่จะกำหนดจดจำกันได้^{๒๔}

ตั้งแต่พรรษาที่ ๑ ถึงพรรษาที่ ๑๑ พระพุทธเจ้า ยังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ เพราะพระสงฆ์ล้วนมีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ต่อมาในพรรษาที่ ๑๒ ขณะประทับอยู่ ณ เมืองเวรัญชา พระสารีบุตรกราบทูลอาราธนาให้พระพุทธองค์บัญญัติสิกขาบท ดังที่ปรากฏใน เวรัญชกัณฑ์ว่า “ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้าที่พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทยกภิกขุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงแก่พระสาวก อันเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่ได้นาน”^{๒๕} ถึงกระนั้นพระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงบัญญัติสิกขาบท เพราะในระยะนั้นพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ก็เป็นพระอริยบุคคลทั้งนั้น การรักษาศีลของภิกษุสงฆ์ในขณะนั้นจึงเป็นลักษณะจารีตประเพณีตามแบบอย่างพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติมาที่เรียกว่า “จารีตศีล” ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสตอบ พระสารีบุตรว่า “จงรอไปก่อนเถิด สารีบุตรตถาคตรู้เรื่องเวลาที่ทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น พระศาสดา จะยังไม่บัญญัติสิกขาบทแก่สาวกไม่ยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงตลอดเวลาที่ยังไม่เกิดอัสวัฏฐานิยธรรม”^{๒๖} ขึ้นในหมู่สงฆ์ เมื่อเกิดอัสวัฏฐานิยธรรมบางอย่างขึ้นในหมู่สงฆ์ ตถาคต จึงจะบัญญัติสิกขาบท ยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงแก่สาวกเพื่อกำจัดธรรมเหล่านั้น... สารีบุตร ภิกษุสงฆ์ยังไม่มีเสนียด ไม่มีโทษ ไม่มีสิ่งมัวหมอง

^{๒๔} พระอภินันท์ เหมโก, “การศึกษาวิเคราะห์สิกขาบทที่เป็นโลกวัชระและปณณัติวัชระในภิกขุปาฏิโมกข์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๒๕} คูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓.

^{๒๖} คูรายละเอียดใน วิ.อ. (บาลี) ๑/๒๑/๑๕๗.

บริสุทธิผู้ดมรงค์อยู่ในสารคุณแท้จริงในภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้ คุณธรรมอย่างต่ำก็โสดาบัน”^{๒๖} ภายหลังจากที่มีภิกษุประพตติเสียดายเกิดขึ้นใน หมู่สงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบท เล็กน้อยต่างๆ ที่เป็นประเภทลหุกาบัติ (อาบัติเบา) เช่น นิสัคคิยปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนิยะ ไว้ ยังไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทประเภทครุกาบัติ (อาบัติหนัก) อันได้แก่ปาราชิก และสังฆาทิเทศใน ระหว่างนี้ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์^{๒๗} เพื่อเป็นแนวทางการประพตติปฏิบัติสำหรับภิกษุทั้งหลาย ครั้นในพรรษาที่ ๒๐ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ ๑^{๒๘} ห้ามภิกษุเสพเมถุน โดยปรารถนาเหตุการณ์มัวหมองในคณะสงฆ์ อันเนื่องมาจากที่พระสุทินเสพเมถุนกับภรรยาในป่า มหาวันกรุงเวสาลี นับเป็นครั้งแรกที่ทรงบัญญัติสิกขาบทประเภทครุกาบัติ และทรงบัญญัติเรื่อยมา ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ไม่ดีงามเกี่ยวกับครุกาบัติขึ้นในคณะสงฆ์ ต่อมาในพรรษาที่ ๒๑ พระพุทธองค์โปรดให้พระสงฆ์สาวกแสดงภิกษุปาฏิโมกข์กันเองในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน สืบต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันอันเป็นวินัยของพระสงฆ์ที่ประกอบด้วยข้อบัญญัติจำนวน ๒๒๗ ข้อ มีภิกษุประพตติไม่สมควรแก่สมณภาวะ ชาวบ้านตำหนิติเตียน พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสสอบสวนท่ามกลางสงฆ์ เมื่อเธอยอมรับสารภาพ ทรงชี้โทษแห่งการประพตติเช่นนั้น และตรัสบอกอานิสงส์แห่งความสำรวม และทรงบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป ขึ้นตอนนี้เรียกว่ามูลบัญญัติ แต่ผู้ทำผิดครั้งแรกไม่ทรงเอาผิด ทรงยกโทษให้ในฐานะอาทิกัมมิกะ (ภิกษุดันบัญญัติ) แต่หากมีการล่วงละเมิด อาจด้วยความจงใจหรือพลั้งเผลอ ถ้าหย่อนไปก็ทรง บัญญัติเพิ่มเติมให้รัดกุมมากขึ้น ถ้าตั้งไปก็ทรงบัญญัติให้เพลาลง ขึ้นตอนนี้เรียกว่า อนุบัญญัติ (บัญญัติเพิ่มเติม) ซึ่งขึ้นตอนนี้ถือเป็นสาระโดยสมบูรณ์ของบทบัญญัติ ซึ่งพระสงฆ์ทั้งหลายได้ สาธยายจดจำเพื่อสำรวมระวังมิให้ละเมิดอีกต่อไป พระสาวกที่ทรงจำพระวินัยได้ดีเยี่ยมจนได้ รับยกย่องเป็นเลิศด้านทรงจำพระวินัยจากพระพุทธเจ้า และมีบทบาทสำคัญต่อการสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนาภายหลังพุทธปรินิพพาน คือ พระอุบาลีเถระ หลังบัญญัติแล้วถ้ามีการทำผิดสงฆ์ ไม่สามารถตัดสินได้ พระพุทธองค์ทรงวินิจฉัยเป็นแบบอย่าง เรียกว่า วินิตวัตถุ ทรงกำหนดโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนล่วงละเมิดไว้ เรียกว่าอาบัติ มี ๗ ประการ ตามโทษหนักเบา^{๒๙} เพื่อปรับความ

^{๒๖}ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓ - ๑๔.

^{๒๗}วิ.อ. (บาลี) ๑/๑๕/๑๕๒.

^{๒๘}วิ.อ. (บาลี) ๑/๓๖/๒๒๑.

^{๒๙}สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๑-๑๒.

ประพจน์ของภิกษุทั้งหลายให้อยู่ในแบบเดียวกัน เมื่อเกิดเรื่องเสื่อมเสียขึ้นในพระพุทธศาสนาจึงเริ่มทรงบัญญัติพระวินัยโดยอาศัยมูลเหตุหรือวัตถุประสงค์ ๑๐ ประการ^{๓๓} ได้แก่

- (๑) เพื่อความเห็นชอบร่วมกันแห่งสงฆ์
- (๒) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งสงฆ์
- (๓) เพื่อข่มบุคคลผู้หน้าด้านขาดความละอาย
- (๔) เพื่อให้ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักอยู่อย่างผาสุก
- (๕) เพื่อกำจัดความเสื่อมเสียในปัจจุบัน
- (๖) เพื่อป้องกันเรื่องเสื่อมเสียอันจักบังเกิดในอนาคต
- (๗) เพื่อให้ชนที่ยังไม่มีความเลื่อมใสให้เกิดความเลื่อมใส
- (๘) เพื่อให้ผู้ที่เลื่อมใสอยู่แล้วเกิดความเลื่อมใสยิ่งขึ้น
- (๙) เพื่อให้พระสังฆกรรม คือ ปรีชาติ ปฏีชาติ และปฏิวาริ ตั้งมั่นอยู่ได้นาน
- (๑๐) เพื่ออนุเคราะห์หรือรักษาพระวินัย

๒.๕.๓ วิธีการบัญญัติสิกขาบทในภิกษุปาฏิโมกข์

การบัญญัติสิกขาบทในภิกษุปาฏิโมกข์มีมาตั้งแต่ในสมัยครั้งพุทธกาล เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและไม่ประพฤติดิพระธรรมวินัย มีอยู่ ๑๒ ประเด็น ดังนี้

(๑) การบัญญัติสิกขาบทในภิกษุปาฏิโมกข์ ไม่ทรงทำแบบล้อมคอกก่อนวัวหาย เพราะเป็นเรื่องเหตุผลทางจิตวิทยาและสิกขาบทนั้นไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ในยุคแรก เพราะพระสงฆ์ในยุคนั้นส่วนมากเป็นพระอริยบุคคล ท่านทราบดีว่าอะไรควรหรือไม่ควรกระทำอย่างไร

(๒) อำนาจในการบัญญัติสิกขาบทนั้น ถึงแม้จะเป็นพุทธอาณา คือ เป็นอำนาจของพระพุทธเจ้าที่จะทรงบัญญัติได้โดยลำพังพระองค์เอง แต่ทรงหากกระทำไม่ ทุกครั้งที่ทรงบัญญัติสิกขาบท จะทรงทำในท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ก่อนจะทรงบัญญัติทรงให้เหตุผล ทั้งด้านดีของการบัญญัติ และด้านไม่ดีของการไม่บัญญัติสิกขาบทให้ทราบทุกๆ ครั้ง

(๓) ความคิดที่เป็นเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น บางอย่างเป็นเรื่องของอกุศลกรรม บางเรื่องเป็นจิตวิทยามวลชน บางเรื่องเป็นจารีตประเพณี บางเรื่องคตินิยมของหมู่ชนในยุคนั้น

(๔) สิกขาบทที่ทรงบัญญัตินั้นจะมีโทษหนักหรือเบาที่ตาม พระสงฆ์ที่เข้าร่วมประชุมจะต้องเห็นชอบมีมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อทรงบัญญัติไปแล้ว ทรงปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จนไม่เป็นเรื่องยากที่จะไม่ปฏิบัติตาม

^{๓๓}ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๕/๒๘ - ๒๙.

(๕) ลึกขาบทที่มีโทษมาก ส่วนมากจะต้องเป็นสัจจิตกะคือ คนละเมิด มีความจงใจ กระทำความผิดนั้น สำหรับภิกษุรูปที่เป็นต้นเหตุให้ทรงบัญญัติลึกขาบท ไม่ถือว่ามีความผิดตาม ลึกขาบทนั้นเฉพาะการกระทำในครั้งนั้น เพราะไม่มีการใช้บังคับย้อนหลังทุกลึกขาบท

(๖) ลึกขาบทบางลึกขาบท ทรงใช้บังคับภิกษุ ภิกษุณี บางลึกขาบทเกี่ยวกับกาละเท สะ บุคคล บางลึกขาบทบัญญัติเฉพาะภิกษุ ภิกษุณี บางลึกขาบทกว่าจะสำเร็จเป็นลึกขาบท สมบูรณ์ได้ ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง

(๗) ลึกขาบทที่ทรงบัญญัติไปแล้วนั้นจะไม่ยกเลิกแต่มีบางลึกขาบทที่ทรงบัญญัติขึ้น ใช้บังคับในกาลนั้น ๆ เช่น เรื่องผ้าอาบน้ำฝน พอหมดกาลก็เลิกใช้

(๘) จากการทรงบัญญัติลึกขาบทบางข้อทำให้เห็นว่าพระพุทธศาสนายอมรับอำนาจ ของบ้านเมือง ความเชื่อถือของคนที่ไม่เป็นเรื่องเสียหายอะไรแต่นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลดีขึ้น

(๙) ในด้านข้อที่ทรงบัญญัติให้ทำหรือเป็นข้อนุญาตนั้น ให้สังเกตว่าพระสงฆ์ใน สมัยพุทธกาลเป็นคนละเอียดประณีตมาก จะไม่ทำอะไรไปโดยประมาทในเมื่อไม่ทราบโดยชัดแจ้ง ว่าควรหรือไม่ควร สิ่งใดที่มีได้ทรงบัญญัติหรือทรงอนุญาตไว้จะต้องกราบทูลถามขอประทานพระ พุทธาอนุญาตทุกครั้งไป

(๑๐) ลึกขาบทเป็นอันมาก โดยเฉพาะพวกกอกิสมจารี เสด็จวัตรเป็นการปรับ มาตรฐานการประพฤติของพระสงฆ์ให้อยู่ในฐานะเป็นผู้ดีชั้นสูงซึ่งคนทุกระดับยอมรับนับถือ

(๑๑) แม้ว่าลึกขาบทจะมากอย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วทรงบัญญัติ เพื่อมุ่งมิ ให้ภิกษุถึงความวิบัติในด้าน ศีลวิบัติ อาจารย์วิบัติ ทัภฏฐวิบัติ และอาชีวิวิบัติเท่านั้น

(๑๒) การที่ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ย่อมทำให้เกิดอานิสงส์ คือ ผลดีแก่ท่านผู้ศึกษา และปฏิบัติตามพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติลึกขาบทไว้เพื่อให้สาวกอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนุม สงฆ์ มีการพบปะกันเป็นประจำไม่ปลีกตัวอยู่คนเดียว มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีวิริยอุตสาหปฏิบัติต่อกันที่จะยังความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะ วัตถุประสงค์ของการบวชคือเพื่อเรียนรู้ ดังที่ใช้คำว่า “บวชเรียน” เป็นสงฆ์จึงต้องเรียนรู้ ถ้าได้ปฏิบัติตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ให้ การพระพุทธศาสนาก็จะมีความเข้มแข็ง ถ้าผิดเพี้ยนคลาดเคลื่อนไปจากนี้ด้วยเหตุใดๆ ก็ตาม การพระพุทธศาสนาก็จะอ่อนแอ หรือ ถึงเสื่อมสลายไปได้ การเรียนรู้หรือการศึกษานั้นก็ทรงวาง ไว้เป็นหลักแล้วประกอบไปด้วย (๑) ศีลศึกษา (๒) สมာธศึกษา (๓) ปัญญาศึกษา^{๓๒} ซึ่งควรปฏิบัติ ให้ครบทั้ง ๓ โดยเฉพาะศีลศึกษาท ไม่ได้หมายถึงการปฏิบัติตามศีลเป็นข้อ ๆ การปฏิบัติใด ๆ

^{๓๒}คณาจารย์เถียงเชียงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, วินัยมุข เล่ม ๑ ฉบับมาตรฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เถียงเชียง, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑.

ต้องโยงกับความจริงและความถูกต้อง อาจารย์เรียกว่าหลักการ ถ้าปฏิบัติโดยไม่เข้าใจในหลักการก็อาจจะแคบและเพี้ยนไปได้ ศิล โดยหลักการคือ ระบบสังคมที่คนทั้งหมดอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข^{๓๓}

๒.๕.๔ วิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับภิกขุปาฏิโมกข์

วิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับภิกขุปาฏิโมกข์ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการศึกษาไว้ ๔ ประการ ดังนี้

๒.๕.๔.๑ สถานที่ในการสวดภิกขุปาฏิโมกข์

สถานที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์มีอยู่หลายประการ ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตปาฏิโมกข์เทศแล้ว ภิกษุทั้งหลายยกภิกขุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงทุกวัน พระพุทธองค์ทรงวางข้อกำหนดไว้ว่า ไม่เพียงยกภิกขุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงทุกวัน ทรงอนุญาตให้ยกภิกขุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงได้เฉพาะในวัน ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ ผู้ฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏ^{๓๔} ทรงอนุญาตให้สมมติสมานสังวาสสีมา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้กำหนดเขตสำหรับประชุมสงฆ์ทำสังฆกรรม เรียกว่าสมานสังวาสสีมา เป็นเขตแดนที่สงฆ์สมมติกำหนดไว้เป็นเขตเข้าร่วมทำสังฆกรรม มีการประชุมสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์ เป็นต้น มีอาณาบริเวณอย่างมากไม่เกิน ๓ โยชน์ โดยมีนิมิตเป็นเขตกำหนด ผู้ใดฝ่าฝืนสมมติสีมาที่มีขนาดเกินกำหนดนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ^{๓๕} และในอวาสหนึ่งต้องมีโรงอุโบสถเพียง ๑ แห่งเท่านั้น ผู้ใดฝ่าฝืนสมมติโรงอุโบสถ ๒ แห่ง ในอวาสเดียวกัน ต้องอาบัติทุกกฏ^{๓๖} ทรงอนุญาตให้สมมติสมานสังวาสสีมาเป็นแดนอยู่ปราศจากไตรจีวร ต่อมาเพื่อประโยชน์ของภิกษุสงฆ์ผู้เดินทางไกล มีเหตุขัดข้องไม่สามารถเก็บไตรจีวรไว้กับตัวได้ตลอดเวลา พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงให้กำหนดสมานสังวาสสีมาที่สงฆ์สมมติไว้แล้ว ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวรด้วย เรียกว่าดิจิวราวิปวาสนสีมา หมายถึง สถานที่สงฆ์กำหนดเป็นเขตอนุญาตพิเศษ แม้ภิกษุจะอยู่ปราศจากไตรจีวร แต่ถือว่าไม่ได้อยู่ปราศจากไตรจีวร เธอไม่ต้องอาบัติ^{๓๗} ทรงกำหนดคามสีมา อุทกุกเขปสีมา สีมาสังกระกัน สีมาทับกัน เป็นสีมาที่ใช้ไม่ได้เมื่อยังไม่ได้สมมติ ยังไม่ได้กำหนดสมานสังวาสสีมา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำหนดให้เอาคามนิคม หมู่บ้าน หรือป่าที่ตนอาศัยอยู่นั้นแหละเป็นสมานสังวาสสีมา ดังต่อไปนี้

^{๓๓} ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๗๒.

^{๓๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๑๒/๒๑๓.

^{๓๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๐/๒๑๖.

^{๓๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๑/๒๑๗ - ๒๑๘.

^{๓๗} ฎรายละเอียดใน วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๔๗๓/๑๐., วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๓/๒๑๑.

(๑) ภิภุทงั้หลายสวดภิกขุปาฎิโมกข์ตามบริเวณ ไม่มีที่สังเกด ภิภุทงั้ที่เป็นอาคันตุกะ (ผู้มาจากที่อื่น) ไม่รู้ว่าทำอุโบสดกันที่ไหนด จึงทรงอนุญาตให้สมมติโรงอุโบสดทำอุโบสดจะเป็นวิหาร (กุฎิที่อยู่อาศัย) หรือ เฝิง หรือปราสาท (เรือนเป็นชั้น หรือเรือนโถง (หลังคาตัด) หรือถ้ำ

(๒) ภิภุทงั้พัคคิยัสมมติสิมา (ประกาศเขตแดน) ใหญ่เกินไป ๔ โยชน บ้าง ๕ โยชนบ้าง ๖ โยชนบ้าง ภิภุทงั้หลายมาพอดิสวดภิกขุปาฎิโมกข์ก็มี สวดจบแล้วก็มีกำลังสวดอยู่ก็มี จึงทรงห้ามสมมติสิมาใหญ่เกินไป ทรงปรับอาบัติทุกกฎแก่ผู้ฝ่าฝืน แล้วทรงอนุญาตให้สมมติสิมาอย่างใหญ่เพียง ๓ โยชน

(๓) ภิภุทงั้พัคคิยัสมมติสิมาริมฝั่งแม่น้ำ ภิภุทงั้ที่มาทำอุโบสดถูกน้ำพัดบวทร จีวรถูกน้ำพัด จึงตรัสห้ามสมมติสิมาเช่นนั้น ทรงอนุญาตให้ทำได้เมื่อมีเรือจอดอยู่เป็นประจำ หรือมีสะพานทอดอยู่เป็นประจำ

(๔) ภิภุทงั้หลายสงสัยว่า อาวาสเดียวกันนั้นกำหนดอย่างไร จึงทรงอนุญาตให้สมมติ คือประกาศสิมา (เขตแดน) โดยกำหนดภูเขา ก้อนหิน ป่าไม้ ต้นไม้ หนทางจอมปลวก แม่น้ำหรือแอ่งน้ำเป็นเครื่องหมาย (นิมิต) แล้วทรงแสดงวิธีสวดสมมติสิมาด้วยเครื่องหมายเหล่านั้น

(๕) ภิภุทงั้หลายสมมติโรงอุโบสด ๒ แห่งในอาวาสเดียวกัน ตรัสห้ามและตรัสแนะให้สวดถอนโรงอุโบสดเสียหลัง ๑ คงให้ใช้เพียงหลังเดียว

(๖) ภิภุทงั้หลายสมมติโรงอุโบสดเล็กเกินไป มีพระสงฆ์มาประชุมมาก บางรูปต้องนั่งนอกเขต พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นอันทำอุโบสด และได้ตรัสแนะให้กำหนดเครื่องหมาย (นิมิต) แล้วประชุมสงฆ์สวดสมมติหน้ามุขอุโบสดออกไปตามต้องการ

(๗) มีวัดหลายวัดในเขตสิมาเดียวกัน ภิภุทงั้หลายต่างวัดต่างทำอุโบสด พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงให้ร่วมทำแห่งเดียวไม่ให้แยกกันทำ

(๘) ถ้ายังมีได้สมมติสิมา ให้ใช้หมู่บ้านหรือนิคมที่อยู่นั้นเป็นคามสิมา และนิคมสิมาได้ แล้วอนุญาตให้ใช้เขตพื้นระยะน้ำสาดถึงในแม่น้ำเป็นอุททุกเขปสิมา (เขตวงน้ำสาด) เป็นเขตลอยเรือหรือเรือแพ หรือปลูกโรงทำอุโบสดได้กลางแม่น้ำ ทะเลหรือ สระน้ำ แต่ไม่อนุญาตแม่น้ำ ทะเล หรือสระน้ำทั้งหมดเป็นเขต (สิมา)

๒.๕.๔.๒ ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการทำภิกขุปาฎิโมกข์

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ทำสังฆอุโบสดยกภิกขุปาฎิโมกข์ขึ้นแสดง ขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่เขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้นพวกอัญญเดียรถิยั ประชุมกันทุกวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ ทำให้คนทั้งหลายผู้ใฝ่หาความรู้

(๔) อธิษฐานอุโบสถหรือบุคคลอุโบสถ เมื่อถึงวันอุโบสถ ในอวาตที่มี ภิภุ รูปเดียว ฟิ่งนั่งชั่วระยะเวลา ๑ เพื่อรอคู้จะมีภิภุอาคัันคู้ะรูปอื่นมาหรือไม่เมื่อเห็นว่ามีไม่มีภิภุอาคัันคู้ะรูปอื่นมาแน่นอนแล้ว ภิภุนั้นฟิ่งอธิษฐานใจว่า อชช เม อุโปสโก จาคูทุทโส (ปณฺณโรโส) วันนี้เป็นวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำ (หรือ ๑๕ ค่ำ) ของเรา

(๕) สามัคคีอุโบสถ เมื่อพระสงฆ์เกิดความบาดหมาง เกิดทะเลาะวิวาท แดกแยกกันขึ้น ถ้าพระสงฆ์สามารถประสานสามัคคีกันได้ในวันใด ก็ฟิ่งทำสามัคคีอุโบสถ ในวันนั้น อุโบสถที่ทำในวันฟิ่งสงฆ์แดกแยกกัน สามารถประสานสามัคคีกันได้นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตให้ร่วมประชุมกันทำอุโบสถ ฟิ่งยกภิภุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงโดยตั้งคู้ดคู้ว่า สุณาคู เม ภนฺเต สโฆ, อชชโปสโก สามคคฺคิ, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตคฺคฺลํ, สโฆ อุโปสถํ กรเยย, ปาฏิโมกฺขํ อุทฺธิเสยย. ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์ฟิ่งข้าพเจ้า วันนี้เป็นวันสามัคคีอุโบสถ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้ว ฟิ่งทำอุโบสถ ฟิ่งยกภิภุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง ต่อจากนั้นฟิ่งยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงจนจบ ทรงห้าม ยกภิภุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงทุกวัน

๒.๕.๔.๓ วิธีปฏิบัติก่อนการลงสู่อุโบสถ และก่อนการสวดภิภุปาฏิโมกข์ มี คังนี้

เมื่อถึงวันอุโบสถ ก่อนฟิ่งสงฆ์จะเข้าสู่โรงอุโบสถเพื่อประชุมกันจะต้อง เตรียมการก่อน เรียกว่า บุญกรรม โดยพระเถระผู้ใหญ่เป็นผู้สั่งให้พระภิภุกระทำ หากพระภิภุผู้ฟิ่งคู้ใช้ไม่ยอมกระทำคู้ต้องอาบัติทุกกฏ^{๓๕} บุญกรรม มี ๕ ประการ คู้

- (๑) ปิดกวาดโรงอุโบสถ
- (๒) ปูอาสนะสำหรับภิภุสงฆ์ฟิ่งจะมาร่วมประชุม
- (๓) ถ้าประสงคู้จะยกภิภุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงในเวลากลางคู้นคู้ต้องจุด

ประทีปไว้

- (๔) จัดน้ำจันน้ำใช้ไว้

เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว มีกิจฟิ่งจะต้องทำก่อนสวดภิภุปาฏิโมกข์ เรียกว่า บุญกิจมี ๕ ประการ คู้

- (๑) ในกรณีฟิ่งขอบเขตของสมานสังวาสคู้มาครอบคู้มฟิ่งที่ฟิ่งหกดของ

อวาต

^{๓๕} สมเด็จพระธีรญาณมุนี. ภิภุปาฏิโมกข์บาลี. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : (โรงพิมพ์ ผดุงพันธ์ตลาดน้อย, ๒๔๕๘), หน้า ๒.

(๒) อาวาสนั้นต้องนำฉันทะของภิกษุในอาวาสนั้นที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้มาแจ้งแก่สงฆ์ แต่ถ้ามีสีมาครอบคลุมเฉพาะ โรงอุโบสถ ไม่ต้องนำฉันทะมาแจ้ง

(๓) บอกฤดูซึ่งเป็นการบอกให้สงฆ์ทราบว่าได้ยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงไปแล้วกี่ครั้ง และที่ยังไม่ได้ยกขึ้นแสดงอีกกี่ครั้ง

(๔) บอกจำนวนภิกษุที่เข้าร่วมประชุม

(๕) แจ้งการให้โอวาทแก่ภิกษุณีในครั้งพุทธกาลเข้าไปฟังโอวาทจากพระภิกษุสงฆ์นี้ ถือเป็นระเบียบที่ภิกษุณีทั้งหลายต้องถือปฏิบัติทุกกึ่งเดือน^{๕๐}

นอกจากนี้พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้มอบปาริสุทธิและฉันทะก่อนที่จะทำอุโบสถ ถ้ามีภิกษุไข้อยู่ในอาวาสนั้น และเธอไม่สามารถไม่มาร่วมประชุมได้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้มอบปาริสุทธิ^{๕๑} ให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งไปแจ้งในที่ประชุมสงฆ์ในการที่จะทำสังฆกรรม ถ้ามีภิกษุไข้อยู่ในอาวาสนั้น และเธอไม่สามารถมาร่วมประชุมได้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้เธอมอบฉันทะ^{๕๒} ให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเพื่อนำไปแจ้งในที่ประชุมสงฆ์ ทรงห้ามมิให้ภิกษุผู้มีอาบัติติดตัวร่วมทำอุโบสถและทรงห้ามแสดงสภาคาบัตติ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางกฎเกณฑ์เอาไว้ว่า ภิกษุผู้มีอาบัติติดตัวไม่พึงทำอุโบสถ และภิกษุที่ต้องอาบัติในวันอุโบสถต้องแสดงอาบัติต่อหน้าภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง^{๕๓} นอกจากนี้ยังทรงห้ามแสดงสภาคาบัตติ รูปใดขึ้นแสดงต้องอาบัติทุกกฎ^{๕๔} พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระดำริว่า สิกขาบทที่ทรงบัญญัติแก่ภิกษุทั้งหลาย ควรอนุญาตให้สาวคเป็นปาฏิโมกข์นั้นจักเป็นอุโบสถกรรม คือ การทำอุโบสถของภิกษุเหล่านั้น จึงทรงบัญญัติตามที่ทรงพระดำรินั้น และทรงแสดงวิธีสวดภิกษุปาฏิโมกข์เริ่มตั้งแต่บุพกิจเป็นเบื้องต้น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

๒.๕.๔.๔ ขณะสวดภิกษุปาฏิโมกข์ พระสงฆ์จะต้องนั่งฟังด้วยใจที่เป็นสมาธิ และสำรวม กาย วาจา ใจ ตามพระวินัยได้บัญญัติไว้ทุกประการ และที่สำคัญในขณะที่สวดอยู่เกิดเหตุการณ์ดังต่อไปนี้ ให้พระภิกษุรูปที่สวดอยู่ หยุดการสวดไว้ในกรณี ๑๐ ประการ ขอบปฏิบัติในการหยุดสวดภิกษุปาฏิโมกข์ เพราะมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เรียกว่าอันตราย ๑๐ ประการ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระวินัย ดังนี้

^{๕๐}ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๕๕/๒๔๑-๒๔๓.

^{๕๑}ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๖๔/๒๔๕-๒๔๗.

^{๕๒}ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๖๕/๒๔๘-๒๔๙.

^{๕๓}ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๖๕/๒๕๖.

^{๕๔}คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓.

- (๑) ราชบุตรชาย พระมหากษัตริย์เสด็จมา
- (๒) โจรบุตรชาย โจรมาว่านวายในที่นั้น
- (๓) อุกฤษบุตรชาย เกิดไฟไหม้อาวาส หรือไฟป่าไหม้มาถึง
- (๔) อุทกบุตรชาย น้ำท่วมที่นั้น หรือที่นั้น ไม่มีหลังคาฝนตกหนัก
- (๕) มนุสฺสนบุตรชาย มนุษย์มามากในที่นั้น ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่

อุโบสถกรรม

- (๖) อมฺนุสฺสนบุตรชาย อมฺนุษย์ กูตผี ปีศาจ เข้าสิงภิกษุ
- (๗) พาพบุตรชาย คือ สัตว์ร้าย มิแรด ช้าง เสือ เป็นต้นเข้ามา
- (๘) สิริงฺสฺปนบุตรชาย สัตว์เลื้อยคลาน มีงู เป็นต้น เข้ามาในที่นั้น
- (๙) ชีวิตนบุตรชาย ภิกษุเป็นไข้หนักจะถึงแก่ชีวิต หรือเสียชีวิต หรือมีผู้จะมา

ฆ่าภิกษุในที่นั้น

- (๑๐) พุรหมจิริยบุตรชาย คือ มีผู้มาเกาะกุมเอาภิกษุไปให้กระทำศีลวิบัติ

เมื่อมีอันตรายเกิดขึ้นอย่างนี้ จะยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ ในอุทเทศทั้ง ๔ คือ นิตานุเทศ ปาราชิกุทเทศ สังฆาทิเสสุทเทศ และอนิยตุทเทศตามสมควรแก่กรณี แต่มีเงื่อนไขว่า พระภิกษุสงฆ์ต้องทำอุโบสถยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงพร้อมเพรียงกันโดยชอบธรรมเท่านั้น^{๔๕} วิธียกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ เรียกว่าสวดชกฺกฺสฺตบฺท มีดังนี้

๑. นิตานุเทศ คือ วิธีแสดงภิกษุปาฏิโมกข์ โดยยกเอานิตานุ^{๔๖} ขึ้นแสดงจบแล้วละอุทเทศที่เหลือไว้ด้วยสฺตบฺท ดังนี้

อุทฺทิกฺกฺฐึ โข อายสฺมนโต นิตานุ,
 สฺตฺตา โข ปนายสฺมนเตหิ จตฺตารโ ปาราชิกา ฆมฺมา,
 สฺตฺตา โข เตรส สํฆาทิเสสา ฆมฺมา,
 สฺตฺตา โข เทว อนิยตา ฆมฺมา,
 สฺตฺตา โข ตีส นิสฺสฺสฺกฺคิยา ฆมฺมา,
 สฺตฺตา โข เทวนวุติ ปาจิตฺติยา ฆมฺมา,
 สฺตฺตา โข จตฺตารโ ปาฏิเทสนิยา ฆมฺมา,
 สฺตฺตา โข เสขิยา ฆมฺมา,
 สฺตฺตา โข สตฺต อธิกรณสมถา ฆมฺมา

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๑.

^{๔๖} กงฺขา.อ. (บาลี) ๒/๑๐/๓๒.

เอตตกนตสฺส ภควโต สุตตาคตํ สุตตปริยาปนํ อนุวฑฺฒมาลี
 อุทฺเทลี อากจฺจนฺตี ตตฺถ สพฺเพเหว สมฺภุคฺเคหิ สมฺโมทฺมานเนหิ อวิวทฺมานเนหิ ลิกฺขิตฺตพฺพ^{๔๑}

๒. ปาราชิกุทเทส คือวิธีการแสดงภิกขุปาฏิโมกข์ โดยยกเฉพาะนิทานและปาราชิก
 ขึ้นแสดงจบแล้วละอุทเทสที่เหลือด้วยสุตบถ ดังนี้

อุทฺทิฏฺฐํ โข อายสฺมนฺโต นิทานํ,
 อุทฺทิฏฺฐา จตฺตาริ ปาราชิกา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข ปนายสฺมนฺเตหิ เทรส สํฆาทิเสสา ฆมฺมา
 สุตฺตา โข เทว อนิยฺตา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข ตีส นิสฺสคฺคิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข เทวนวฺติ ปาจิตฺติยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข จตฺตาริ ปาฏิเทสนิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข เสขิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข สตฺต อธิกรณสมฺถา ฆมฺมา

เอตตกนตสฺส ภควโต สุตตาคตํ สุตตปริยาปนํ อนุวฑฺฒมาลี
 อุทฺเทลี อากจฺจนฺตี ตตฺถ สพฺเพเหว สมฺภุคฺเคหิ สมฺโมทฺมานเนหิ อวิวทฺมานเนหิ ลิกฺขิตฺตพฺพ

๓. สังกาติเสสุทเทส คือวิธีการแสดงภิกขุปาฏิโมกข์ โดยยกเฉพาะนิทานปาราชิก
 และสังฆาติเสส ขึ้นแสดงจบแล้วละอุทเทสที่เหลือด้วยสุตบถ ดังนี้

อุทฺทิฏฺฐํ โข อายสฺมนฺโต นิทานํ,
 อุทฺทิฏฺฐา จตฺตาริ ปาราชิกา ฆมฺมา,
 อุทฺทิฏฺฐา เทรส สํฆาทิเสสา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข ปนายสฺมนฺเตหิ เทว อนิยฺตา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข ตีส นิสฺสคฺคิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข เทวนวฺติ ปาจิตฺติยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข จตฺตาริ ปาฏิเทสนิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข เสขิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข สตฺต อธิกรณสมฺถา ฆมฺมา

เอตตกนตสฺส ภควโต สุตตาคตํ สุตตปริยาปนํ อนุวฑฺฒมาลี
 อุทฺเทลี อากจฺจนฺตี ตตฺถ สพฺเพเหว สมฺภุคฺเคหิ สมฺโมทฺมานเนหิ อวิวทฺมานเนหิ ลิกฺขิตฺตพฺพ

^{๔๑}วิ.อ. (บาลี) ๓/๑๕๐/๑๓๑.

๔. อนิยตฺทเทส คือ วิธีการแสดงภิกษุปาฏิโมกข์ โดยยกเฉพาะนิทาน ปาราชิก สัณฑาทิเสส และอนิยต ขึ้นแสดงจบแล้วละอุทเทสที่เหลือด้วยสุตบพ ดังนี้

อุทฺทิกฺกุณฺโฑ โข อายสฺมฺนฺโต นิทานํ,
 อุทฺทิกฺกุณฺโฑ จตฺตารโ ปาราชิกา ฆมฺมา,
 อุทฺทิกฺกุณฺโฑ เทรส สัณฑาทิเสสา ฆมฺมา,
 อุทฺทิกฺกุณฺโฑ เทว อนิยตา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข ปนายสฺมฺนฺเตหิ ตีส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข เทวณฺวติ ปาจิตฺติยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข จตฺตารโ ปาฏิเทสนิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข เสงฺขิยา ฆมฺมา,
 สุตฺตา โข สุตต อธิกรณสมถา ฆมฺมา

เอตฺตกนฺตสฺส ภควโต สุตฺตาคคฺติ สุตฺตปริยาปนฺนํ อานุพฺพตฺตมาลี
 อุทฺทเทสํ อากจฺจนฺติ ตตฺถ สพฺเพเหว สมฺภุเคหิ สมฺโมทฺมานเหหิ อวิวทฺมานเหหิ สิกฺขิตฺตพฺพํ
 กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในกรณีที่พระสงฆ์กำลังสวดภิกษุปาฏิโมกข์อยู่มีพระสงฆ์
 เข้ามาทีหลังให้พิจารณา ดังนี้

(๑) ถ้าภิกษุที่มาทีหลังมีจำนวนมากกว่า ทั้งหมดต้องยก ภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง
 ใหม่ ภิกษุที่ยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงก่อนไม่ต้องอาบัติ

(๒) ถ้าภิกษุที่มาทีหลังมีจำนวนเท่ากันหรือน้อยกว่าทั้งหมดไม่ต้องยกภิกษุปาฏิ
 โมกข์ขึ้นแสดงใหม่ ภิกษุที่ทำอุโบสถยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงก่อนไม่ต้องอาบัติ ส่วนภิกษุที่มาที
 หลังฟังอุทเทสที่เหลือ

ส่วนในกรณีที่ภิกษุผู้มาก่อนยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงจบแล้ว ภิกษุอื่นมาทีหลัง
 มีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ถ้าภิกษุที่มาทีหลังมีจำนวนมากกว่า ภิกษุทั้งหมดต้องยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้น
 แสดงใหม่ ภิกษุที่ยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงก่อนไม่ต้องอาบัติ

(๒) ถ้าภิกษุที่มาทีหลังมีจำนวนเท่ากันหรือน้อยกว่าทั้งหมดไม่ต้องยกภิกษุปาฏิ
 โมกข์ขึ้นแสดงใหม่ ภิกษุที่ทำอุโบสถยกภิกษุปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงก่อนไม่ต้องอาบัติ ส่วนภิกษุที่มา
 ทีหลังฟังบอการปริสฺสุทฺธิในสำนักของภิกษุที่ทำอุโบสถไปก่อน^{๔๔}

^{๔๔}ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๖๕-๑๗๑/๒๕๗-๒๕๘.

๒.๕.๕ การปรับอาบัติของการสวดภิกขุปาฏิโมกข์ มีดังนี้

(๑) ภิกษุทั้งหลายสวดปาฏิโมกข์ทุกวัน ตรัสห้ามและปรับอาบัติทุกกฏแก่ผู้ทำเช่นนั้น ทรงอนุญาตให้สวดเฉพาะวันอุโบสถ

(๒) ภิกษุทั้งหลายสวดภิกขุปาฏิโมกข์ ๓ ครั้ง ต่อ ๑ ปักข์ (ถึงเดือน) คือในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ ตรัสห้ามและปรับอาบัติทุกกฏแก่ผู้ทำเช่นนั้น ทรงอนุญาตให้สวดภิกขุปาฏิโมกข์เพียงครั้งเดียวต่อ ๑ ปักข์ คือในวัน ๑๔ คำ หรือ ๑๕ คำ^{๔๕}

(๓) ภิกษุฉัพพัคคีย์สวดภิกขุปาฏิโมกข์เฉพาะในพวกของตน ตรัสห้ามและปรับอาบัติทุกกฏแก่ผู้ทำเช่นนั้น ทรงอนุญาตให้ทำอุโบสถโดยพร้อมเพรียงกัน

(๔) ตรัสห้ามมิให้สวดภิกขุปาฏิโมกข์โดยมีคฤหัสถ์ปนอยู่ในบริษัท

(๕) ถ้าสงฆ์ต้องอาบัติในเรื่องเดียวกัน (สภาคาบัติ) ทั้งวัด ให้ส่งพระภิกษุรูปหนึ่งไปแสดงที่วัดอื่น ถ้าไม่มีวัดใกล้เคียงให้ไปกลับภายใน ๗ วัน เพื่อหาที่แสดงอาบัติของส่วนรวม

(๖) พระภิกษุผู้ทรงความรู้ ประพฤติตนดีมาให้ต้อนรับด้วยดี ถ้าไม่ต้อนรับต้องอาบัติทุกกฏ

(๗) ห้ามภิกษุที่ต้องอาบัติเหมือนกัน แสดงอาบัติเช่นนั้นแก่กัน(สภาคาบัติ) ถ้าแสดงหรือรับต้องอาบัติทุกกฏ

(๘) พระภิกษุทั้งวัดไม่สามารถสวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้ ให้ภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งไปเรียนจากอาวาสใกล้เคียงจะโดยย่อหรือพิสดารก็ตามให้พระเถระเป็นผู้ใช้ไป ผู้ถูกใช้ขัดขืนในเมื่อไม่ป่วยไข้ต้องอาบัติทุกกฏ

(๙) พระภิกษุมี ๔ รูป ตรัสอนุญาตให้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ ถ้ามี ๓ รูป หรือ ๒ รูป ให้ประชุมกันบอกความบริสุทธิ์แก่กันและกัน เรียกว่าปารีสุทธิอุโบสถ ถ้ามีรูปเดียวให้ปิดกวาดสถานที่คอยภิกษุอื่น เมื่อไม่เห็นมาให้อริษฐาน คือตั้งใจระลึกว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ ถ้าไม่ทำต้องอาบัติทุกกฏ

๒.๕.๖ หน้าที่ภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ คือ เมื่อวาระที่ตนจะต้องสวดภิกขุปาฏิโมกข์เวียนมาถึง (สำหรับวัดใหญ่ๆ ที่มีพระภิกษุทรงจำภิกขุปาฏิโมกข์ได้หลายรูป) นิยมท่องบทวนชักซ้อมการสวดให้เกิดความชำนาญชำของคล่องปากขึ้นใจจริงๆ เพราะเป็นการกล่าวพุทธพจน์ในท่ามกลางสงฆ์ จึงนิยมสวดด้วยความเคารพอย่างยิ่ง ไม่นิยมสวดแบบขอไปที เมื่อวาระของตนเวียนมาถึง ถ้าตนขัดข้องไม่สามารถ จะสวดได้ด้วยประการใดๆ นิยมรีบแจ้งให้พระภิกษุผู้สวดรูปต่อไปได้มีโอกาสเตรียมตัวอย่างน้อยไม่ควรต่ำกว่า ๗ วัน

^{๔๕} อ่างแล้ว, หน้า ๑.

บทที่ ๓

สภาพและปัญหาการศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

ในบทนี้ มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ สภาพการศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ในปัจจุบัน และตอนที่ ๒ ปัญหาการศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์พระเถระผู้มีความรู้ความเข้าใจในการศึกษาปฐมวัยของจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๑ รูป ได้กำหนดขอบข่ายสภาพและปัญหาการศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ในปัจจุบันไว้ ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านวัด (๒) ด้านผู้สวด (๓) ด้านพระสงฆ์ (๔) ด้านตำรา และ (๕) ด้านการเผยแพร่ มีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ สภาพการศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

การศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และสภาพของสังคมตามยุคสมัย ซึ่งได้กำหนดประเด็นการศึกษาไว้ ๕ ด้าน ดังนี้

๓.๑.๑ ด้านวัด หรืออุโบสถทำสังฆกรรม

อุโบสถเป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางสงฆ์หรือพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของชาวพุทธ และในวัดต่างๆ มีการสร้างอุโบสถ หรือคำว่าพระอุโบสถซึ่งใช้เรียกกับวัดที่ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง การศึกษาปฐมวัยของพระสงฆ์ต้องทำในอุโบสถที่ถูกต้องตามพระบรมพุทธานุญาต คือมีการประกอบพิธีผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิตเป็นที่เรียบร้อย จากการสัมภาษณ์พระภิกษุที่เป็นผู้นำและผู้ปฏิบัติมีความว่า สภาพของวัดโดยภาพรวมมีอุโบสถที่ถูกต้องอยู่แล้ว โดยเฉพาะพระอารามหลวงการลงอุโบสถสังฆกรรมด้วยการสวดและการฟังการศึกษาปฐมวัยในด้านวัดหรืออุโบสถทำสังฆกรรมจึงมีสภาพที่เหมาะสม และส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในอาวาสนั้นๆ วัดในเขตเมืองจะมีพระภิกษุอาศัยอยู่มากและมีอุโบสถเกือบทุกวัด เวลาทำสังฆกรรมก็สามารถที่จะดำเนินการได้เลย ซึ่งแตกต่างจากวัดที่อยู่ในชนบทออกไป ดังนั้นสภาพในชนบทกับในเมืองจึงมีความแตกต่างกัน ในเขตการปกครองมีการลงการศึกษาปฐมวัยร่วมกันในแต่ละเขตตำบลในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา หลังจากออกพรรษาที่ไม่ได้ลงการศึกษาปฐมวัย จะมีการลงการศึกษาปฐมวัยอีกครั้งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

*สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๑ พฤษภาคม

๒๕๕๔.

จะเห็นได้ว่าสภาพของวัดหรืออุโบสถ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ก็มีครบในการทำสังฆกรรมพึงกฐินปาฏิโมกข์^๒ มีการลงกฐินปาฏิโมกข์ร่วมกันในเทศกาลเข้าจำพรรษาในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ในระดับตำบล แต่ออกพรรษาแล้วก็ไม่ได้ลงกฐินปาฏิโมกข์ร่วมกัน โดยเฉพาะการทำสังฆกรรมกฐินปาฏิโมกข์ทำให้ขาดการแบ่งหน้าที่กันส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจในการลงทำกฐินปาฏิโมกข์ ขาดการดูแลเอาใจใส่ในการทำนุบำรุงรักษาทำให้สภาพของอุโบสถมีความเก่าลงได้ง่ายทั้งที่อุโบสถ คือ สถานที่ทำสังฆกรรมกฐินปาฏิโมกข์ที่มีความสำคัญตามหลักพระพุทธศาสนาที่กำหนดเขตอาวาสไว้ว่า ควรกำหนดพื้นที่ในเขตวัดที่สามารถกระทำไถ่ถูกต้องตามพุทธบัญญัติวินัยเกี่ยวกับการทำสังฆกรรมกฐินปาฏิโมกข์ คือ อุโบสถที่ทุกวัดได้ยึดถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน เพื่อคงสภาพให้เห็นถึงความสำคัญที่พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเอาไว้

ถ้ากล่าวถึงสมัยพุทธกาลไม่มีอุโบสถ เวลาจะทำสังฆกรรมจะต้องมีการกำหนดพื้นที่ให้ชัดเจนโดยใช้ธรรมชาติเป็นนิมิตเครื่องหมาย^๓ และพื้นที่ดังกล่าวจะต้องเป็นพื้นที่ที่สะดวกสามารถที่จะไปมาหาสู่กันได้ไม่ยากจนเกินไปในบางครั้งระหว่างทำสังฆกรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่โล่งแจ้งอาจจะมีสัตว์เลื้อยเข้ามาได้หรือพุทธศาสนิกชนที่ไม่ทราบเข้ามาทำให้เสียสังฆกรรมเป็นอันต้องเริ่มกันใหม่ นอกจากนี้ในช่วงเข้าพรรษาซึ่งเป็นฤดูฝนทำให้การลงทำสังฆกรรมเป็นไปอย่างลำบาก ซึ่งแตกต่างจากสภาพในปัจจุบันมาก การปรับปรุงอุโบสถใหม่ก็ถือว่าเป็นการรักษาสภาพอุโบสถให้คงไว้ได้นาน และที่สำคัญเมื่อก่อนอุโบสถจะสร้างจากไม้ ต่อมาทำขึ้นจากปูนเหล็ก เป็นต้น ทำให้สภาพของอุโบสถคงทนอยู่นานหลายสิบปี^๔ และการลงกฐินปาฏิโมกข์ข้อสำคัญ คือ การรู้จักการเตรียมสถานที่ การทำความสะอาด การเตรียมความพร้อมในการทำสังฆกรรมกฐินปาฏิโมกข์ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะอุโบสถในสมัยนี้มีสภาพที่ไม่ยุ่งยากในการทำสังฆกรรมกฐินปาฏิโมกข์ และสังฆกรรมอื่นๆ เพราะทำในอุโบสถที่มีความปลอดภัยและไม่เกิดอันตราย ๑๐ ประการ ได้แก่ สัตว์ร้ายมีเสื่อ สัตว์เลื้อยคลานมีงู เป็นต้น เนื่องด้วยมีกำแพงขอบเขต

^๒ สัมภาษณ์ พระครูศรีภานุวิสุตธี (ประกอบ ปภงฺกโร), เจ้าคณะอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสิริอรุโณภาส, เจ้าคณะตำบลโพธิ์กลาง-ไชยมงคล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^๔ อ้างแล้ว หน้า ๒๒.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูโสภาสกิจจานุกุล, เจ้าคณะตำบลโนนไทยเขต ๑ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสุทธิคุณ, เจ้าคณะตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๔.

กัณมีให้สัตว์เข้ามาในบริเวณที่ทำอุโบสถ^๑ การก่อสร้างอุโบสถค่อนข้างมีมากกว่าแต่ก่อน ดังนั้นในการทำสังฆกรรมเกี่ยวกับภิกขุปาฏิโมกข์จึงมีสภาพที่พร้อมใช้งานได้ ถ้าวัดไหนไม่มีอุโบสถหรือพระภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ ก็จะไปร่วมทำสังฆกรรมกับวัดใกล้เคียง^๒ การลงอุโบสถทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์เรื่องสถานที่มีความเอื้ออำนวยอยู่แล้วมีความสะดวกมากกว่าในอดีตที่ต้องมีการกำหนดขอบเขตสังฆวาสและพระภิกษุสงฆ์ก็มีจำนวนน้อย การเดินทางก็เกิดความลำบากมาก บางครั้งถ้าเป็นช่วงที่ฝนตกก็ทำให้เกิด ปัญหาและอุปสรรคมาก ในปัจจุบันปัญหาเหล่านี้แทบไม่มีแล้ว^๓

การสนับสนุนงบประมาณในการทำอุโบสถ หรือพระอุโบสถ ก็เป็นนิมิตในหมู่ชาวพุทธเป็นส่วนมาก เช่น งานปิดทองฝังลูกนิมิต งานวัดทอดผ้าป่า เนื่องด้วยเห็นถึงความสำคัญของอุโบสถ และผู้ใดได้สร้างอุโบสถมากน้อยตามแต่กำลัง ย่อมส่งผลไปสู่ภพภูมิที่ดี ถึงกระนั้นการได้ต่อเติมหรือบูรณซ่อมแซมก็ได้บุญมาก อาานิสงส์มากเช่นเดียวกัน^๔ อุโบสถ หรือพระอุโบสถเป็นสถานที่ที่ได้กำหนดเอาไว้ในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และปัจจุบันพระสงฆ์ก็มีจำนวนมากกว่าสมัยก่อน และสะดวกแก่การเดินทางทำให้การทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ในเรื่องของสถานที่จึงมีความสะดวกไม่เกิดสภาพการขาดแคลน ในเรื่องสถานที่หรืออุโบสถทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน^๕ และหากย้อนไปในสมัยพุทธกาลนั้นยังไม่มีความเจริญส่งผลให้การดำเนินการก่อสร้างเป็นไปอย่างลำบาก พระสงฆ์เมื่อก่อนจะมีการทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์โดยการกำหนดเขตสังฆวาสแตกต่างจากปัจจุบันที่มีอุโบสถในการทำสังฆกรรม^๖ จากการสัมภาษณ์พระเถระผู้มีความรู้ความเข้าใจในภิกขุปาฏิโมกข์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาเก็บ

^๑สัมภาษณ์ พระมหาวิจิตร ธีรญาโณ, เจ้าอาวาสวัดคลองยาว อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^๒สัมภาษณ์ พระอธิการสุเมธี สีลโชโต, เจ้าอาวาสวัดหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา, ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^๓สัมภาษณ์ พระพจน์ มหาวายาโม, วัดตะคร้อ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา, ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

^๔สัมภาษณ์ พระสมศักดิ์ มนีสุโร, วัดน้ำคำ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^๕สัมภาษณ์ พระมนัสพล วรสทุโธ, วัดสระบัวเกตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^๖สัมภาษณ์ พระหวด ฉนุทโก, วัดโคกสลิดาราม อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา, ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

ข้อมูลในส่วนของสภาพด้านวัดหรืออุโบสถในการทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ พอสรุปเนื้อหาออกเป็น ๖ ประเด็น ดังนี้

๑. สภาพของวัด หรือสถานที่ในการทำสังฆกรรม โดยรวมมีอุโบสถเกือบทุกวัด
๒. ไม่พบว่ามีการทำสังฆกรรมนอกเขตอุโบสถแต่อย่างใด
๓. การลงอุโบสถทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ จะมีการลงอุโบสถร่วมกันในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในระดับตำบล
๔. การลงสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์จะทำการในเฉพาะเทศกาลเข้าพรรษา จนเป็นธรรมเนียม หลังจากออกพรรษาแล้วก็ไม่ได้ทำอุโบสถสังฆกรรม
๕. การลงอุโบสถทำสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์ไม่มีปัญหาในด้านสถานที่ทำสังฆกรรมแต่อย่างใด ถึงแม้วัดที่ไม่มีอุโบสถก็สามารถไปลงทำสังฆกรรมกับวัดใกล้เคียงได้
๖. วัดที่มีความเข้มงวดก็จะมีการลงอุโบสถสังฆกรรมโดยเคร่งครัดทุกๆ กิ่งเดือน ดังนั้น พระภิกษุจะต้องทำอุโบสถกรรมด้วยการฟังภิกขุปาฏิโมกข์ ทุกรูปและทุกกิ่งเดือน ไม่มีเหตุจำเป็นตามที่พระบรมพุทธานุญาตไว้จะเว้นหรือขาดการกระทำเสียมิได้ อุโบสถนี้จะต้องทำในสิมาชนใดชนิดหนึ่งตามพระวินัย วัดที่ไม่มีพัทธสีมาจะกำหนดสิมาชนใดอื่นตามระเบียบพระวินัยใช้เป็นเขตทำสังฆกรรมไม่เหมาะก็ให้ไปรวมกับสงฆ์กับวัดที่ใกล้ที่สุดตามความสะดวกจะถือเป็นเหตุขัดข้องแล้วไม่ทำเลยยอมไม่ชอบด้วยพระวินัย^{๓๓}

๓.๑.๒ ด้านผู้สวด

พระภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ วัดที่อยู่ในถิ่นที่มีความเจริญ เช่น พระอารามหลวง มีพระภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์มาก ส่วนวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่ชนบทยังขาดภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ จึงกลายเป็นสภาพที่ขาดแคลนผู้สวดพอสมควร และอีกอย่างพระภิกษุที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ส่วนใหญ่จะเป็นพระภิกษุที่มีพรรษามาก การท่องจำโดยไม่ดูตำราเลยก็ทำให้หลงลืมทำให้ต้องเปิดตำราดูในขณะที่สวด^{๓๔} พระสงฆ์ในเขตการปกครองมีภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ทุกตำบลแต่ไม่ทุกวัด ยังมีจำนวนน้อยหากเทียบกับจำนวนของคณะสงฆ์ทั้งอำเภอ หากพระสงฆ์มีความสนใจสภาพ ด้านผู้สวดก็จะมีประสิทธิภาพมากกว่านี้ แต่ทั้งนี้ผู้สวดก็ต้องศึกษาและทบทวนอยู่

^{๓๓}คณาจารย์เลี้ยงเชิงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, ศาสนพิธี เล่ม ๒ ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชิง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๓๔}สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

ตลอดเวลา^{๕๕} และในเขตชนบทหาผู้สวดยากเมื่อถึงเวลาที่จะทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ ต้องมีภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์อีกวัดหนึ่งที่ท่านสวดได้มาร่วมสังฆกรรมกับวัดที่มีพระสงฆ์จำนวนมาก และพระภิกษุในวัดส่วนใหญ่เป็นพระบวชใหม่และเริ่มมีจำนวนน้อยลง พระภิกษุสวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้ลาสิกขาไปก็มาก ทำให้สภาพของภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้ลดน้อยลงไปด้วย^{๕๖} เพราะที่ผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์มีแต่รูปเดิมๆ ไม่มีภิกษุรูปใหม่สวดภิกขุปาฏิโมกข์แทนรูปเก่า^{๕๗} และที่สำคัญพระภิกษุที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้อย่างคล่องแคล่วก็หาได้น้อย บางรูปก็จะเป็นการอิงอาศัยตำราในการสวด ซึ่งอาจทำให้แตกต่างจากสมัยก่อนที่จะไม่อิงอาศัยตำรา แต่กระนั้นก็คิดว่าไม่มีผู้ที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้เลย ทำให้สภาพของผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์หันมาอิงตำรามากกว่าจะสวดปากเปล่า แต่ก็ยังมีจำนวนไม่น้อยที่สวดปากเปล่าโดยไม่อิงตำรา^{๕๘} เพราะภิกขุปาฏิโมกข์มีเนื้อหาที่ยาวมากเมื่อท่องจำได้แล้ว ยังต้องขยันหมั่นทบทวนเพื่อป้องกันไม่ให้หลงลืม และเวลาที่สวดทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์จะนิยมทำในช่วงเช้าพรรษา

ดังนั้น พระภิกษุที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์บางรูปก็มีภารกิจมาก เช่น เป็นเจ้าอาวาส เป็นเจ้าคณะตำบล เป็นเลขานุการในระดับต่างๆ เป็นต้น ส่วนจะหาผู้ที่มาแทนในการสวดก็ไม่ว่างมีเนื่องจาก บทสวดภิกขุปาฏิโมกข์มีความเชื่อว่าผู้ใดที่สวดแล้วเกิดมีข้อผิดพลาดขึ้นหรือสวดไม่ถูกต้องทำให้เป็นคนวิกลจริตไปได้ก็มีทำให้พระภิกษุหลายรูปไม่กล้าสอนภิกขุปาฏิโมกข์ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องให้เกิดการเรียนรู้ และทำความเข้าใจในบทสวดภิกขุปาฏิโมกข์ให้ดี เพราะป้องกันการขาดแคลนสภาพด้านผู้สวด^{๕๙} และพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันขาดความพากเพียรในการท่องภิกขุปาฏิโมกข์เพราะบวชไม่นานก็ลาสิกขา พระสงฆ์ในวัดส่วนใหญ่เป็นพระบวชใหม่และเริ่มมีจำนวนน้อยลง พระภิกษุที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้กลับมีการลาสิกขาลาเพศไปก็มาก ทำให้

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีภานาวินสุทธิ (ประกอบ ปภงฺกโร), เจ้าคณะอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูอนุวัตรชินวงศ์ (จอย ชินวโส), เจ้าคณะอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูสิริอรุโณภาส, เจ้าคณะตำบลโพธิ์กลาง-ไชยมงคล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสกิจจานุกูล, เจ้าคณะตำบลโนนไทยเขต ๑ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสุทธิคุณ, เจ้าคณะตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๔.

พระภิกษุสวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้จึงลดลงตามลำดับ^{๒๐} พระสงฆ์ที่ได้ศึกษาในระดับต่างๆ เช่น ปริญญา เปรียญธรรม เป็นต้น เหล่านี้จะช่วยพัฒนาสภาพของผู้สวดดีขึ้น เนื่องด้วยได้รับโอกาสที่ดีและมีสถานที่เรียนที่เรียกว่าไกล และมีแหล่งความรู้มากมายที่พระสงฆ์หรือสามเณร จะได้เรียนรู้ไม่ว่าจะเรียนนักธรรม เปรียญธรรม หรือเรียนในมหาวิทยาลัยก็จะสอนเกี่ยวกับบาลีอยู่แล้ว ส่วนพระภิกษุสงฆ์หลายรูปที่มาจากชนบทก็ไม่มีโอกาสได้กลับไปพัฒนาบ้านของตน และถือว่ามีส่วนน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่เมื่อมีความรู้ มีวุฒิการศึกษาแล้วก็จะไปเป็นครูสอนที่ตนเรียนมาหรือแหล่งที่เจริญแล้ว สภาพของผู้สวดในชนบทจึงมีจำนวนที่น้อยลง^{๒๑} หากเปรียบเทียบกับจำนวนพระสงฆ์ที่มีอยู่ทั้งหมด โดยเฉพาะการเรียนบาลีมีจำนวนที่น้อยลงทำให้ความเข้าใจภิกขุปาฏิโมกข์จึงกลายเป็นเรื่องที่ยาก เพราะแม้บางรูปที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้ก็ไม่ทราบถึงคำแปลได้ทั้งหมด และลาสิกขากันมากในช่วงออกพรรษา^{๒๒} พระสงฆ์ก็ไม่มีความสนใจในเรื่องนี้ เนื่องจากเห็นว่า เป็นบทสวดที่ยาก และค่อนข้างมีเนื้อหาที่ค่อนข้างมาก ทำให้การสวดต้องใช้เวลาาน และพระสงฆ์หลายรูปก็ไม่ค่อยจำ เนื่องด้วยมีความแก่ชราภาพไปมาก^{๒๓} เมื่อมีการสวดไม่ต่อ ตลอดถึงการเว้นวรรคตอนต่างๆ ทำให้ฟังยาก แม้จะมีผู้ตรวจทานก็ตาม เพราะบางรูปสวดเร็วเกินไป ผู้ตรวจทานไม่ทันหรือไม่มีความเชี่ยวชาญในการตรวจทานก็อาจเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ภาษาที่สวดผิดเพี้ยนไปได้^{๒๔} ภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้จำนวนมีน้อยขาดความตั้งใจในการท่องบ่นสาธยาย เพราะส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะห่างเหินจากการทำสังฆกรรมเป็นเวลานาน เพราะในหนึ่งปีจะมีการสวดเพียงแค่สามเดือนในช่วงการจำพรรษาเท่านั้น ทำให้ผู้ที่สวดรู้สึกท้อแท้และไม่อยากสวด เพราะถึงเวลาที่จะมีการสวดก็ค่อยมาทบทวนซึ่งก็พอสวดได้ แต่จะหาพระภิกษุที่จะมาทดแทนนั้นเป็นเรื่องที่ยาก^{๒๕}

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูอรุณธรรมประคุณ, เจ้าคณะตำบลโนนไทยเขต ๒ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา, ๓ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิสรคุณ, อ่างแล้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระมหาสมทรง ดิสุสโร, วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระอธิการสุเมธี สีลโชโต, เจ้าอาวาสวัดหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา, ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมนัสพล วรสุทธิ, วัดสระบัวเกตุอินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระสมศักดิ์ มนิตสุโร, วัดน้ำน่าน อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

จากการสัมภาษณ์พระเถระผู้ทรงความรู้ความเข้าใจกล่าวถึง สภาพด้านผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ว่า ผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์นับว่ามีบทบาทสำคัญในการทำสังฆกรรมเนื่องด้วยต้องอาศัยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีและสามารถสวดได้ชัดเจนแต่ยังมีน้อยมาก และก็สวดโดยเปิดคัมภีร์มากกว่าจะสวดปากเปล่าโดยใช้ความจำที่เหลืออยู่น้อยและนับวันจะขาดแคลนในปัจจุบันจึงมีพระภิกษุผู้ทรงจำและสวดภิกขุปาฏิโมกข์จำนวนน้อยมาก

๓.๑.๓ ด้านพระสงฆ์

สภาพพระสงฆ์ในปัจจุบันให้ความสำคัญของการศึกษาทางคหิโลกมากกว่าทางคหิธรรม มีภารกิจไปตามกระแสของชาวโลก เมื่อถึงวันอุโบสถจึงขาดการทำอุโบสถสังฆกรรมกันมาก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะพระสงฆ์มุ่งไปทำงานด้านการศึกษามากกว่าจะสนใจในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้การประกอบพิธีสำคัญเหล่านี้มีบทบาทน้อยลง อาจเป็นพระสงฆ์เองไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ดีพอ ซึ่งเป็นอันตรายต่อพระธรรมวินัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระวินัยระบุไว้ชัดเจนว่าการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ เพื่อแก้ไขภิกษุผู้ว่ายากสอนยากหรือป้องกันไม่ให้ภิกษุกระทำความผิดวินัยซ้ำ และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อความสามัคคีแห่งสงฆ์

ดังนั้น พระสงฆ์ก็ควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้ให้มากๆ^{๒๖} สภาพของพระสงฆ์มีภารกิจหน้าที่แตกต่างกันออกไป เมื่อถึงวันอุโบสถจึงขาดความพร้อมเพรียงกันในการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ร่วมกัน^{๒๗} แม้ว่าจะมีบางวัดเท่านั้นที่ลงทำอุโบสถตลอด แต่หลายวัดส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ สภาพของพระสงฆ์จึงเน้นการทำสังฆกรรมในช่วงเช้าพรรษามากกว่า^{๒๘} พระสงฆ์จำนวนมากขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอุโบสถสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะภิกษุปาฏิโมกข์เป็นภาษาบาลี และมีพระสงฆ์จำนวนน้อยเท่านั้นที่ทราบและเข้าใจในบทภิกขุปาฏิโมกข์ แต่พระสงฆ์เหล่านั้นก็ไม่ได้เผยแพร่หรือให้ความรู้กับพระสงฆ์ที่ไม่มีความรู้ อาจจะเป็นเพราะพระสงฆ์ที่มีความรู้ไม่ค่อยมีเวลาเรียนรู้ภิกขุปาฏิโมกข์^{๒๙} ทำให้ความสำคัญในการลงอุโบสถสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์บางรูปก็เห็นว่าไม่ใช่สิ่งที่สำคัญเพราะมีภารกิจในทางอื่นที่ต้องทำ ดังนั้นเมื่อไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีภวนาวินสุทธิ (ประกอบ ปกุงโร), เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูสิริอรุโณภาส, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสุทธิคุณ, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

ความสำคัญกับการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ จะทำให้พระสงฆ์เกิดความไม่พร้อมเพียงต่อหมู่คณะย่อหย่อนต่อการประพฤติพรหมจรรย์ สภาพของพระสงฆ์ก็ไม่มีความพร้อมเพรียงกัน เป็นเหตุให้เกิดความไม่สามัคคีกันในหมู่คณะสงฆ์^{๓๐} พระสงฆ์โดยทั่วไปฟังภิกขุปาฏิโมกข์แล้วไม่รู้เรื่อง เพราะเป็นภาษาบาลี เมื่อเป็นภาษาบาลีแล้วผู้ที่ไม่ได้เรียนได้ศึกษาด้านเปรียญธรรมก็จะไม่มีความรู้ เมื่อไม่มีความรู้ก็ไม่ให้ความสำคัญกับการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ หรือแม้ว่าจะลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ก็หาเข้าใจไม่ ที่ทำกันอยู่เป็นเพียงพิธีกรรม^{๓๑} สภาพความสนใจต่อการทำอุโบสถสังฆกรรมของพระสงฆ์น้อยมาก ผู้ปกครองตามลำดับชั้นขาดความร่วมมือ จึงป็น ปัญหาสำคัญที่ทำให้การลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นได้น้อย เพราะเมื่อพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เป็นผู้ปกครองทำให้เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีกับพระสงฆ์ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ดังนั้นสิ่งสำคัญ คือ พระสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการปกครองสงฆ์จะต้องหันมาให้ความสำคัญด้านนี้ให้มาก เพื่อจะได้ดำรงรักษาสังฆกรรม ที่มีมาแต่สมัยพุทธกาลให้ยั่งยืนนานอยู่คู่กับพระพุทธศาสนาสืบไป^{๓๒} เพราะพระสงฆ์ คือบุคคลสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ที่พระวินัยได้กำหนดเอาไว้ คือ ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปจึงจะทำสังฆกรรม ภิกขุปาฏิโมกข์ได้ ดังนั้นพระสงฆ์ทั้งหลายจะต้องให้ความสำคัญเพราะส่วนหนึ่งจะได้เห็นว่าพระสงฆ์มีความพร้อมเพรียงที่จะประกอบพิธีกรรม สืบทอดและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับพระสงฆ์รุ่นหลัง รวมถึงการสร้างกำลังใจให้เกิดขึ้นกับพระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้หันมาศึกษาด้านนี้ให้มากขึ้น เพราะที่ผ่านมายังมีพระสงฆ์ให้ความสำคัญหรือมีการจัดศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับการสอนนักธรรม และพระสงฆ์ก็อาจจะไม่มีความรู้ทางด้านนี้จึงไม่สามารถที่จะถ่ายทอดไปยังพระสงฆ์รูปอื่นๆได้ เพื่อให้สภาพของการทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย พร้อมเพรียงกัน ความสามัคคีในหมู่ของคณะสงฆ์ก็เกิดขึ้นตามมา^{๓๓}

สรุปได้ว่า สภาพด้านพระสงฆ์ในเขตชนบท คือ จำนวนของพระสงฆ์มีไม่เพียงพอต่อการลงทำสังฆกรรมด้วยการสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์ เนื่องด้วยสภาพปัจจุบันพระสงฆ์มีจำนวนน้อยลง และที่สำคัญพระสงฆ์จะทำสังฆกรรมฟังการสวดภิกขุปาฏิโมกข์ในช่วงเวลาเข้าพรรษาเป็นส่วนใหญ่ และพระสงฆ์ก็ค่อนข้างจะมีภารกิจไปตามกระแสโลกมาก และไม่ค่อย

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิสรคุณ, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๓๑} พุทธทาสภิกขุ, ตามรอยพระอรหันต์, (กรุงเทพฯ: พิมพ์โดยธรรมทานมูลนิธิ และธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๗

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระอธิการสุเมธี สีลโชโต, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระมนัสพล วรสุทธิ, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

ให้ความสนใจ ซึ่งพระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติขึ้น และวางโทษตามสมควรแก่ความผิดให้มีความ
 สारวมอยู่ในปาฏิโมกข์สังวรศีล ในระยะที่ยังไม่มีพระพุทธชานุญาตให้ภิกษุสวดภิกษุปาฏิโมกข์
 ทุกกึ่งเดือนในระยะ ๒๐ พรรษาแรกนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดง โอวาทปาฏิโมกข์ด้วยพระองค์
 เองทุกกึ่งเดือน^{๓๔}

๓.๑.๔ ด้านตำรา

สภาพด้านตำราภิกษุปาฏิโมกข์ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาบาลี เนื่องด้วยเป็นภาษาที่ใช้
 สวดในการลงทำสังฆกรรมภิกษุปาฏิโมกข์^{๓๕} และยังไม่เพียงพอสำหรับการที่จะแจกให้พระสงฆ์
 ได้ศึกษาเพื่อทราบกิจเบื้องต้น ในการทำสังฆกรรมภิกษุปาฏิโมกข์ พระบางรูปก็ยังไม่ทราบถึงข้อดี
 และอันติสงส์ของการทำสังฆกรรมนี้^{๓๖} การอนุรักษ์ไว้ซึ่งตำราจะส่งผลดีต่อชาวพุทธในอนาคต
 เพราะ เป็นภาษาแห่งพุทธพจน์ นอกจากนี้ก็ควรจะมีการแปลเป็นภาษาไทยให้มากขึ้น เพราะ
 ปัจจุบันพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยทราบถึงภาษาบาลีเท่าไรนัก ดังนั้นควรมีหนังสือเกี่ยวกับ
 ภิกษุปาฏิโมกข์แปลไทยให้มากกว่านี้จึงจะทำให้พระสงฆ์มีความรู้และเข้าใจในการปฏิบัติได้อย่าง
 ถูกต้อง ตำราควรมีการเป็นภาษาไทยและภาษาบาลี รวมไปถึงภาษาต่างประเทศอื่นๆ ด้วย^{๓๗} และ
 เอกสารตำราแม้ว่าจะมีมาก แต่ก็เชื่อว่าจะสามารถนำมาใช้ได้ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยแนะนำ ให้
 คำชี้แจงต่างๆ เพราะหลายคนยังมีความเชื่อว่าการสวดภิกษุปาฏิโมกข์จะต้องมีครูบาอาจารย์กำกับ
 ดูแล ซึ่งก็หาได้น้อยเต็มที เพราะส่วนใหญ่จะยุ่งอยู่กับงานกิจนิมนต์งานคณะสงฆ์ หรือยังขาด
 อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านนี้อยู่มาก^{๓๘}

ผู้สนใจและศึกษาท่องบ่นสาธยายตำราเป็นภาษาบาลีและจะสอนกันเฉพาะภาษาบาลี
 เท่านั้น ไม่มีการสอนแปลว่าทั้งหมดที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ที่เรียกว่าภิกษุปาฏิโมกข์นั้นมิ
 ความหมายอย่างไร และจะนำมาปฏิบัติได้อย่างไร ครูบาอาจารย์ส่วนใหญ่ก็จะไปเน้นให้สวดเป็น
 บาลีกันส่วนมาก ดังนั้นเวลาที่จะปฏิบัติเกี่ยวกับภิกษุปาฏิโมกข์ก็ทำแบบไม่รู้หรือไม่ถูกต้อง
 นอกจากนั้นบางแห่งชาวพุทธยังมีความเชื่อว่า จะปลุกเสกเครื่องรางของขลังบ้าง ทำน้ำมันต์บ้าง
 เพื่อเป็นสิริมงคลบ้าง ดังนั้นหากมีตำราแล้วไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในหมู่คณะสงฆ์ก็

^{๓๔} พระครูถวิลญาณสิริ, พุทธบัญญัติ ๒๒๗ เพื่อความเข้าใจวินัยของพระให้ถูกต้อง.
 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, อ่างแก้ว, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีภาวนาวินิต, อ่างแก้ว, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสุทธิคุณ, อ่างแก้ว, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูพุทธธรรมานุโยค, อ่างแก้ว, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

เป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง^{๓๘} ในด้านข้อวัตรปฏิบัติตำราที่ยังไม่มีการเขียนถึงขั้นตอนการปฏิบัติไว้ ทำให้ผู้ศึกษามีความไม่เข้าใจในวิธีการปฏิบัติได้^{๓๙} บทสวดเน้นตำราจากท้ายมนต์พิธีเป็นส่วนใหญ่ แต่ขาดแปลเป็นไทยที่ยังไม่แพร่หลาย เพราะตำราที่เป็นภาษาบาลีจะมีมาก แต่พระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญหรือเข้าใจในภาษาบาลียังมีน้อย ทำให้สภาพด้านตำรายังคงต้องใช้เอกสารเป็นจำนวนมาก เพื่อมีผู้สนใจที่จะศึกษาดำเนินการพระภิกษุปฏิบัติโมกข์มากขึ้น^{๔๐}

สรุปได้ว่า สภาพด้านตำรา ตำราภิกษุปฏิบัติโมกข์มิให้เห็นอยู่โดยทั่วไป เช่นท้ายหนังสือมนต์พิธี เป็นต้น แต่เนื่องด้วยตำราภิกษุปฏิบัติโมกข์ส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลี ทำให้ขาดผู้สนใจในการศึกษาเพราะไม่มีความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลี หากมีการจัดพิมพ์หนังสือที่สมบูรณ์ไปด้วยภาษาบาลีและแปลภาษาไทยและข้อวัตรปฏิบัติ รวมถึงอานิสงส์ ก็จะกลายเป็นจุดสนใจของคนทั้งหลายได้เป็นอย่างดี

๓.๑.๕ ด้านการเผยแพร่

สภาพด้านการเผยแพร่ในเรื่องภิกษุปฏิบัติโมกข์ ยังไม่มีการเผยแพร่ให้ปรากฏในสังคมชาวพุทธ เพราะมองเห็นว่าเป็นเรื่องของพระสงฆ์ เป็นวินัยของพระสงฆ์ ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับด้วยพุทธศาสนิกชน เมื่อได้ทราบถึงอานิสงส์แห่งการฟังธรรมก็จะมาร่วมถวายน้ำปานะบ้าง ถวายปัจจัยแก่พระภิกษุที่สวดภิกษุปฏิบัติโมกข์บ้าง เพราะมีความเชื่อว่าการทำบุญขณะที่พระสงฆ์มาร่วมกันทำสังฆกรรมจะได้บุญมาก แต่การเผยแพร่สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่ทั่วถึงและพุทธศาสนิกชนก็ไม่ได้รับรู้จึงทำให้เกิดเป็นเรื่องเฉพาะของพระสงฆ์ไป ทั้งๆ ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปก็มีส่วนสำคัญในการทำนุบำรุงพระสงฆ์ในการทำสังฆกรรมนี้^{๔๑}

ชาวพุทธโดยทั่วไปไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการทำอุโบสถสังฆกรรมของพระสงฆ์ ทำให้สภาพปัจจุบันยังไม่มีการเผยแพร่เรื่องภิกษุปฏิบัติโมกข์ ให้เห็นเป็นรูปธรรมแก่สังคมชาวพุทธ^{๔๒} พระสงฆ์ขาดการเผยแพร่ให้ปรากฏแก่สังคมชาวพุทธ ทำให้ชาวพุทธจำนวนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการสอนไม่ให้ประพฤติดิวินัยแห่งสงฆ์ ทั้งเป็นการทบทวนตนเองในการกระทำที่ผ่านมา และแม้แต่พระสงฆ์ด้วยกันเองก็ยังไม่มีการ

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิสรคุณ, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระมหาสมทรง ดิสุสโร, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระมนัสพล วรสทุโร, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, อ่างแก้ว, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูอนวัตรชินวงศ์, อ่างแก้ว, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

เผยแพร่แต่อย่างใด^{๔๔} ตามสภาพที่เห็นกันอยู่ยังไม่มีการเผยแพร่ที่ชัดเจน ถึงแม้ว่าภิกขุปาฏิโมกข์จะเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะพระพุทธองค์ทรงบัญญัติหลังจากที่มีภิกษุประพฤติไม่สมควร พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ตั้งแต่นั้นมาให้ภิกษุสงฆ์สวดภิกขุปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน ปาฏิโมกข์ แปลว่า พันอย่างยิ่ง รักษาผู้ประพฤติไม่ให้ตกไปสู่ภูมิต่ำ หากไม่มีการเผยแพร่จะทำให้ภิกษุจำนวนมากที่อาจจะย่อหย่อนต่อพระธรรมวินัยเป็นเหตุให้ลงอบายภูมิได้ง่าย จึงควรมีการเผยแพร่เพื่อให้ชาวพุทธได้เข้าใจด้วย^{๔๕} ส่วนของพระสงฆ์ที่บวชเข้ามาใหม่ เมื่อไม่มีการฝึกอบรมหรือได้รับการเผยแพร่จากครูบาอาจารย์ก็ไม่อาจจะทำให้พระสงฆ์บวชใหม่เข้าใจได้^{๔๖} เมื่อไม่มีการเผยแพร่เรื่องภิกขุปาฏิโมกข์การสวด ภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์มี ๒ วัน คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ, แรม ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ ในแต่ละเดือน (หรือวันสามัคคี แล้วแต่กรณี) แต่ไม่รู้ว่าเกี่ยวกับอะไร สวดทำไม รู้แต่ว่าพระสงฆ์สวดปาฏิโมกข์ แม้แต่พระสงฆ์เองก็ใช้ภาษาไม่ถูกต้อง เช่น ใช้คำว่าเดินปาฏิโมกข์, ปั่นปาฏิโมกข์ ฯลฯ ควรใช้คำว่าแสดงปาฏิโมกข์ หรือ ทรงปาฏิโมกข์ ฯลฯ^{๔๗} พระสงฆ์เมื่อไม่มีการเผยแพร่ให้เป็นรูปธรรม ดังนั้นเอกสารและตำราที่จัดทำขึ้นก็ไม่มีประโยชน์^{๔๘} หากมีการเผยแพร่ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อให้พระสงฆ์ได้เข้าใจข้อวัตรปฏิบัติและอื่นๆ อันจักเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนามากที่สุด พระสงฆ์จำนวนมากจะได้ทราบถึงข้อบัญญัติสิกขาบทที่บรรจุลงในพระไตรปิฎก^{๔๙}

สรุปได้ว่า สภาพภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ที่ตีพอบเนื่องด้วยเชื่อว่าเป็นบทบัญญัติ หรือพิธีกรรมที่กระทำต่อกันมาเท่านั้น หาได้ศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงทำให้การเผยแพร่เป็นไปโดยลำบาก แต่เนื่องด้วยบทบัญญัติในภิกขุปาฏิโมกข์ เป็นบทบัญญัติของพระสงฆ์ จึงควรเผยแพร่ไปในหมู่คณะสงฆ์มากกว่าฆราวาส

๓.๒ ปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

ปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และสภาพของสังคมตามยุคสมัย ซึ่งได้กำหนดกรอบการศึกษาไว้ ๕ ด้าน ดังนี้

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูศรีภาวนาวิสุทธิ, อ่างแก้ว, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูอรุณธรรมประคุณ, อ่างแก้ว, ๓ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระมหาวิจิตร ธีรญาโณ, อ่างแก้ว, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระมหาสมทรง ดิสุตโร, อ่างแก้ว, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระหวด ฉนุทโก, อ่างแก้ว, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมนัสพล วรสุทธิ, อ่างแก้ว, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

๓.๒.๑ ด้านวัดหรืออุโบสถทำสังฆกรรม

ปัญหาด้านวัดหรือ สถานที่ทำสังฆกรรมพบว่า สถานที่ในการทำอุโบสถสังฆกรรม สวดและฟังภิกษุปาฏิโมกข์ จะต้องทำในเขตสีมา สีมา มี ๒ ประเภท คือ พัทธสีมา และอพัทธสีมา^{๕๐} หากจำเป็นจะต้องใช้อพัทธสีมาเป็น สถานที่ทำสังฆกรรม คือใช้สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ เป็นต้น เป็นการกำหนดคนิมิตเขตแดนในการทำ สังฆกรรมก็ได้ ไม่ผิดต่อพระบรมพุทธานุญาต แต่จะใช้ประจํา นั้นไม่เหมาะ^{๕๑} ซึ่งแตกต่างจากวัดต่างๆ ที่อยู่นอกชนบทออกไป คือ อุโบสถยังมีน้อยและพระภิกษุก็มีไม่เพียงพอต่อการทำสังฆกรรมโดยเฉพาะเกี่ยวกับภิกษุปาฏิโมกข์ ดังนั้นจึงอาจเป็นปัญหาอยู่บ้างสำหรับวัดที่ตั้งอยู่ไกลจากสถานที่ทำสังฆกรรม คือ อุโบสถ และไม่พบว่ามีการทำสังฆกรรมเกี่ยวกับภิกษุปาฏิโมกข์นอกอุโบสถแต่อย่างใด^{๕๒} เมื่อถึงวันอุโบสถพระสงฆ์ฆาตกรทำสังฆกรรมร่วมกันจะมีการทำสังฆกรรมร่วมกันก็เฉพาะในเทศกาลจำพรรษา จึงเกิดปัญหาความไม่พร้อมเพียงและหลายวัดก็ขาดการลงภิกษุปาฏิโมกข์ วัดซึ่งเป็นสถานที่ทำสังฆกรรมก็ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร^{๕๓} ปัญหาที่พระสงฆ์ฆาตกรลงอุโบสถสังฆกรรม คือ ไม่มีผู้สวด และพระสงฆ์ไม่ครบองค์ประชุมบ้าง และเมื่อถึงวันอุโบสถพระสงฆ์ก็มีกิจต่างๆ มากมาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระสงฆ์ฆาตกรทำอุโบสถสังฆกรรมภิกษุปาฏิโมกข์ และหันไปทำที่วัดอื่นแทนเป็นปัญหาในการเดินทาง และอุโบสถก็ไม่ได้ดูแล รักษา หรือประพฤติปฏิบัติที่อุโบสถวัดของตน^{๕๔}

สรุปได้ว่า ปัญหาด้านวัดหรือด้านอุโบสถทำสังฆกรรมไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะวัดส่วนใหญ่จะมีอุโบสถหรือสถานที่ลงทำสังฆกรรมฟังภิกษุปาฏิโมกข์อยู่แล้ว โดยเฉพาะวัดที่อยู่ในถิ่นมีความเจริญมีปัจจัยต่างๆ เกื้อหนุนทำให้พระสงฆ์มีความสะดวกในการลงอุโบสถสังฆกรรมทุกๆ กิ่งเดือน ส่วนวัดที่อยู่ตามเขตชนบทห่างไกลจากความเจริญ ขาดแคลนปัจจัยเกื้อหนุนในการให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตามกิจวัตร

^{๕๐}วิ.ม.อ. (ไทย) ๔/๑๕๔/๓๕๕.

^{๕๑}พระธรรมวรนายก, เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา, บรรยายในโครงการสอบความรู้พระภิกษุผู้ทรงจำพระปาฏิโมกข์, เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑ จังหวัดนครราชสีมา, พระวิหารหลวง วัดพระนารายณ์มหาราช, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๔.

^{๕๒}สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, อ่างแล้ว, ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๓}สัมภาษณ์ พระครูศรีภาวนาวิสุทธิ, อ่างแล้ว, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๔}สัมภาษณ์ พระครูอนุวัตรชินวงศ์, อ่างแล้ว, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

๓.๒.๒ ด้านผู้สวด

ปัญหาด้านผู้สวดในปัจจุบัน ผู้สวดภิกษุปาฏิโมกข์สำหรับวัดที่อยู่ในเขตชนบทเป็นปัญหาในการลงอุโบสถสังฆกรรมเพราะภิกษุผู้สวดภิกษุปาฏิโมกข์มีจำนวนน้อย ไม่มีกำลังใจในการท่องภิกษุปาฏิโมกข์ เนื่องจากเป็นบทที่ยาวและใช้เวลานานในการท่องจำ และพระภิกษุบางรูปก็ชราภาพมากทำให้ลำบากในการนั่งสวด ดังนั้นควรจะมีการฝึกอบรมด้านผู้สวดที่เป็นพระภิกษุหนุ่มหรือสามเณรฝึกหัดท่องไว้ สามเณรเมื่อบวชเป็นพระภิกษุก็สามารถสวดได้เลย เพราะเป็นวัยที่มีความจำได้ดีเมื่ออายุมากแล้วมาท่องจึงทำให้รู้สึกท้อแท้และทำให้จำนวนของพระภิกษุผู้สวดภิกษุปาฏิโมกข์ลดลง^{๕๕} และที่สำคัญหาพระภิกษุผู้มีความพากเพียรท่องภิกษุปาฏิโมกข์ได้ยาก จึงกลายเป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนาน แม้บางวัดจะมีอุโบสถซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะการลงทำสังฆกรรมภิกษุปาฏิโมกข์ แต่ก็ยังขาดพระสวดภิกษุปาฏิโมกข์ทำให้ต้องไปนิมนต์พระภิกษุที่ห่างไกลภิกษุปาฏิโมกข์ได้มาสวดให้ฟัง^{๕๖} เพราะภิกษุผู้สวดภิกษุปาฏิโมกข์มีจำนวนน้อย แม้ว่าบางวัดจะใช้วิธีสวดโดยอิงอาศัยตำราก็ตาม เนื่องด้วยบทสวดภิกษุปาฏิโมกข์นั้นเป็นบทที่มีความยาวมาก และเป็นบทสวดที่ยากต่อการจำกว่าบทสวดอื่นๆ ดังนั้นทำให้พระภิกษุหลายรูปรู้สึกท้อแท้และไม่อยากสวด เป็นเหตุทำให้ภิกษุผู้สวดภิกษุปาฏิโมกข์นับวันจะมีน้อยลง^{๕๗}

ดังนั้น หากมีพระภิกษุสวดเพิ่มจำนวนมากขึ้นการทำสังฆกรรมก็มีความเชื่อว่าอาจจะกระทำกันทุกกึ่งเดือนมิใช่เฉพาะช่วงเข้าพรรษาเท่านั้น^{๕๘} เพราะเกือบทุกวัดก็มีอุโบสถและพระสงฆ์ที่เพียงพอโดยเฉพาะวัดในเขตเมืองไม่ค่อยเกิดปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดปัญหาในวัด เขตชนบทมากกว่า^{๕๙}

สรุปได้ว่า ปัญหาด้านผู้สวด ก่อนข้างเป็นปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ ถ้าเป็นวัดที่มีความเจริญอยู่ในเขตเมือง มีปัจจัยต่างๆเกื้อหนุนก็ไม่มีปัญหาเรื่องนี้เท่าไรนักเนื่องจากพระสงฆ์เข้ามาศึกษากันมาก ส่วนวัดในชนบทนั้นก่อนข้างมีปัญหามากเนื่องจากขาดผู้สวด เพราะการสวดภิกษุปาฏิโมกข์จะทำการในช่วงเข้าพรรษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นหากไม่มีการท่องจำอย่างต่อเนื่องหรือได้สวดอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้หลงลืมได้ และผู้ที่สวดภิกษุปาฏิโมกข์ได้มีการลาสิกขาไปก็มากด้วย

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, อ่างแก้ว, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูสิริอรุโณภาส, อ่างแก้ว, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูปฐมธรรมมานุโยค, อ่างแก้ว, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระอธิการสุเมธี สีลโชโต, อ่างแก้ว, ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์สมชาย ปวทุฒโน, อ่างแก้ว, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

๓.๒.๓ ด้านพระสงฆ์

ปัญหาด้านพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันมีภารกิจหน้าที่แตกต่างกัน เมื่อถึงวันอุโบสถจึงขาดความพร้อมเพียงในการลงอุโบสถสังฆกรรมสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์ วัดในเขตชนบทจำนวนมากมีพระสงฆ์ไม่ครบองค์ประชุมคือตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ถึงแม้จะมีพระสงฆ์ครบองค์ประชุมก็ยังคงขาดภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์^{๖๐} และที่สำคัญปัญหาด้านพระสงฆ์ คือ ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการลงอุโบสถสังฆกรรมฟังภิกขุปาฏิโมกข์ การฟังภิกขุปาฏิโมกข์พระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ฟังไม่รู้เรื่องเพราะเป็นภาษาบาลี ทำให้ฟังไม่เข้าใจว่าสวดเรื่องอะไรบ้าง ยิ่งบางวัดสวดเร็วมาก ใช้เวลาไม่นานก็สวดจบแล้ว บางวัดก็สวดนานทำให้พระสงฆ์หลายรูปไม่ตั้งใจฟัง กลับไปขณะฟังภิกขุปาฏิโมกข์อยู่ก็มี เนื่องด้วยส่วนหนึ่งไม่เข้าใจในสิ่งที่ฟังว่าสอนในเรื่องอะไรบ้าง^{๖๑} การลงทำสังฆกรรมสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ ผู้ปกครองตามลำดับชั้นขาดความร่วมมือ^{๖๒} อาจเนื่องด้วยพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันมีภารกิจมากมาย ทำให้ไม่เพียงพอในการทำสังฆกรรมบ้าง ดังนั้นจึงต้องไปร่วมกับพระสงฆ์วัดอื่นเพื่อให้เพียงพอถ้าเป็นช่วงเข้าพรรษาไม่เกิดปัญหาด้านพระสงฆ์ไม่เพียงพอส่วนมากจะเป็นช่วงนอกพรรษามากกว่า^{๖๓}

สรุปได้ว่า ปัญหาด้านพระสงฆ์ กลายเป็นปัญหาที่สำคัญพอสมควรในปัจจุบันนี้ เพราะไม่ได้ผลตรงตามที่เป็นจริงเท่าใดนักเพราะผู้ฟัง ฟังพุทธพจน์บาลีไม่ออก เพราะไม่เคยเรียนบาลี ในการทำสังฆกรรมก็คิดไปในทางพิธีกรรมเสียมากกว่าการที่จะได้ผลจริงๆ มักเห็นว่าศึกษาวินัยด้วยภาษาไทยเป็นการรู้ไว้ปฏิบัติก็พอแล้ว ส่วนการฟังภิกขุปาฏิโมกข์เป็นภาษาบาลีที่ผู้สวด สวดด้วยความเร็วก็เป็นเพียงรักษารธรรมนิยมพิธีกรรมไว้เท่านั้น เพราะตามธรรมดาพระสงฆ์ไม่ได้พูดภาษาบาลีกันแม้พูดช้าๆก็ฟังไม่รู้เรื่องเพราะไม่ชินหู ในวัดที่ไม่มีภิกษุระเบียบที่เคร่งครัดจะมีพระภิกษุจำนวนมากที่ไม่ยอมลงอุโบสถฟังภิกขุปาฏิโมกข์^{๖๔} ปัญหาด้านพระสงฆ์ จึงเป็นปัญหามาจากรองจากปัญหาด้านผู้สวด

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระครูอนุนวัตรชินวงศ์, อ่างแล้ว, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสุทธิคุณ, อ่างแล้ว, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระอธิการสุเมธี สีลโชโต, อ่างแล้ว, ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์สรคุณ, อ่างแล้ว, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๖๔} พุทธทาสภิกขุ, ตามรอยพระอรหันต์, (กรุงเทพฯ: พิมพ์โดยธรรมทานมูลนิธิ และธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๗ – ๑๘๘.

๓.๒.๔ ด้านตำรา

ปัญหาด้านตำราในปัจจุบัน จากการศึกษาสัมภาษณ์คณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ภิกขุปาฏิโมกข์ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาบาลี เนื่องด้วยเป็นภาษาที่ใช้สวดในการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ เพื่อให้มีเอกสารตำราที่เป็นทั้งบทแปลและภาษาบาลีที่ครอบคลุมมากกว่านี้ ก็ควรจะมีการพิมพ์ออกมาแจกให้กับพระภิกษุสงฆ์โดยทั่วไปได้ใช้ศึกษาและทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น^{๖๕} แต่ตำราก็ยังมีไม่เพียงพอสำหรับในการที่จะแจกให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเพื่อทราบกิจเบื้องต้นในการทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ พระสงฆ์บางรูปก็ยังไม่ทราบถึงข้อดีและอันติสงส์ของการทำสังฆกรรมนี้ เพื่อให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจควรมีการสร้างหนังสือที่เป็นทั้งบทสวดภาษาบาลีและแปลไทยมาพร้อมจะทำให้ทราบหลักของพระภิกขุปาฏิโมกข์ได้^{๖๖} ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในภาษาบาลีทั้งผู้ฟังและผู้สวด ดังนั้นหากมีตำราภิกขุปาฏิโมกข์ทั้งเป็นภาษาบาลีและแปลไทยแล้ว ย่อมจะทำให้พระสงฆ์ได้ศึกษาและเข้าใจในการทำสังฆกรรมมากยิ่งขึ้น และอาจจะมีความตั้งใจฟังมากกว่านี้^{๖๗} แต่เนื่องจากเป็นภาษาบาลีเมื่อสวดก็ต้องสวดเป็นภาษาบาลี ทำให้ผู้ฟังโดยส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจในบทสวด แต่ก็ต้องอนุรักษ์ไว้เพราะเป็นภาษาแห่งพุทธพจน์ ทั้งนี้เมืองไทยของเราเองพระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็จะสังเกตเห็นว่าไม่ค่อยเทศนาเรื่องนี้ให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจ เพียงแต่กล่าวว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดเหตุการณ์สำคัญในวันมาฆบูชาเท่านั้น คือ หนึ่งในนั้นคือ วันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ แต่ปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีตำราอยู่พอสมควรก็หาผู้สนใจในการศึกษามีเป็นจำนวนน้อย^{๖๘}

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีหนังสือหรือตำรามากส่วนใหญ่แล้วก็ยังไม่มีการศึกษาในเรื่องนี้เท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากพระภิกษุที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้มีจำนวนน้อยลง พระสงฆ์เองก็มีความรู้ ความเข้าใจในด้านพระวินัยเกี่ยวกับพระภิกขุปาฏิโมกข์ค่อนข้างน้อย และเอกสารตำราถึงจะมีมากแต่ก็เชื่อว่าจะสามารถนำมาใช้ได้ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยแนะนำ ให้คำชี้แจงต่างๆ เพราะหลายท่านยังมีความเชื่อว่าการสวดภิกขุปาฏิโมกข์จะต้องมีครูบาอาจารย์กำกับดูแล ซึ่งก็หาได้น้อยเต็มที เพราะส่วนใหญ่จะยุ่งอยู่กับงานกิจนิมนต์ งานคณะสงฆ์ หรือยังขาดครูบาอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านนี้อยู่มาก^{๖๙} ภิกขุปาฏิโมกข์ภาษาบาลีมีมากอยู่แล้ว แต่ขาดแปลเป็นไทยที่ยังไม่

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, อ่างแล้ว, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูอนุวัตรชินวงศ์, อ่างแล้ว, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูโอสถกิจจานุคุณ, อ่างแล้ว, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสุทธิคุณ, อ่างแล้ว, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครูปฐมธรรมานุกโยค, อ่างแล้ว, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

แพร่หลาย เพราะตำรา ที่เป็นภาษาบาลีจะมีมากแต่พระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญหรือเข้าใจในภาษาบาลียังมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับคณะสงฆ์ทั้งหมด^{๑๐}

สรุปได้ว่าปัญหาด้านตำรา แม้ว่าจะไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องของตำรามากนัก เนื่องจากมีแหล่งค้นคว้าหลายแหล่งทั้งห้องสมุด สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้ผู้ศึกษาเข้าถึงได้ง่าย ตำราพระไตรปิฎกที่ทุกๆวัดมีอยู่ประจำวัดอยู่แล้ว มิได้หมายถึงว่าจะไม่มีเลย เนื่องจากมีบางวัดก็ไม่มีการสอนในเรื่องนี้ และตำราบางวัดก็มีน้อยและพระสงฆ์ก็ได้สนใจหรือใส่ใจในตำรามากนัก นอกจากผู้ที่ตั้งใจและต้องการสวดได้จริงๆ เท่านั้น จึงเป็นข้อปัญหาสำคัญว่า การลงทำสังฆกรรม กิคุปาฏิโมกข์ทำไปเพื่ออะไร และพระภิกษุเข้าใจในเรื่องกิคุปาฏิโมกข์ดีพอแค่ไหน ตำรายังเป็นสิ่งสำคัญมาก

๓.๒.๕ ด้านการเผยแพร่

ปัญหาด้านการเผยแพร่ในปัจจุบัน การสวดกิคุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ ซึ่งชาวพุทธโดยทั่วไปไม่รู้จักเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องของพระสงฆ์ ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนิกชน เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการสอนไม่ให้ประพฤตินิเวศน์แห่งสงฆ์ ทั้งเป็นการทบทวนตนเองในการกระทำที่ผ่าน แต่ก็มีพุทธศาสนิกชนทั้งหลายเมื่อได้ทราบถึงอานิสงส์แห่งการฟังธรรมก็จะมาถวายน้ำปานะบ้าง ถวายปัจจัยแก่พระภิกษุที่สวดกิคุปาฏิโมกข์บ้าง เพราะมีความเชื่อว่าการทำบุญขณะที่พระสงฆ์มาร่วมกันทำสังฆกรรมจะได้บุญมาก แต่การเผยแพร่สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่ทั่วถึงและพุทธศาสนิกชนก็ไม่ได้รับรู้จึงทำให้เกิดเป็นเรื่องเฉพาะของพระสงฆ์ไป ทั้งๆที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปก็มีส่วนสำคัญในการทำนุบำรุง พระสงฆ์ในการทำสังฆกรรมนี้^{๑๑} และที่สำคัญกิคุปาฏิโมกข์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันขาดการบรรยายถึงวัตถุประสงค์ อานิสงส์ที่ชัดเจน ที่ทำกันอยู่ส่วนมากเป็นเพียงพิธีกรรมเท่านั้น ปัญหาด้านการเผยแพร่ เนื่องจากปัจจุบันลำพังพระสงฆ์จะให้ครบองค์ประชุมเพื่อลงทำสังฆกรรมกิคุปาฏิโมกข์ก็ยากพอแล้ว การที่จะเผยแพร่เป็นการยากออกไปอีกในส่วนที่ยังมีการเผยแพร่ที่เห็นได้ชัดอยู่ในปัจจุบัน คือ พระสงฆ์ในวัดเดียวกันถ่ายทอดให้กัน การได้ศึกษาจากสื่อต่างๆ เพราะเนื้อหาของกิคุปาฏิโมกข์เป็นเรื่องพระสงฆ์มากกว่าที่จะเผยแพร่ไปยังฆราวาส^{๑๒} ขาดการจัดการศึกษาอบรมให้พระสงฆ์ได้มีความรู้ความเข้าใจ พระสงฆ์ต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจก่อนที่จะเผยแพร่แก่ญาติโยมชาวพุทธ พระสงฆ์ยังขาดการเผยแพร่^{๑๓} เมื่อการ

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระบุญเยี่ยม ปญญาธโน, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูสิริอรุโณภาส, อ่างแก้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูปฐมธรรมานุโยค, อ่างแก้ว, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

เผยแพร่ยังไม่มีปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม พระสงฆ์จำนวนมากยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในเรื่องนี้ แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทที่บรรจลงไว้ในพระไตรปิฎก ตั้งแต่บัดนั้นมาให้ภิกษุสงฆ์สวดภิกขุปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน หากไม่มีการเผยแพร่จะทำให้ภิกษุจำนวนมากที่อาจจะย่อหย่อนต่อพระธรรมวินัยเป็นเหตุให้ลงอาชญากรรมได้ง่าย ดังนั้นจึงควรมีการเผยแพร่ไม่ว่าจะจัดพิมพ์เป็นตำราฉบับพุทธบัญญัติภิกขุปาฏิโมกข์สำหรับประชาชน เพื่อให้ชาวพุทธได้เข้าใจด้วย ทั้งได้สืบทอดและรักษาดำรงไว้ซึ่งภิกขุปาฏิโมกข์^{๑๔}

สรุปได้ว่า การเผยแพร่พระภิกขุปาฏิโมกข์ระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ยังมีน้อยมาก พระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชนแทบจะไม่มีเลย ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้จึงกลายเป็นปัญหาสำคัญของพระสงฆ์ด้านการเผยแพร่การทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ และหากไม่มีการเผยแพร่ต่อไปในอนาคตข้างหน้าสิ่งเหล่านี้ก็อาจจะทำให้อนุชนรุ่นหลังเอาเป็นแบบอย่างได้

จากการศึกษาในบทที่ ๓ เกี่ยวกับสภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าสภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์มีปัญหายุ่งยากหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านพระสงฆ์ทั้งผู้ที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ และผู้ที่ฟังการสวดภิกขุปาฏิโมกข์ เนื่องจากไม่เข้าใจในภาษาบาลี ทำให้ไม่ทราบถึงข้อวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับบทบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก แม้แต่เอกสารการเผยแพร่ส่วนใหญ่ก็เป็นภาษาบาลี ซึ่งพระสงฆ์ที่ไม่ได้เรียนทางด้านภาษาบาลีจะไม่เข้าใจ อีกทั้งภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาบาลีก็ยังมีจำนวนน้อย ประกอบกับพระสงฆ์ที่ลงทำ สังฆกรรมจะเป็นช่วงการจำพรรษาจนเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติตามๆกันมา หากวัดใดที่ไม่มีกฐนะเบียดที่เครื่องครัดแล้ว แม้แต่ในภาคการจำพรรษา ๓ เดือน ก็ยังมีพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่ยังขาดการลงอุโบสถกรรม เพราะมีความเห็นว่าทำกันเป็นเพียงการยึดติดในพิธีกรรมเท่านั้น และมักจะมีพระภิกษุบวชเข้ามาบวชใหม่มาจำพรรษามากกว่าพระภิกษุที่มีพรรษามาก และยังขาดภิกษุที่เผยแพร่ภิกขุปาฏิโมกข์ และปัญหาที่พบว่ามีผลคล้ายกับสภาพ แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือด้านผู้สวด เมื่อได้ลงพื้นที่สอบถามภิกษุผู้รู้ในจังหวัดนครราชสีมาจึงทำให้เห็นสภาพและปัญหาในการลงอุโบสถสังฆกรรมสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์สำคัญที่สุด คือด้านผู้สวดมากกว่าด้านอื่นๆ และอันดับต่อมาคือด้านพระสงฆ์

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระมนัสพล วรสุทธิ, อ่างแก้ว, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

บทที่ ๔

แนวทางการส่งเสริมภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

ในบทนี้ มุ่งศึกษาแนวทางส่งเสริมภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เพื่อให้พระสงฆ์ได้มองเห็นความสำคัญในการลงอุโบสถสังฆกรรมด้วยการสวด และ ฟังภิกษุปาฏิโมกข์ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยนำผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ภาคสนามถึงสภาพและปัญหาภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน แล้วทำการวิเคราะห์ตามประเด็นเพื่อให้เห็นแนวทางในการส่งเสริมภิกษุปาฏิโมกข์ทั้ง ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านวัด (๒) ด้านผู้สวด (๓) พระสงฆ์ (๔) ด้านตำรา และ (๕) ด้านการเผยแพร่ มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ ด้านวัดหรือสถานที่ในการทำสังฆกรรม

ด้านวัดหรือสถานที่ในการทำสังฆกรรมต่างๆ คืออุโบสถ หรือพระอุโบสถ ไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะวัดส่วนใหญ่มีโรงอุโบสถอยู่แล้วหากวัดใดที่ไม่มีอุโบสถก็สามารถไปร่วมทำสังฆกรรมกับวัดที่ใกล้เคียงได้ ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมด้านสถานที่ทำสังฆกรรม ควรส่งเสริมเกี่ยวกับการจัดสถานที่ให้มีความพร้อมก่อนทำสังฆกรรม เช่น การทำความสะอาด ปิดกวาดโรงอุโบสถ เป็นต้น ตลอดจนการทำนุบำรุงรักษาซ่อมแซมในส่วนที่สึกหรอของถาวรวัตถุให้มีสภาพที่พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา

๔.๒ ด้านผู้สวด

แนวทางการส่งเสริมด้านผู้สวดภิกษุปาฏิโมกข์ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ควรมีการจัดอบรมให้มากขึ้น โดยมีผู้ที่เชี่ยวชาญมาสอนในเรื่องนี้โดยตรง เพื่อให้พระภิกษุที่สวด สวดได้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยไม่ผิดเพี้ยน และถูกต้องตรงตามอักขระไม่นิยมใช้แต่ความเร็วในการสวด

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุที่สวดภิกษุปาฏิโมกข์ กล่าวถึงความสำคัญของการสวดภิกษุปาฏิโมกข์แก่พระสงฆ์ที่รับฟังเพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ฟังที่จะสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

๓. ยกย่องประกาศเกียรติคุณพระภิกษุที่ทรงจำภิกษุปาฏิโมกข์ได้ให้ปรากฏในสังฆมณเฑาะว์และสังฆมาฆปุทโธอย่างเช่นคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา โดยการนำของพระธรรมวรานายกได้กระทำกันมาแล้ว

๔. มีการจัดตั้งชมรมพระภิกษุผู้ทรงจำภิกขุปาฏิโมกข์ เพื่อเป็นการผลิตและรักษาภิกษุผู้ทรงจำภิกขุปาฏิโมกข์ต่อไป

๕. เพื่อเป็นการรักษาพุทธพจน์ ภิกษุผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ และผู้เปิดคัมภีร์ทบทวน ในขณะที่ทำสังฆกรรมจะต้องเป็นผู้ทรงจำภิกขุปาฏิโมกข์ได้เหมือนกัน และต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลีเป็นอย่างดี รู้จังหวะวรรคตอนในการสวด รักษาอักขระไม่ให้มีความผิดพลาด และการสวดจะต้องเสียงดังฟังชัดเจนน ไม่สวดเสียงแหบ อ้อมแอ้มคลุมเครือ เพราะฟังแล้วไม่รู้เรื่อง มีสุขภาพดี มีเสียงปลอดโปร่งแจ่มใส ไม่ใช่สวดใช้แต่ความเร็วแต่ไม่มีความชัดเจน และไม่ใช้วิธีเปิดเทปแทนเสียงสวด

๔.๓ ด้านพระสงฆ์

แนวทางการส่งเสริมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ ด้านการฝึกอบรมแก่พระสงฆ์ และด้านการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๓.๑. ด้านการฝึกอบรมแก่พระสงฆ์

(๑) ควรมีการให้การอบรมแก่พระสงฆ์อย่างต่อเนื่องโดยอาจจะเป็นการเปิดสอนคู่กับการสอนนักธรรมหรือท่านที่เรียนทางบาลีอยู่แล้วก็ควรมีการสอนเน้นในเรื่องภิกขุปาฏิโมกข์กันมากขึ้นเพราะเป็นหลักวินัยสำคัญในพระพุทธศาสนา เมื่อสามารถทำได้ก็จะทำให้พระสงฆ์เข้าใจในภิกขุปาฏิโมกข์และจะมีพระสงฆ์นักเผยแผ่ด้านนี้มากขึ้น

(๒) การฝึกอบรมแก่พระสงฆ์ควรมีทีมงานในการบริหารจัดการให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม พระสงฆ์จำนวนมากทั้งที่บวชใหม่ และบวชนานแล้วไม่เข้าใจถึงคุณวิเศษจากภิกขุปาฏิโมกข์ จึงไม่มีการเผยแผ่ให้ปรากฏแก่สังฆฆชาตุมหาชน ชาวพุทธจำนวนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้จึงไม่ได้เข้ามาส่งเสริมหรือร่วมถวายไทยธรรม เพราะอาจเข้าใจว่าเป็นเรื่องของพระสงฆ์

(๓) ให้การอบรมแก่พระสงฆ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการลงอุโบสถด้วยการสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์ ว่ามีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด เพราะจะได้เข้าและปฏิบัติได้ถูกต้องตั้งแต่เริ่มทำ ในขณะที่ทำตลอดจนถึงการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย จากนั้นพระสงฆ์ก็จะได้ไม่เห็นกิจอื่นที่สำคัญกว่าการทำอุโบสถสังฆกรรมด้วยการสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์ มีการทำอุโบสถสังฆกรรมทุกๆ กิ่งเดือน

(๔) พระเถระผู้มีหน้าที่ในการปกครองสงฆ์ตามลำดับชั้น ร่วมมือกันในการบริหารจัดการให้การศึกษารอบพระสงฆ์ให้เห็นเป็นรูปธรรม ใช้อำนาจในการปกครองออกคำสั่งให้พระสงฆ์ได้เห็นความสำคัญในการลงอุโบสถทำสังฆกรรมด้วยการสวดและฟังภิกขุปาฏิโมกข์ เมื่อวันอุโบสถมาถึงในแต่ละกิ่งเดือนเข้าร่วมประชุมเพื่อทำสังฆกรรม

(๕) การอบรมยังไม่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมหลักสูตรเรื่องภิกขุปาฏิโมกข์ ก็ยังไม่ให้เห็นโดยละเอียด พระสงฆ์จำนวนมากยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในเรื่องนี้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้มีภารกิจมาก และเห็นว่าภิกขุปาฏิโมกข์ก็ทำเป็นบางครั้งบางคราว จึงเกิดปัญหาขึ้นเสมอเพราะเมื่อไม่มีการฝึกอบรมพระสงฆ์ก็ไม่มีความรู้ความสามารถในด้านนี้ เพราะไม่มีผู้รู้มาแนะนำ เพราะเมื่อถึงเวลาปฏิบัติ หรือทำสังฆกรรมก็ไม่รู้ไม่เข้าใจแม้กระทั่งบทสวดก็ไม่เข้าใจเพราะเป็นภาษาบาลี เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการจัดการอบรมพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

๔.๓.๒ ด้านการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์

การนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีความสำคัญมาก เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวเนื่องด้วยพระธรรมวินัย ๒๒๗ ข้อ และยังมีหลักธรรมสำคัญ คือ สอนให้ละเว้นจากสิ่งที่ผิดพระวินัย ให้ปฏิบัติตรงต่อพระวินัยและให้เกิดความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ ซึ่งในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดทั้งส่วนตนและส่วนรวม เพราะเมื่อสามารถปฏิบัติได้ย่อมเป็นที่เลื่อมใสของบุคคลทั่วไป ดังมีพุทธพจน์ที่ว่า งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด^๑ชีวิตประจำวันของพระสงฆ์เมื่อรวมแล้วจะอยู่ในภิกขุวัตร ๑๐ อย่าง ตั้งแต่ลงอุโบสถทำสังฆกรรม เป็นต้น ในการปฏิบัติต่อภิกขุปาฏิโมกข์ ก็เช่นเดียวกัน ควรมีการศึกษาให้เข้าใจ เพราะในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์นั้นจะปฏิบัติอยู่ในกรอบของพระวินัย ดังนั้นในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ก็ควรตรวจสอบความเป็นไปของตนเองว่ามีความย่อหย่อนในเรื่องอะไร มีสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไข และทั้งนี้ควรมีการศึกษาเรื่องภิกขุปาฏิโมกข์ได้ทุกวันยิ่งดี เพราะจะทำให้เราทราบถึงความสำคัญของการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมพระสงฆ์เป็นเรื่องของผู้ปกครองคณะสงฆ์ที่จะให้ความสำคัญในเรื่องนี้ให้มาก ทั้งนี้พระสงฆ์ที่อยู่ภายใต้การปกครองก็ต้องให้ความสนใจ สนใจที่จะศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีความสามารถที่จะสวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้ เพราะเมื่อมีการฝึกอบรม โอกาสที่จะมีผู้สวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีพระสงฆ์จำนวนมากเข้าใจในภิกขุปาฏิโมกข์ทั้งข้อวัตรปฏิบัติและแนวทางในการพิจารณาตนเองของพระสงฆ์ในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์เมื่อมีการศึกษาให้เข้าใจในภิกขุปาฏิโมกข์ก็ย่อมเป็นผลดีต่อตนเองและสังฆมหมู่สงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ก็จะสวดภิกขุปาฏิโมกข์ได้มากขึ้น เพิ่มจำนวนผู้สวดมากขึ้น เมื่อสามารถที่จะมีผู้สวดได้มากก็เท่ากับความสามารถที่จะถ่ายทอดไปยังผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชน มีการฝึกอบรมพระสงฆ์ให้สนใจศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ให้มาก

^๑ สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, อ่างแล้ว, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

เพราะจะส่งผลต่อความสำคัญของพระธรรมวินัยว่ามีความตรงต่อพระวินัยทั้งนี้ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์รู้จักนำเอาหลักธรรมคำสอนสำคัญในภิกขุปาฏิโมกข์มาใช้ว่าสิ่งที่กระทำอยู่เป็นอยู่มีความถูกต้องตรงตาม พุทธวจนะหรือไม่ การนำภิกขุปาฏิโมกข์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะว่า หลักพระธรรมวินัยในภิกขุปาฏิโมกข์ล้วนเป็นคำสอนที่เน้นให้พระสงฆ์ได้พิจารณาการกระทำของตนเองในที่ผ่านมาว่าตนนั้นได้กระทำผิดพระวินัยข้อใด มีโทษอย่างไร การนำเอาภิกขุปาฏิโมกข์มาใช้ในชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรหลีกเลี่ยง แต่ควรจะทำให้เกิดความเข้าใจทั้งในบทสวดภาษาบาลีและแปลไทย เพื่อจะสามารถนำมาปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

๔.๔ ด้านตำรา

การรักษาพระธรรมวินัยหากมีการผลิตตำราที่น่าสนใจยิ่งขึ้นก็จะเป็นการดี ซึ่งในปัจจุบันมีการสื่อสารหลายทางไม่ว่าจะเป็นทางการพูดคุย อ่านหนังสือ ฟังเทศน์ฟังธรรม หรือแม้แต่ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตก็มีให้ศึกษา แต่ยังคงถือว่าเป็นส่วนน้อยที่พระสงฆ์เองจะใช้สื่อเหล่านี้ นอกจากอ่านหนังสือ ดังนั้นควรจะสร้างตำราที่เกี่ยวกับภิกขุปาฏิโมกข์เพื่อให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง คือ (๑) ควรมีการส่งเสริมการจัดพิมพ์เอกสารและตำราภิกขุปาฏิโมกข์แปลไทยให้มากขึ้น (๒) มีการเผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้มากขึ้น

ดังนั้นการสร้างตำราที่มีความน่าสนใจควรแก่การศึกษาแก่พระสงฆ์ทั่วไป โดยเฉพาะภิกขุปาฏิโมกข์แปลเมื่อมีงานวิจัยด้านนี้ก็จะเป็นการดีเพราะจะได้ทราบปัญหาและแนวทางที่จะสามารถสร้างตำราที่เป็นของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป เพราะบทสวดภิกขุปาฏิโมกข์ไม่ใช่เฉพาะเกี่ยวกับศีลของพระภิกษุเท่านั้น แต่หมายถึงมีหลักธรรมปฏิบัติด้วยที่สอนให้ละความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้เบิกบาน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ควรมีการผลิตตำราที่สร้างความสนใจให้ผู้สวดมากกว่าที่เป็นอยู่ และแจกฟรี เพราะบางรูปที่มีความสนใจในการท่องและศึกษาในภิกขุปาฏิโมกข์ท่านอาจจะขาดปัจจัย เมื่อทุกท่านทราบถึงข้อปฏิบัติแล้วก็สามารถที่จะแบ่งหน้าที่กันทำได้ และเห็นความสำคัญของการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ได้มากยิ่งขึ้น การลงอุโบสถทำสังฆกรรมด้วยการสวดและการฟังภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์จะได้มีความตื่นตัว ร่วมทำสังฆกรรมกันทุกๆ กึ่งเดือน ไม่เฉพาะในเทศกาลการจำพรรษาเพียงแค่ ๓ เดือน ส่งเสริมให้ได้ศึกษาจากเอกสารตำราอย่างจริงจัง เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพราะจากที่ผ่านมาจะศึกษาตำรา ภิกขุปาฏิโมกข์จากทำหนังสือมนต์พิธีอยู่แล้ว ดังนั้นหากมีครูบาอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้มาสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ภิกขุปาฏิโมกข์ก็มีความเชื่อว่าจะสามารถทำให้มีผู้สวดเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้เมื่อสามารถผลิตตำราไปส่งเสริมให้กับพุทธศาสนิกชนด้วยยิ่งดี เพราะทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจในภิกขุปาฏิโมกข์ด้วย และมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษา

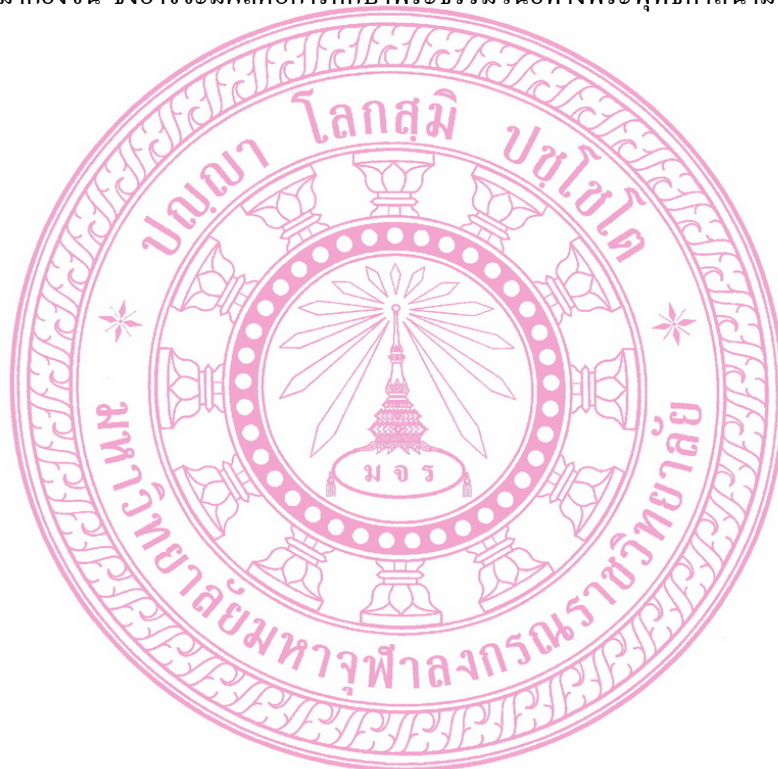
จากคัมภีร์พระไตรปิฎก (พระวินัยปิฎก) เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ เพราะคัมภีร์ภิกขุปาฏิโมกข์ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่สำคัญ

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมด้านเอกสาร และ ดำเนินการจัดให้มีการผลิตตำราฉบับแปลเป็นภาษาไทยให้มากขึ้น รวมถึงให้ผู้ที่มีหน้าที่ปกครองวัดในทุกๆวัด ได้เปิดสอนแนะนำให้แก่พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดหรือขณะที่ทำสังฆกรรมรับฟังภิกขุปาฏิโมกข์ให้เข้าใจในเอกสารหรือตำราให้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงการบริจาคสร้างบทสวดและคำแปลภิกขุปาฏิโมกข์เพื่อให้เพียงพอและแพร่หลายต่อไป

๔.๕ ด้านการเผยแพร่

ด้านการเผยแพร่ภิกขุปาฏิโมกข์ในปัจจุบันเป็นการเผยแพร่ภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์เท่านั้นควรรวมถึงพุทธศาสนิกชนด้วย แม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการสอนไม่ให้ประพฤตินิสัยแห่งสงฆ์เป็นการทบทวนตนเองในการกระทำที่ผ่านมา แต่ก็มีพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ควรทราบถึงอันสงฆ์แห่งการฟังธรรมนี้ก็จะมาร่วมถวายน้ำปานะ ถวายปัจจัยแก่พระภิกษุที่สวดภิกขุปาฏิโมกข์ เพราะมีความเชื่อว่าการทำบุญขณะที่พระสงฆ์มาร่วมกันทำสังฆกรรมจะได้บุญมาก การเผยแพร่เรื่องภิกขุปาฏิโมกข์ ให้เห็นเป็นรูปธรรมแก่สังคมชาวพุทธเพื่อให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้เข้าถึงวิธีการลงทำสังฆกรรม และความสำคัญของการลงทำสังฆกรรมภิกขุปาฏิโมกข์ การเผยแพร่ไม่ว่าจะเป็นการเทศน์กัณฑ์ การพิมพ์หนังสือแจกกัณฑ์ หรือการให้การศึกษากับบุคคลทั่วไปก็ดี ย่อมได้รับอานิสงส์การเผยแพร่นี้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นหลักธรรมอันสำคัญแม้พระพุทธองค์ก็ทรงเผยแพร่โดยเฉพาะทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ท่ามกลางพุทธสาวกทั้งหลายที่มาร่วมกันในวันมาฆบูชา เนื่องด้วยปัจจุบันลำพังพระสงฆ์จะให้ครอบงำประชุมทำสังฆกรรมสวด และฟังภิกขุปาฏิโมกข์ก็ยากพอแล้ว การที่จะเผยแพร่ก็เป็นการยากออกไปอีกในส่วนที่ยังมีการเผยแพร่ที่เห็นได้ชัดอยู่ในปัจจุบัน คือ พระสงฆ์ในวัดเดียวกันถ่ายทอดให้กัน การได้ศึกษาจากสื่ออินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ตามเรื่องภิกขุปาฏิโมกข์จึงเป็นสิ่งที่ควรแก่การเผยแพร่แก่พระสงฆ์มากกว่าที่จะเผยแพร่ไปยังฆราวาส การเผยแพร่เรื่องภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในบางจังหวัดบางท้องที่ที่มีการเผยแพร่ออกมาแล้ว แต่ในบางท้องที่บางจังหวัดยังขาดการเผยแพร่ ดังนั้นควรจะมีการเผยแพร่ไปให้ทั่วทุกจังหวัดไม่ใช่เฉพาะกลุ่มของพระสงฆ์เท่านั้น แต่ควรรวมถึงพุทธศาสนิกชนทั้งหลายด้วย เพราะว่าพุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีส่วนสำคัญในการทำนุบำรุง และเผยแพร่พระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากบางวัดจะมีฆราวาสมาร่วมฟังด้วย แม้ว่าจะอยู่นอกเขตสังฆวาสก็ตามพุทธศาสนิกชนก็มีความเชื่อว่าได้บุญตามหลักการได้ฟังพระสงฆ์สวดมนต์หรือสวดปาฏิโมกข์

สรุปได้ว่า การเผยแพร่ควรกระทำให้เห็นเป็นรูปธรรม พระสงฆ์จำนวนมากยังไม่มี ความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในเรื่องนี้ แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทที่บรรจลงไว้ใน พระไตรปิฎก หากไม่มีการเผยแพร่จะทำให้ภิกษุจำนวนมากที่อาจจะย่อหย่อนต่อพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้ลงอบายภูมิได้ง่าย จึงควรมีการเผยแพร่ไม่ว่าจะจัดพิมพ์เป็นตำราฉบับพุทธบัญญัติ ภิกษุปาฏิโมกข์สำหรับประชาชนก็ได้ เพื่อให้ชาวพุทธเขาได้เข้าใจในหลักการสวดปาฏิโมกข์ก็จะ เป็นการเผยแพร่มากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะมีผลต่อการศึกษาพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

๕.๑.๒ สภาพและปัญหาภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบันพบว่า การร่วมทำสังฆกรรมสวดและฟังภิกษุปาฏิโมกข์ ในด้านวัดหรือสถานที่ทำสังฆกรรมไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะวัดส่วนใหญ่ต่างก็มีอุโบสถสำหรับทำสังฆกรรมอยู่แล้ว และสถานที่ในการทำสังฆกรรมก็มี ๒ ประเภท คือ พัทธสีมา และอพัทธสีมา ในด้านของผู้สวดมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนของพระสงฆ์ทั้งหมด เนื่องด้วยบทสวดภิกษุปาฏิโมกข์เป็นบทที่ยาวมากทำให้เกิดความท้อแท้และปัญหาด้านพระสงฆ์ก็ยังไม่มีความเข้าใจที่ดีพอทั้งข้อปฏิบัติ พระสงฆ์ก็ลดจำนวนน้อยลงมาก พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะเป็นพระบวชใหม่ เป็นต้น ปัญหาด้านตำราเอกสารที่เป็นภาษาบาลี มีการแปลเป็นภาษาไทยน้อยมาก เพราะพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญในภาษาบาลี ปัญหาด้านการเผยแพร่ก็ไม่สามารถที่จะดำเนินไปได้เนื่องจากพระสงฆ์ไม่ได้ใส่ใจในภิกษุปาฏิโมกข์เท่าที่ควร ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่เข้าใจในการทำสังฆกรรมฟังภิกษุปาฏิโมกข์ และการเผยแพร่ก็จะกระทำกันเฉพาะในหมู่พระสงฆ์ด้วยกันเท่านั้น

๕.๑.๓ แนวทางส่งเสริมภิกษุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน พบว่า ด้านวัดหรืออุโบสถทำสังฆกรรมไม่พบปัญหาแต่อย่างใด ด้านการเผยแพร่ภิกษุปาฏิโมกข์ค่อนข้างเป็นปัญหา เนื่องด้วยพระสงฆ์และพระภิกษุผู้สวดภิกษุปาฏิโมกข์ยังไม่รู้และเข้าใจในวิธีการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเสียทีเดียว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการฝึกอบรมพระสงฆ์และ พระภิกษุผู้สวดให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัยโดยเฉพาะภิกษุปาฏิโมกข์ที่กระทำกันมาตั้งแต่พุทธกาลจนถึงปัจจุบันนี้ และมีการเผยแพร่ไปยังพุทธศาสนิกชนด้วยเพื่อทำให้เกิดมีความเข้าใจและเรียนรู้พระธรรมวินัยมากยิ่งขึ้นในชาวพุทธและพระภิกษุสามเณรในยุคปัจจุบัน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

(๑) การสวดหรือการรับฟังภิกษุปาฏิโมกข์ในทุกวันนี้ คงยังเป็นปัญหาสำคัญในการทำสังฆกรรม ดังนั้นควรมีการฝึกอบรมและพระเถระผู้มีหน้าที่ปกครองสงฆ์ให้ความสนใจและ ใส่ใจที่จะทำการสวดหรือการรับฟังภิกษุปาฏิโมกข์มีความเพียงพอมากยิ่งขึ้น

(๒) ควรจัดทำเป็นหนังสือภิกษุปาฏิโมกข์ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาบาลีให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยอาจใช้บจากสำนักพุทธศาสนาใช้ในการจัดพิมพ์ หรือจากการบริจาคของญาติโยมเพื่อสร้างอานิสงส์แห่งการถวายหนังสือเป็นธรรมทานก็ได้

(๓) ควรมีสถานที่เรียนควบคู่กับการเรียนนักธรรมหรือนักธรรมบาลี โดยอาจ
จเนนเป็นหลักสูตรพิเศษไว้ใช้สอนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือในระดับ
มหาวิทยาลัย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนามหายาน หรือเปรียบเทียบให้
เห็นว่าการลงทำสังกรรมฝ่ายเถรวาทกับมหายานมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

(๒) ควรศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการนำไปประยุกต์
ใช้ในชีวิตประจำวันและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย

(๓) ควรศึกษาเรื่องภิกขุปาฏิโมกข์ หรือเรียกว่าสิกขาบทของพระสงฆ์ ๑๕๐
ข้อ หรือ ๒๒๗ ข้อ เพื่อให้กำจัดความสงสัยของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี- ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาหมกฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด ๕๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาหมกฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

_____. ตติยสมันตปสาทิกา อรรถกถาพระวินัย มหาวรรค วรรคณา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. อธิบายวินัย สำหรับนักเรียนชั้นโท ฉบับกรมการศาสนา.

พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระวินัยปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : หจก. ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๒.

คณาจารย์เถียงเชียงเพียรเพื่อพุทธศาสตร์. ศาสนพิธี เล่ม ๒ ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เถียงเชียง, ๒๕๕๐.

_____. ภิกขุปาฐิโมกข์แปล ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เถียงเชียง, ๒๕๔๒.

_____. วินัยมุขเล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

_____. วินัยมุขเล่ม ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ปัญญา ใช้บางยาง. พุทธบัญญัติจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

ธรรมสภาและสถาบันบรรลือธรรม, ๒๕๔๘.

ปราโมช น้อยวัฒน์. อนุปพิภคา และอริยสัง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุขสวัสดิ์, ๒๕๕๑.

พระครูถนัดญาณสิทธิวัฒน์. พุทธบัญญัติ ๒๒๗ เพื่อความเข้าใจวินัยของพระให้ถูกต้อง.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๑.

พระธรรมธีรราชฆาณิก (โชค ญาณสิทฺธิเถระ). **มงคล ๓๘ ประการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **คำวัด ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๕.

_____. **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ช่อระกา, ๒๕๔๘.

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน). **ระเบียบปฏิบัติของพระสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.

_____. **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **การพัฒนาจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๐.

_____. **สถานการณ์พระพุทธศาสนา พลิกหน้าเป็นพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๘.

_____. **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
๒๕๓๘.

พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.

_____. **และ ดร.ระวี ภาวิไล. พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ปัญญา, ๒๕๓๒.

พระราชวรมุนี (ประยูร ฐมฺมจิตโต). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๒.

- พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). พระแท้. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเพาเวอร์
พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๔.
- พุทธทาสภิกขุ. ตามรอยพระอรหันต์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์โดยธรรมทานมูลนิธิและธรรมสภา,
๒๕๔๔.
- พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมฺกุลโล). บททำวัตรสวดมนต์ประจำศูนย์พัฒนาจิต. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
จ.เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ช้างเผือก, ๒๕๔๘.
- พระอุครคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และ ผศ.ดร.จำลอง สารพัฒน์. พจนานุกรม บาลี-ไทย.
พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พริ้นท์ตั้งจำกัด, ๒๕๓๘.
- พระอาจารย์จันทา ถาวโร. พระวินัย ๒๒๓ เทศน์ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. แก่นพุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พิจิตร จิตตวนุโณ. การสังฆมณูญ ด้วยการรักษาศีล. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญ
สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.
- สุจิน โณ ภิกขุ. อุโบสถวิธีตามพระพุทธานุญาต. มูลนิธิพระยาสุนทรลิขิต, ม.ป.ป.
- สุริย์ และวิเชียร มีผลกิจ. พุทธกิจ ๔๕ พรรษา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอม
ฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๘.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. พระวินัยปิฎก. กรุงเทพมหานคร : บริษัทกราฟแมนเพรสจำกัด, ๒๕๕๐.
- แสวง อุดมศรี. พระวินัยปิฎก ๑. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- สมเด็จพระธีรญาณมุนี. ภิกขุปาฏิโมกข์บาลี. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ผดุงพันธ์ตลาดน้อย, ๒๕๕๘.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.
- _____. วินัยมุข เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๒๔.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

พระอภิธรรมที่ เหมโก (ตีทอง). “การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะที่เป็นโลกวัชชะและปณณัติวัชชะ
ในภิกขุปาฐิโมกข์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

(๓) สื่อออนไลน์ :

Website. พระมหาโมคคัลลานะแปลงสีหนาท. พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ มหาวิภังค์ ปฐมภาค.
หน้า ๘-๙, ๒๕๔๕. (ซีดี-รอม). ผลิต : <http://www.learntripitaka.com/index.html#>, 19 November 2011.
<http://www.watpanonvivek.com/phpBB306/viewtopic.php?f=4&t=266&start=50>,
19 November 2011.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทสวดภิกขุปาฏิโมกข์ (ภาษาบาลี) และแปลไทย

การแสดงบุพกรรมและบุพกิจ

การสวดภิกขุปาฏิโมกข์ เมื่อพระสงฆ์ได้ประชุมโดยพร้อมเพรียงกันแล้วจะต้องมีการแสดงบุพกรรมและบุพกิจเป็นภาษาบาลีก่อน ก็บุพกรรมและบุพกิจ นั้นมีอยู่ ๒ แบบด้วยกัน คือ แบบสองรูป และ แบบรูปเดียว ดังนี้

บุพกรรมและบุพกิจ (แบบสองรูป)

- (ผู้อาราธนาว่า) นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส (ว่า ๑ หน)
 สุณาคฺ เม ภนฺเต สฺงฺโฆ, ยถิ สฺงฺฆสฺส ปตฺตกฺกถึ, อหิ (อายุสมฺมุติ อิตถฺนฺนามิ) (๑)
 วินยิ ปุจฺเจยฺยัง.
- (ผู้แสดงว่า) นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส (ว่า ๑ หน)
 สุณาคฺ เม ภนฺเต สฺงฺโฆ, ยถิ สฺงฺฆสฺส ปตฺตกฺกถึ, อหิ (อิถฺนฺนามเณ) (๒)
 วินยิ ปุญฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยัง.
- (ผู้อาราธนา) สมฺมชฺชนิ ปทีโป จ, อุทกํ อาสเนน จ, อุโปสถสฺส เอตานิ. ปุพฺพกรรมนฺติ วุจฺจติ,
 อุทาส สมฺมชฺชนิ.
- (ผู้แสดง) สมฺมชฺชนกรณญจ
- (ผู้อาราธนา) ปทีโป จ
- (ผู้แสดง) ปทีปอุชฺชนญจ (อิทานิ สุริยาโลกสฺส อคฺคิตาย ปทีปกิจฺจํ นตฺถิ) (๑)
- (ผู้อาราธนา) อุทกํ อาสเนน จ
- (ผู้แสดง) อาสเนน สห ปานียปริโกชนีย อุปฏฺฐปนญจ
- (ผู้อาราธนา) อุโปสถสฺส เอตานิ, ปุพฺพกรรมนฺติ วุจฺจติ.
- (ผู้แสดง) เอตานิ จตฺตาริ วตฺตานิ สมฺมชฺชนกรณาทินิ สฺงฺฆสมฺมุติปาตโต ปฐฺมํ กตฺตพฺพตฺตคา
 อุโปสถสฺส อุโปสถกมฺมุสฺส ปุพฺพกรรมนฺติ วุจฺจติ ปุพฺพกรรมานีติ อุกฺขาทานิ.
- (ผู้อาราธนา) ฉนฺทปาริสฺสุทฺธิ อุตฺตฺกฺขานํ, ภิกฺขุคณฺนา จ โอวาโท อุโปสถสฺส เอตานิ,
 ปุพฺพกิจฺจนฺติ วุจฺจติ ฉนฺทปาริสฺสุทฺธิ.
- (ผู้แสดง) ฉนฺทารหานํ ภิกฺขุณํ ฉนฺทปาริสฺสุทฺธิอาหฺรณญจ อิธ นตฺถิ
- (ผู้อาราธนา) อุตฺตฺกฺขานํ
- (ผู้แสดง) เหมนฺตาทินิ ตินฺณํ อุตฺตฺนํ เอตฺตํ อติกฺกนฺตํ เอตฺตํ อวสิฏฺฐนฺติ เอว
 อุตฺตฺวาจิกฺขนํ อุตฺตฺนึช ปน สาสเน เหมนฺตคิมฺหฺวสฺसानานิ

- วเสน ตีฉนิ โหนติ อัย กิมหนตอุตุ (๔) อสมิณ จ อตุมฺหิ
 อฏฐ อุโปสธา (๕) อิมินา ปกุเขน เอโก อุโปสโถ สมฺปตุโต
 ปณฺจ อุโปสธา อติกกนฺตา (๖) เทว อุโปสธา อวสิญฺฐา (๗)
- (ผู้อาราธนา) ภิกฺขุคณฺนา จ
 (ผู้แสดง) อิมสฺมี อุโปสถกฺเค เอตฺตกา ภิกฺขุ สนฺนิปติตฺตาติ ภิกฺขุณฺ
 คณฺนา อิมสฺมี ปน อุโปสถกฺเค เอตฺตกา (๘) ภิกฺขุ สนฺนิปติตา โหนติ
- (ผู้อาราธนา) โอวาโท
 (ผู้แสดง) ภิกฺขุณฺินํ โอวาโท ทาทพฺโพ, อิทานิ ปน ตาสํ
 นคฺคิตาย โส จ โอวาโท อิท นคฺคิ
- (ผู้อาราธนา) อุโปสถสฺส เอตานิ ปุพฺพกิจฺจนฺติ วุจฺจติ
 (ผู้แสดง) เอตานิ ปณฺจ กมฺมานิ จนนฺทาหรณฺาทีนํ ปาฎิโมกฺขทฺเทศโต ปฐมํ
 กตฺตพฺพตฺตา อุโปสถสฺส อุโปสถกมฺมสฺส ปุพฺพกิจฺจนฺติ วุจฺจติ,
 ปุพฺพกิจฺจานฺติ อกฺขาตานิ
- (ผู้อาราธนา) อุโปสโถ ยาวตฺิกา จ ภิกฺขุ กมฺมปฺปตฺตา สภาคาปตฺติโย จ น วิชฺชนฺติ,
 วชฺชนฺียา จ ปุคฺคลา ตสฺมี น โหนติ, ปตฺตกฺกฺลนฺติ วุจฺจติ, อุโปสโถ
 (ผู้แสดง) ตีสฺส อุโปสถทิวเสสฺส จาคฺคทฺทสี ปณฺณรสี สามคฺคีสฺส โย โกจิ ทิวโส
 อชฺชปฺนุโปสโถ (ปณฺณรโธ) (๙)
- (ผู้อาราธนา) ยาวตฺิกา จ ภิกฺขุ กมฺมปฺปตฺตา.
 (ผู้แสดง) ยตฺตกา ภิกฺขุ ตสฺส อุโปสถกมฺมสฺส ปตฺตา ยุตฺตา อนฺรูปา สพฺพนฺติเมน
 ปริจฺเจเทน จตฺตาโร ภิกฺขุ ปกตฺตฺตา สงฺเขน อนฺนุกฺขิตฺตา เต จ โข
 หตฺถปาสํ อวิหิตฺวา เอกสฺมีมายํ ฐิตา.
- (ผู้อาราธนา) สภาคาปตฺติโย จ น วิชฺชนฺติ
 (ผู้แสดง) วิกาลโกชฺชนาทิวตฺตฺสสภาคาปตฺติโย จ น วิชฺชนฺติ.
- (ผู้อาราธนา) วชฺชนฺียา จ ปุคฺคลา ตสฺมี น โหนติ.
 (ผู้แสดง) คหฺนฺฐปณฺทกาทโย เอกวิสฺสติ วชฺชนฺียปุคฺคลา หตฺถปาสโต พหิกรณฺ วเสน
 วชฺชตพฺพา ตสฺมี น โหนติ.
- (ผู้อาราธนา) ปตฺตกฺกฺลนฺติ วุจฺจติ
 (ผู้แสดง) สงฺฆสฺส อุโปสถกมฺมํ อิเมหิ จตฺตฺหิ ลกฺขณฺเหหิ สงฺกฺหิตํ ปตฺตกฺกฺลนฺติ
 วุจฺจติ, ปตฺตกฺกาลวฺนฺตฺนฺติ อกฺขาตํ
- (ผู้อาราธนา) ปุพฺพกรณฺปุพฺพกิจฺจานิ สฺมาเปตฺวาเทสิตาปตฺติกฺสฺส สฺมคฺคสฺส

ภิกขุสงฆสมุทฺถ อนุมตฺติยา ปาฎิโมกข์ อุทฺทิสิตุ อารานํ กโรมิ.

(๑) อายสฺมนตํ อิตฺถนฺนามํ นี้ ถ้าภิกษุผู้อาราธนาอ่อนพรรษากว่าผู้แสดงก็ให้ว่า
อายสฺมนตํ แล้วใส่ฉายาของผู้แสดงแทน อิตฺถนฺนามํ ถ้าผู้อาราธนาแก่พรรษากว่าผู้แสดงไม่ต้องว่า
อายสฺมนตํ ว่าแต่เพียง ฉายาของผู้แสดงเท่านั้น

(๒) อิตฺถนฺนามํ นี้ ถ้าผู้แสดงแก่พรรษากว่าผู้อาราธนาให้ใส่ฉายาของผู้แสดงลงแทน
ถ้าอ่อนพรรษากว่าให้ใส่ อายสฺมตา ลงหน้าฉายาผู้อาราธนาด้วย

(๓) อิทานิ สุริยาโลกสุตฺต อุตฺถิตาย ปทิปกัจจํ นตฺถิ ถ้าเป็นเวลากลางวัน (สวดเวลา
กลางคืนไม่ต้องว่า)

(๔) คิมฺหนตฺตํ นี้ เป็นถุรื้อน ถ้าเป็นถุคฺคณฺโฐ วสุตฺตํ ถุคฺคณฺโฐ ถุคฺคณฺโฐ เหมนตฺตํ

(๕) อฏฺฐ อุโปสฺถํ นี้ ถ้าเป็นปีที่มีอธิกมาส มี ๑๐ อุโปสฺถ ต้องเปลี่ยนเป็น อธิกมาส
เสนทส อุโปสฺถา

(๖) ปญฺจ อุโปสฺถา อติกฺกนฺตา นี้ หมายถึงในถุคฺคณฺโฐ ผ่านไปแล้ว ๕ อุโปสฺถ ถ้าผ่าน
ไป ๒ อุโปสฺถ ให้เปลี่ยนเป็น เทว อุโปสฺถา อติกฺกนฺตา

- ถ้าผ่านไป ๓ อุโปสฺถ เปลี่ยนเป็น ตโย อุโปสฺถา อติกฺกนฺตา

- ถ้าผ่านไป ๔ อุโปสฺถ เปลี่ยนเป็น จตฺตาริ อุโปสฺถา อติกฺกนฺตา

- ถ้าผ่านไป ๖ อุโปสฺถ เปลี่ยนเป็น ฉ อุโปสฺถา อติกฺกนฺตา

- ถ้าผ่านไป ๗ อุโปสฺถ ปัจจุบันเป็นอุโปสฺถที่ ๘ (อุโปสฺถ สุตฺทํ) ให้ใช้ว่า สุตฺต

อุโปสฺถา อติกฺกนฺตา, อฏฺฐ อุโปสฺถา ปริปุณฺณา แต่ถ้ามีอธิกมาสมี ๑๐ อุโปสฺถ ให้เปลี่ยนแปลง
ดังต่อไปนี้

- ถ้าผ่านไปแล้ว ๗ อุโปสฺถ ปัจจุบันอุโปสฺถที่ ๘ ให้ใช้ว่า สุตฺต อุโปสฺถา อติกฺกนฺตา

- ถ้าผ่านไปแล้ว ๘ อุโปสฺถ ปัจจุบันเป็นอุโปสฺถที่ ๙ ให้ใช้ว่า อฏฺฐ อุโปสฺถา

อติกฺกนฺตา

- ถ้าผ่านไปแล้ว ๙ อุโปสฺถ ปัจจุบันเป็นอุโปสฺถที่ ๑๐ ให้ใช้ว่า นว อุโปสฺถา

อติกฺกนฺตา, ทส อุโปสฺถา ปริปุณฺณา

(๗) เทว อุโปสฺถา อวสิฏฺฐา นี้ หมายถึง เหลืออยู่ ๒ อุโปสฺถ ถ้าเหลืออยู่อุโปสฺถเดียว
เปลี่ยนเป็น เอโก อุโปสฺถอ อวสิฏฺฐา

ถ้าเหลืออยู่ ๓ ว่า ตโย อุโปสฺถา อวสิฏฺฐา

ถ้าเหลืออยู่ ๔ ว่า จตฺตาริ อุโปสฺถา อวสิฏฺฐา

ถ้าเหลืออยู่ ๕ ว่า ปญฺจ อุโปสฺถา อวสิฏฺฐา

ถ้าเหลืออยู่ ๖ ว่า ฉ อุโปสฺถา อวสิฏฺฐา

ถ้าเหลืออยู่ ๗ ว่า สตุต อุโปสทา อวสิฏฐา

ถ้าเหลืออยู่ ๘ ว่า อฏฐ อุโปสทา อวสิฏฐา

ถ้าเหลืออยู่ ๙ ว่า นว อุโปสทา อวสิฏฐา

(๘) เอตตกา นี้ ให้เต็มสังขยาตามจำนวนพระสงฆ์ที่ลงอุโบสถ

(๙) ปณฺณรโส นี้หมายถึงเป็นวันอุโบสถที่ ๑๕ คำ แต่ถ้าเป็นวัน ๑๔ คำให้ว่า

จาทุทโท

แสดงบุพกรรมและบุพกิจ (แบบรูปเดียว)

อุโปสถกรรมโต ปุพเพ นววิธํ ปุพเพกิจจํ กาดพพํ โหติ. ตณฺฐานสมมุชฌณจ ตตฺถ ปทีปุชฌณณจ อาสนปณฺณยปณฺณจ ปานียปริโฆชนียุปฏฐปณฺณจ ฉนฺทารหานํ ภิกฺขุณํ ฉนฺทาหฺรณณจ เตสฺสญฺเวย อกฺตอุโปสทานํ ปาริสฺสุทฺธิยาปี อาหฺรณณจ อุตฺตูกฺขานณจ ภิกฺขुकณฺนาจ ภิกฺขุณีนโมวาโท จาติ. ตตฺถ ปริมาณิ จตฺตาริ (อุโปสถกลางวันเปลี่ยนเป็น ปริเมศฺ จตฺตฺ กิจฺเจสุ ปทีปกิจจํ อิทานิ สุริยาโลกสฺส อตฺถิตาย นตฺถิ, อปรานิ ติณฺ.) ภิกฺขุณํ วตฺตํ ชานนฺเตหิ อารามิเกหิปี ภิกฺขุหิปี (ถ้าไม่มีคนเฝ้าอาราม ช่วยจัด มีแต่ภิกษุสามเณร ให้เปลี่ยนเป็น สามเณเรหิปี ภิกฺขุหิปี.) กตานิ ปริณิฏฺฐิตานิ โหนฺติ. ฉนฺทาหฺรณปาริสฺสุทฺธิ อาหฺรณานิ ปน อิมิสฺสํ สีมาขํ หตฺถปาสํ วิชิตฺวา นิสินฺนํ ภิกฺขุณํ อภาวโต นตฺถิ

อุตฺตูกฺขานํ นาม เอตฺตกํ อตฺถิกนฺตํ เอตฺตกํ อวสิฏฺฐนฺติ เหวํ อุตฺตอจิกฺขณํ, อุตฺตนิธ ปน สาสเน เหมนฺตคิมฺหฺวสฺसानานํ วเสน ติณฺ โหนฺติ. อยํ เหมนฺโตตฺต. (นี้เป็นถดูหนาว ถ้าเป็นถดูร้อนเปลี่ยนเป็น คิมฺโหตุ, ถ้าเป็นถดูฝนเปลี่ยนเป็น วสฺसानนฺต.) อิมสฺสมิณฺจ อุตฺตุมหิ อฏฐ อุโปสทา อิมินา ปกฺเขน เอโก อุโปสโต สมฺปตฺโต ปณฺจ อุโปสทา อตฺถิกนฺตา เทว อุโปสทา อวสิฏฺฐา อิติ เหวํ สพฺเพหิ อายสฺมฺนฺเตหิ อุตฺตูกฺขานํ ชาเรตพฺพา.

(รับพร้อมกันว่า เหวํ ภนฺเต)

ภิกฺขुकณฺนา นาม อิมสฺมี อุโปสตกฺเค อุโปสตกฺคาช สนนฺิปตฺตา ภิกฺขุ เอตฺตกาติ ภิกฺขุณํ คณฺนา.อิมสฺมิมฺปน อุโปสตกฺเค จตฺตาริ ภิกฺขุ (ให้เปลี่ยนตามจำนวนของภิกษุที่เข้าร่วมประชุม) สนนฺิปตฺตา โหนฺติ. อิติ เหวํ สพฺเพหิ อายสฺมฺนฺเตหิ ภิกฺขुकณฺนาปี ชาเรตพฺพา.

(รับพร้อมกันว่า เหวํ ภนฺเต)

ภิกฺขุณีนโมวาโท ปน อิทานิ ตาสํ นตฺถิตาย นตฺถิ. อิติ สกรโณกาसानํ ปุพเพกิจฺจานํ กตตฺตา, นิกฺกรโณกาसानํ ปุพเพกิจฺจานํ ปกฺคิยา ปริณิฏฺฐิตตฺตา, เอวนฺตํ นววิธํ ปุพเพกิจจํ ปริณิฏฺฐิตํ โหติ.

นิฏฐิตะ จ ปุพฺพกิจฺเจ สเจ โส ทิวโส จาคฺคหฺมสึ ปณฺณรสี สามคฺคินมณฺญฺชโร ยถาชฺช อุโปสโต ปณฺณรโส, (ถ้าเป็นวันอุโบสถ ๑๔ค่ำ เปลี่ยนเป็น จาคฺคหฺมสึ) ยาวติกา จ ภิกฺขุ กมฺมปฺปตฺตา สงฺฆุโปสธารหา จตฺตารโ วา ตโต วา อติเรกา ปกตฺตฺตา ปาราชิกํ อนาปนฺนา สงฺเขน วา อนุภฺจิตฺตา, เต จ โข หตฺถปาสํ อวิหิตฺวา เอกสึมายํ ฐิตา, เตสฺยจ วิกาลโกชฺนาทิวเสน วตฺตฺสกาภาปตฺติโย เจ น วิชฺชนติ, เตสฺยจ หตฺถปาเส หตฺถปาสโต พหิกรณฺวเสน วชฺเชตฺพุโป โกจิ วชฺชนียปฺกฺคโล เจ นตฺถิ.

เอวนตํ อุโปสถกมฺมํ อิมฺหิ จตฺถิ ลกฺขณฺหิ สงฺกฺหิตํ ปตฺตกฺลลํ นาม โหติ กาคฺคํ ยุตฺตรูปํ อุโปสถกมฺมสฺส ปตฺตกฺลลตฺตํ วิทิตฺวา อิทานิ กรียมาโน อุโปสโต สงฺเขน อนุมาเนตฺพุโป. (รับพร้อมกันว่า สาธุ)

คำอ้อนวณ

(ในลำดับต่อไปนี้ ท่านผู้แก้กวดในสงฆ์ ถ้าไม่ได้สวดเอง ฟังกล่าวคำอ้อนวณ ว่าดังนี้)

ปุพฺพกรรมปุพฺพกิจฺจานิ สฺมาเปตฺวา อิมสฺส นิสินฺนสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส อนุมตฺติยา ปาฎิโมกฺขํ อุทฺทิสฺสิตฺตุํ อชฺเฌสนํ กโรมิ.

บุญกรรมและบุญกิจ (แปลไทย)

(แบบรูปเดียว)

ก่อนแต่ทำอุโบสถ ฟังทำ บุญกรรมและบุญกิจ ๕ ประการ คือ ปัดกวาดโรงอุโบสถ ๑ จุดประทีปในที่นั้น ๑ ปลูกอาสนะ ๑ ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ ๑ นำฉันทะเลของภิกษุผู้ควรแก้ฉันทะเล ๑ นำปาริสุทธิ ของเธอผู้ลงทำอุโบสถไม่ได้ ๑ บอกรุก ๑ นับภิกษุ ๑ สอนพวกภิกษุณี ๑ ในบุญกรรมและบุญกิจ ทั้ง ๕ นั้น ๔ เบื้องต้น อันคนเฝ้าอาราม และภิกษุทั้งหลายผู้รู้วัตรของภิกษุทำสำเร็จแล้ว. ส่วนการนำฉันทะเลนำปาริสุทธิ ไม่มีเพราะภิกษุทั้งหลาย ผู้นั่งเว้นหัตถบาสนี้ในสัปดาห์นี้ไม่มีการบอกรุกโดยนัยดังนี้ ว่าล่วงเท่านั้นเหลือเท่านั้น ชื่อว่าบอกรุก ก็ในศาสนานี้มี ๑ รุก ด้วยอำนาจแห่งฤดูแล้ง ฤดูแล้ง และฤดูแล้ง ก็ฤดูแล้งเป็นฤดูแล้ง ในฤดูแล้งนี้มี ๘ อุโบสถ อุโบสถหนึ่งถึงด้วยปีภยันต์นี้ ล่วงไปแล้ว ๕ อุโบสถ ยังเหลืออีก ๒ อุโบสถ ท่านทั้งปวงฟังจำการบอกรุกดังนี้ ด้วยประการฉะนี้

การนับภิกษุโดยนัยนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายผู้ประชุมกัน เพื่อประสงค์ทำอุโบสถ ในโรงอุโบสถนี้ เท่านั้นรูป ดังนี้ชื่อว่าการนับภิกษุ ก็โรงอุโบสถนี้มีภิกษุประชุมกัน ๔ รูป ท่านทั้งปวงฟังจำ แม้การนับภิกษุด้วยประการฉะนี้

การสอนภิกษุณีไม่มี เพราะพวกภิกษุณีนั้น ในเวลานี้ไม่มี. เพราะบุญกรรมและบุญกิจ ซึ่งมีโอกาสพอกระทำได้แล้ว เพราะให้บุญกรรมและบุญกิจ ซึ่งหมดโอกาสจะทำ สำเร็จไป

เรียบร้อยแล้วตามปรกติ ด้วยประการฉะนี้ บุพกรรมและบุพกิจ ๘ ประการนั้น จึงเป็นอันสำเร็จไป
 เรียบร้อยแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ก็เมื่อบุพกรรมและบุพกิจเช่นอุโบสถ วันขึ้นที่ ๑๕ สำเร็จแล้ว
 ถ้าวานั้นเป็นวันจตุตถี หรือ ปิณณรสี หรือเป็นวันสามัคคี วันใดวันหนึ่งก็ภิกษุผู้ควรแก่
 สังฆอุโบสถ พอทำสำเร็จได้มีกำหนด ๔ รูปก็ดี เกินกว่านั้นก็ดี เป็นปกติตตะ ไม่ต้องปราชิก
 หรือไม่ถูกสงฆ์กัฏฐ ทั้งเธอไม่ละหัดบาปและตั้งอยู่ในสีมาเดียวกัน และถ้าเธอไม่มีสภาคาบัตติ
 โดยวัตถุ เพราะฉันอาหารในเวลาวิกาล เป็นต้น และถ้าไม่มีบุคคลควรเว้นใดๆ ในหัตถบาปซึ่ง
 ควรเว้น ด้วยกันไว้เสียภายนอกหัตถบาปอุโบสถกรรมนั้น กำหนดแล้วด้วยลักษณะทั้ง ๔ นี้ ซึ่งว่า
 มีความพร้อมถึงที่แล้ว สมควรทำได้ ด้วยประการฉะนี้ สงฆ์ทราบความพร้อมถึงที่แล้ว
 แห่งอุโบสถกรรมแล้ว พึงให้อนุมัติอุโบสถที่จะกระทำ ณ กาลบัดนี้

จบบุพกรรมและบุพกิจ

คำเชื้อเชิญ (แปลไทย)

ข้าพเจ้าขออัญเชิญ (เชื้อเชิญ) เพื่อสวดปาฏิโมกข์ โดยอนุมัติแห่งภิกษุสงฆ์ผู้ทำ
 บุพกรรมและบุพกิจเสร็จแล้วนั่งอยู่ที่นี่.

บทสวดภิกษุปาฏิโมกข์ (ภาษาบาลี)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส นโม ตสฺส.

ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต.

อรหโต สมฺมา.

สมฺพุทฺธสฺส.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อหฺชฺชโปสโถ ปณฺณรโส. ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกถํ, สงฺโฆ
 อุโปสถํ กเรยฺย. ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสฺเสยฺย.

ก็ สงฆสฺส ปุพฺพกิจจํ, ปาริสฺสุทฺธิ อายสฺมฺนฺโต อาโรเจถ, ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสฺสฺสามิ.
 ตํ สพฺเพว สนฺตา สาธุกํ สุโณมฺ มนสิกโรม. ยสฺส สฺยา อาปตฺติ, โส อาวิกเรยฺย อสนฺติยา
 อาปตฺติยา ตฺวนฺหิ ภวิตฺพุพฺ. ตฺวนฺหิภาเวน โข ปนายสฺมฺนฺเต ปริสฺสุทฺธาติ เวทิสฺสามิ. ยถา โข ปน
 ปจฺเจกปฏฺฐสฺส เวยฺยากรณํ โหติ, เอวเมวํ เอวรูปาย ปริสฺสาย ยาวตฺติยํ อนุสฺสาวิตํ โหติ. โย ปน
 ภิกฺขุ ยาวตฺติยํ อนุสฺสาวิยฺมาเน สรฺมานโน สนฺตี อาปตฺตี นาวิกเรยฺย, สมฺปชานฺมุสฺสาวาทสฺส โหติ

สมุปชานมุสาวาทโ โข ปนายสมนุโต อนุตราโยโก รมโม วุตโต ภควตา, ตสฺมา สรमानน
ภิกฺขุณา อาปนฺนเนน วิสุทฺธาเปกฺเขน สนฺตี อาปตฺติ อาวิกตพฺพา. อาวิกตา หิสฺส ฆาสฺส โหติ.

นิตานํ นิฏฺฐิตํ.

ตฺตริเม จตฺตารโ ปาราชิกา รมฺมา อุทฺเทสํ อากฺขณฺติ.

๑. โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุณํ สีกฺขาสาชีวสฺมาปนฺโน สีกฺขํ อปฺปจฺจกฺขาย ทฺพฺพลฺลํ
อนาวิกตฺวา เมถุนํ รมฺมํ ปฏฺิเสเวยฺย ตนฺตมฺโส ตฺริจฺฉานคตฺตยปี, ปาราชิกโ โหติ อสฺวาโส.

๒. โย ปน ภิกฺขุ คามา วา อรณฺญฺา วา อทินฺนํ เถยฺยสํชาตํ อาทึเขยฺย, ยถารูเป
อทินฺนาทานเน ราชานโ โจรํ คเหตุวาท หนยฺยํ วา พนฺนเรยฺยํ วา ปพฺพาเชยฺยํ วา “โจโรสิ พาลोสิ
มฺพฺโหสิ เถโนสฺตี,” ตถารูปํ ภิกฺขุ อทินฺนํ อาทึยฺมานโ, อยมฺปิ ปาราชิกโ โหติ อสฺวาโส.

๓. โย ปน ภิกฺขุ สลฺลจฺจ มนุสฺสวึคฺคหํ ชิวิตา โวโรเปยฺย, สตฺถหารกํ วาสฺส
ปรึเยสยฺย, มรณฺวณฺณํ วา สํวณฺเณยฺย, มรณฺยา วา สฺมาทเปยฺย “อมฺโโก ปุริสํ กิํ ตฺยหิมินา
ปาปเกน ทฺชชิวิตน, มตฺนเต ชิวิตา เสยฺโยติ,” อิติ จิตฺตมโน จิตฺตสฺงกปโป อนेกปริยาเยน
มรณฺวณฺณํ วา สํวณฺเณยฺย, มรณฺยา วา สฺมาทเปยฺย, อยมฺปิ ปาราชิกโ โหติ อสฺวาโส.

๔. โย ปน ภิกฺขุ อนภิกฺขานํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อตฺตฺปนายกํ อลฺมรียณฺณทสฺนํ
สมฺมทาจเรยฺย “อิติ ชานามิ อิติ ปสฺสามิติ;” ตโต อปเรน สมเยน สมฺนุคฺคาหิยฺมานโ วา
อสมฺนุคฺคาหิยฺมานโ วา อาปนฺโน วิสุทฺธาเปกฺโข เอวํ วเทยฺย” อชานเมวํ อาวุโส อวํ
‘ชานามิ’ อปสฺสํ ‘ปสฺสามิ’ ตฺจจฺจํ มฺสา วิลปินฺติ, อณฺญตร อธิมานา; อยมฺปิ ปาราชิกโ
โหติ อสฺวาโส.

อุทฺทิฏฺฐาโข आयสมนุโต จตฺตารโ ปาราชิกา รมฺมา, เยสํ ภิกฺขุ อณฺญตรํ วา
อณฺญตรํ วา อาปชชิตฺวา นลกฺติ ภิกฺขุหิ สทฺธี สํวาสํ, ยถา ปุเร; ตถา ปจฺฉา, ปาราชิกโ โหติ
อสฺวาโส.

ตตฺถายสมนฺเต ปุจฺฉามิ : กจฺจิตฺต ปรีสุทฺธา ?

ทฺุติยมฺปิ ปุจฺฉามิ : กจฺจิตฺต ปรีสุทฺธา ?

ตติยมฺปิ ปุจฺฉามิ : กจฺจิตฺต ปรีสุทฺธา ?

ปรีสุทฺเธตฺถายสมนฺโต : ตสฺมา คฺุณฺหิ, เอวเมตํ ธารยามิ.

ปาราชิกุทฺเทโส นิฏฺฐิตโ.

อิเม โข ปนายสมนุโต เทรส สฺงฆาทึเสสา รมฺมา อุทฺเทสํ อากฺขณฺติ.

๑. สยเจตนิกา สุกฺกวิสฏฺฐิ, อณฺญตร สฺปิณฺนตา สฺงฆาทึเสโส.

๒. โย ปน ภิกขุ โอตินฺโณ วิปริณฺเตน จิตฺเตน มาตุคามเนน สพุทฺธิ กายสํสคฺคํ สสมาปชฺเชยฺย หตุตคานํ วา เวณิกานํ วา อณฺญตรสฺส วา อณฺญตรสฺส วา องฺคสฺส ปรามสนฺนํ, สงฺฆาติเสโส.

๓. โย ปน ภิกขุ โอตินฺโณ วิปริณฺเตน จิตฺเตน มาตุคามํ ทฎฺฐุจฺจุลาหิ วาจาหิ โอภาเสยฺย, ยถาคํ ยฺวาว ยฺวาคํ เมณฺณุปสฺสยฺหิตาหิ; สงฺฆาติเสโส.

๔. โย ปน ภิกขุ โอตินฺโณ วิปริณฺเตน จิตฺเตน มาตุคามสฺส สนฺตึเก อตุตคกามปาริ จริยาย วนฺณํ ภาเสยฺย “เอตทคฺคํ ภคินี ปาริจริยานํ, ยา มาทิสํ สีลวานฺตํ กลฺยาณชฺมมํ พุรหฺมจารี เอเตน ชฺมเมเนน ปริจเรยฺยาติ เมณฺณุปสฺสยฺหิตเนน, สงฺฆาติเสโส.

๕. โย ปน ภิกขุ สจฺจจริตฺตํ สสมาปชฺเชยฺย อิตฺถิยา วา ปุริสมตี ปุริสสฺส วา อิตฺถิมตี ชายตฺตเน วา ชารตฺตเน วา อนตฺมโส ตํขณิกายปี, สงฺฆาติเสโส.

๖. สลฺยาจิกาย ปน ภิกขุณา กุฎฺฐิ การยมาเนน อสฺสามิกํ อตุตฺตทเทสํ ปมาณิกา การตฺตพฺพา: ตฺตริทํ ปมาณํ: ทังโส ทฺวาทส วิทฺตติโย สุกตวิทฺตติยา, ติริยํ สจฺจตฺตเนตรา, ภิกขุ อภินตฺตพฺพา วตฺตทฺเตสนาย; เตหิ ภิกขุหิ วตฺตํ เทเสตพฺพํ อนารมฺภํ สปริกฺกมณฺ. สारมฺเก เจ ภิกขุ วตฺตสุมี อปริกฺกมเนน สลฺยาจิกาย กุฎฺฐิ การยเม, ภิกขุ วา อนภินเนยฺย วตฺตทฺเตสนาย, ปมาณํ วา อตฺติกาเมยฺย, สงฺฆาติเสโส.

๗. มหุลลกมฺปน ภิกขุณา วิหารํ การยมาเนน สสฺสามิกํ อตุตฺตทเทสํ ภิกขุ อภินตฺตพฺพา วตฺตทฺเตสนาย; เตหิ ภิกขุหิ วตฺตํ เทเสตพฺพํ อนารมฺภํ สปริกฺกมณฺ. สारมฺเก เจ ภิกขุ วตฺตสุมี อปริกฺกมเนน มหุลลกํ วิหารํ การยเม, ภิกขุ วา อนภินเนยฺย วตฺตทฺเตสนาย, สงฺฆาติเสโส.

๘. โย ปน ภิกขุ ภิกขุ ทฎฺฐุ โทโส อปฺปตีโต อมฺลเกเนน ปาราชิกเนน ชฺมเมเนน อนุทฺธเสยฺย “อปฺเปว นาม นํ อิมฺมหา พุรหฺมจริยา จาเวยฺยนฺติ. ตโต อปฺเรน สมเยน สมนฺนุคฺคาหิยมาโน วา, อสมนฺนุคฺคาหิยมาโน วา, อมฺลกญฺเจว ตํ อธิกรณํ โหติ, ภิกขุ จ โทสํ ปตฺติฐฺฐาติ, สงฺฆาติเสโส.

๙. โย ปน ภิกขุ ภิกขุ ทฎฺฐุ โทโส อปฺปตีโต อณฺญภากิยสฺส อธิกรณสฺส กิณฺจิทเทสํ เลสฺมตฺตํ อุปาทาย ปาราชิกเนน ชฺมเมเนน อนุทฺธเสยฺย “อปฺเปว นาม นํ อิมฺมหา พุรหฺมจริยา จาเวยฺยนฺติ. ตโต อปฺเรน สมเยน สมนฺนุคฺคาหิยมาโน วา, อสมนฺนุคฺคาหิยมาโน วา, อณฺญภากิยญฺเจว ตํ อธิกรณํ โหติ, โภจิทฺเตสํ เลสฺมตฺตํ อุปาทิตฺตโน ภิกขุ จ โทสํ ปตฺติฐฺฐาติ, สงฺฆาติเสโส.

๑๐. โย ปน ภิกขุ สมนฺนุคฺคสฺส สงฺฆสฺส เกทาย ปรกฺกเมยฺย เกทนสงฺวตฺตนิทํ วา อธิกรณํ สสมาทาย ปคฺคยฺห ติฏฺฐเยยฺ. โส ภิกขุ ภิกขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “มา อายสฺมา สมนฺนุคฺคสฺส สงฺฆสฺส เกทาย ปรกฺกมิ, เกทนสงฺวตฺตนิทํ วา อธิกรณํ สสมาทาย ปคฺคยฺห อฏฺฐาสี; สเมตฺตายสฺมา สงฺเขเนน, สมนฺนุคฺโค หิ สงฺโฆ สมโมทนาโน อวิวทมาโน เอกุทฺเตโส ฝาสฺสู วิหฺรตีติ.

เอวณจ โส ภิกขุ ภิกขุหิ วุจจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย โส ภิกขุ ภิกขุหิ ยาวตติยํ
สมนฺภูาสิตฺตพฺโพ ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคทาย; ยาวตติยณฺเญ สมนฺภูาสียมาโน ตํ ปฏฺินิสฺสชฺชเยยฺย,
อิจฺเจตํ กุสฺลํ; โน เจ ปฏฺินิสฺสชฺชเยยฺย, สงฺฆาทิสฺโส.

๑๑. ตสฺเสว โข ปน ภิกขุสฺส ภิกขุ โหนฺติ อนฺวตฺตกา วคฺควาทกา, เอโก वा เทว
วา ตโย वा, เต เอวံ วเทยฺย, “มา อายสฺมฺนฺโต เอตํ ภิกขุํ กิณฺจि อวฺจตุถ ชฺมฺมวาทิ เจโส ภิกขุ,
วินยวาทิ เจโส ภิกขุ, อมฺหากณฺเจโส เจโส ภิกขุ, ฉนฺทณฺจ รุจฺณจ อาทาย โวหฺรติ, ชานาติ โน
ภาสติ, อมฺหากมฺเปตํ ชมฺตีติ. เต ภิกขุ ภิกขุหิ เอวมฺสฺส วจฺนียา “มา อายสฺมฺนฺโต เอวํ อวฺจตุถ,
น เจโส ภิกขุ ชฺมฺมวาทิ, น เจโส ภิกขุ วินยวาทิ, มา อายสฺมฺนฺตานมฺปิ สงฺฆเกโท รุจฺตถ,
สเมตตายสฺมฺนฺตานํ สงฺฆเณ, สมฺกโก หิ สงฺฆํ สมนฺมอทาโน อวิทฺตมาโน เอกุทฺเทโส ผาสฺ
วิหฺรตีติ. เอวณจ เต ภิกขุ ภิกขุหิ วุจจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย, เต ภิกขุ ภิกขุหิ ยาวตติยํ
สมนฺภูาสิตฺตพฺพา ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคทาย; ยาวตติยณฺเญ สมนฺภูาสียมาโน ตํ ปฏฺินิสฺสชฺชเยยฺย,
อิจฺเจตํ กุสฺลํ; โน เจ ปฏฺินิสฺสชฺชเยยฺย, สงฺฆาทิสฺโส.

๑๒. ภิกขุ ปเนว ทพฺพชชาติโก โหติ, อุทฺเทสปริยาปนเนสฺส สิกฺขาปเทสฺส ภิกขุหิ
สหฺรณฺมิกํ วุจจมาโน อตฺตานํ อวฺจนียํ กโรติ “มา มํ อายสฺมฺนฺโต กิณฺจิ อวฺจตุถ กฺลฺยาณํ वा
ปาปํ वा, อหฺมฺปายสฺมฺนฺเต น กิณฺจิ วุชฺชามิ กฺลฺยาณํ वा ปาปํ वा, วิรมถายสฺมฺนฺโต มม
วจนายาติ, โส ภิกขุ ภิกขุหิ เอวมฺสฺส วจฺนีโย “มา อายสฺมา อตฺตานํ อวฺจนียํ อกาสิ,
วจฺนียเมว อายสฺมา อตฺตานํ กโรตุ, อายสฺมาปี ภิกขุ วเทตุ สหฺรณฺเมเน, ภิกขุปี อายสฺมฺนฺตํ
วคฺขณฺติ สหฺรณฺเมเน, เอวํ สํวทฺตมา หิ ตสฺส กถวโต ปริสฺตา, ยทิทํ อณฺณมณฺณญฺวจเนน
อณฺณมณฺณญฺวฐฺฐาปนเนนาติ. เอวณจ โส ภิกขุ ภิกขุหิ วุจจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย,
โส ภิกขุ ภิกขุหิ ยาวตติยํ สมฺนฺสิตฺตพฺโพ ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคทาย; ยาวตติยณฺเญ สมนฺภูาสียมาโน
ตํ ปฏฺินิสฺสชฺชเยยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ; โน เจ ปฏฺินิสฺสชฺชเยยฺย, สงฺฆาทิสฺโส.

๑๓. ภิกขุ ปเนว อณฺณตฺรํ คามิํ वा นิคมิํ वा อุปนิสฺสาย วิหฺรติ กฺลฺยฺสโก
ปาปสฺมาจโร, ตสฺส โข ปาปกา สฺมาจารา ทิสฺสนฺติ เจว สฺยฺยณฺติ จ, กฺลฺยาณิ จ เตน ทุณฺณานิ
ทิสฺสนฺติ เจว สฺยฺยณฺติ จ. โส ภิกขุ ภิกขุหิ เอวมฺสฺส วจฺนีโย “อายสฺมา โข กฺลฺยฺสโก
ปาปสฺมาจโร, อายสฺมโต โข ปาปกา สฺมาจารา ทิสฺสนฺติ เจว สฺยฺยณฺติ จ. กฺลฺยาณิ จายสฺมฺตา
ทุณฺณานิ ทิสฺสนฺติ เจว สฺยฺยณฺติ จ, ปกฺกมตตายสฺมา อิมฺมหา อาวาสา, อลนฺเต อิธ วาเสนาติ.
เอวณจ โส ภิกขุ ภิกขุหิ วุจจมาโน เต ภิกขุ เอวံ วเทยฺย “ฉนฺทคามิโน จ ภิกขุ, โทสคามิโน
จ ภิกขุ, โมหคามิโน จ ภิกขุ, ภยคามิโน จ ภิกขุ, ตาทิสฺสิกาย อาปตฺติยา เอกจฺจํ ปพฺพาเชนฺติ,
เอกจฺจํ น ปพฺพาเชนฺตีติ. โส ภิกขุ ภิกขุหิ เอวมฺสฺส วจฺนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ, น จ ภิกขุ
ฉนฺทคามิโน, น จ ภิกขุ โทสคามิโน, น จ ภิกขุ โมหคามิโน, น จ ภิกขุ ภยคามิโน; อายสฺมา

โฆ กุลทุสโก ปาปสมาจาโร, आयसुमโต โฆ ปาปกา समाजरा तिसुसुदि जेव सुयुसुदि ज, कुलानि जायसुमता तुणुणानि तिसुसुदि जेव सुयुसुदि ज, पकुमता यसुमा อิมมหา อาवास, อลนเต อिธ वा सेनादि. เอวญ โส ภิกขุ ภิกขุหิ วุจจมาโน เตเว पकुณहेय, โส ภิกขุ ภิกขุหิ ยาวตติยं समुणासितपुपो तसुसु पणिंसुसुकคาย; ยาวตติยญजे समुणासियमानो तं पणिंसुसुชเชय, อिजเจत् กุสลं; โน जे पणिंसुसुชเชय, संग्ฆातिसेโส.

อุทเทสิฏฐา โฆ आयसुमโต เตรส संग्ฆาติเสสา ชมมา; นว ปฐมาปคตिका, จตุตาโร ยาวตติยกา; เยสํ ภิกขุ อญญตรํ वा อญญตรํ वा อาปชชิต्वा ยาวตีหं ชานं ปฏิจ्जाเทติ, ตาวตีหं เตน ภิกขุณา อกามา ปริวคตพพ, ปริวคตปริวาเสน ภิกขุणा อุตตริं ฉารत्तं ภิกขุमानตตาย ปฏิปชชิตพพ, जिण्ण मानतोติ ภิกขु, ยत्ถ สिया วิสสิคโค ภิกขุสงฺโฆ, ตตถ โส ภิกขุ อพเพตพुपो, เอकेเนปี जे อุโน วิสสิคโค ภิกขุสงฺโฆ तं ภิกขुं अप्पेयेय, โส जे भิกखु अनपुत्ति, ते जे भिकखु करयथा. อयं ตตถ सामीजि.

ตตถายสมุนเต ปุจฺฉามิ : กจฺจิตฺต ปริสุทฺธา ?

ทฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ : กจฺจิตฺต ปริสุทฺธา ?

ตติยมฺปิ ปุจฺฉามิ : กจฺจิตฺต ปริสุทฺธา ?

ปริสุทฺเธตฺถายสมุนโต ; ตสฺมา ตฺวณฺ्हี, เอวเมตํ ชารยามี.

สงฺฆาติเสสุทฺเทโส นิฏฺฐิตो.

อิม โฆ ปนายสมุนโต เทว อนียตา ชมมา อุทเทสํ อากคฺชนฺติ.

๑. โฆ ปน ภิกขุ มาตุคามเน สทฺธิ เอโก เอกาย รโห ปฏิจฺจนฺเน อาสเน อลํกมฺมนิ ये निसुसुं กप्पेयेय, ตเมनํ สทฺเธยวจสา อุปาสิกา ทิสฺวา ติณฺณํ ชมฺมานํ อญฺญตเรน วทयेย ปาราชิกเน वा संग्ฆาतिसेเสน वा ปาจิตฺติเยन वा, นिसุसुं ภิกขุโน ปฏิชานมาโน ติณฺณํ ชมฺมานํ อญฺญตเรน การेतพฺपो ปาราชิกเน वा संग्ฆาติसेเสน वा ปาจิตฺติเยน वा, येन वा सा สทฺเธยวจสา อุปาสิกา วทयेย, เตน โส ภิกขุ การेतพฺपो, อयं ชมฺโม อนียโต.

๒. น เหว โฆ ปน ปฏิจฺจนฺนํ อาสนํ โหติ นาลํกมฺมนิ, อลนจ โฆ โหติ มาตุคามํ ทุณฺณุคฺคลาหิ วาจาหิ โอภาสิตุ, โฆ ปน ภิกขุ ตถารูเป อาสเน มาตุคามเน สทฺธิ เอโก เอกาย รโห นิสุสุชฺชํ กप्ปेयेย, ตเมนํ สทฺเธยวจสา อุปาสิกา ทิสฺวา ทวินฺนํ ชมฺมานํ อญฺญตเรน วทयेย संग्ฆาติसेเสน वा ปาจิตฺติเยน वा, นิสุสุชฺชํ ภิกขุ ปฏิชานมาโน ทวินฺนํ ชมฺมานํ อญฺญตเรน การेतพฺपो संग्ฆาติसेเสน वा ปาจิตฺติเยน वा, येन वा सा สทฺเธยวจสา อุปาสิกา วทयेย เตน โส ภิกขุ การेतพฺपो, อยมฺปิ ชมฺโม อนียโต.

อุทเทสิฏฐา โฆ आयसुमโต เทव अनिया चम्मा.

ตตถายสมุนเต ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺต ปริสุทฺธา ?

ทศนิยมปี ปุจฉามี กัจจัตถ ปรีสุทฐา ?

ตติยมปี ปุจฉามี กัจจัตถ ปรีสุทฐา ?

ปรีสุทฐะตถายสุมนุโต, ตสฺมา ตฺวณฺเห, เอวเมตํ ชารยามี.

อนิยตฺตทเทโส นิฏฐิตโธ.

อิเม โข ปนายสุมนุโต ตีส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ชฺมมา อุทฺเทสํ อากฺขณฺติ.

๑. นิฏฐิตจิวรสฺมี ภิกฺขุณา อุพฺภตฺสฺมี กฐิเน, ทสาหปรมํ อติเรกจิวริํ ชารเตพฺพํ,
 ตํ อติกกามยโต, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๒. นิฏฐิตจิวรสฺมี ภิกฺขุณา อุพฺภตฺสฺมี กฐิเน, เอกรตฺตมปี เจ ภิกฺขุ ติจิวเรน
 วิปฺปวเสยฺย, อณฺญตฺร ภิกฺขุสम्मตฺติยา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๓. นิฏฐิตจิวรสฺมี ภิกฺขุณา อุพฺภตฺสฺมี กฐิเน, ภิกฺขุโน ปเนว อกาลจิวริํ อุปฺปชฺเชยฺย,
 อากฺขมาเนน ภิกฺขุณา ปฏิกฺคเหตฺพํ, ปฏิกฺคเหตฺวา ชิปฺปเมว การเตพฺพํ, โน จสฺส ปารีปฺริ,
 มาสปรมนฺเตน ภิกฺขุณา ตํ จิวริํ นิกฺขิปิตฺพํ อุนสฺส ปารีปฺริยา สติยา ปจฺจาสาย, ตโต เจ
 อุตฺตริํ นิกฺขิเปยฺย สติยาปิ ปจฺจาสาย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๔. โย ปน ภิกฺขุ อณฺญาตฺกาย ภิกฺขุณิยา ปฺรมาณจิวริํ โธวาทฺเพยฺย วา ราชาทฺเพยฺย วา
 อาโกฏาทฺเพยฺย วา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๕. โย ปน ภิกฺขุ อณฺญาตฺกาย ภิกฺขุณิยา หตฺถโต จิวริํ ปฏิกฺคณฺนํเหยฺย อณฺญตฺร
 ปารีวฏฺฏกา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๖. โย ปน ภิกฺขุ อณฺญาตฺกํ คหปตี วา คหปตานี วา จิวริํ วิณฺญาเปยฺย อณฺญตฺร
 สมฺมา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ. ตตฺถายํ สมฺมโย, อจฺฉินฺนจิวโร วา โหติ ภิกฺขุ นฏฺฐจิวโร วา,
 อयํ ตตฺถ สมฺมโย.

๗. ตถฺเจ อณฺญาตโก คหปตี วา คหปตานี วา พฺหุหิ จิวเรหิ อภิหฺมฺมฺปวาทฺเพยฺย,
 สนฺตฺรตฺตรปรมนฺเตน ภิกฺขุณา ตโต จิวริํ สาทิตฺพํ, ตโต เจ อุตฺตริํ สาทิเยยฺย,
 นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๘. ภิกฺขุํ ปเนว อุทฺทิสฺส อณฺญาตกสฺส คหปติสฺส วา คหปตานิยา วา จิวเรตฺตาปนํ
 อุปฺกขณฺฺ โหติ “อิมินา จิวเรตฺตาปนเนน จิวริํ เจตฺตาเปตฺวา อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ จิวเรน อจฺฉาทฺสสามิตฺติ,
 ตตฺร เจ โส ภิกฺขุํ ปุพฺเพ อปฺปวาริตฺโต อุปฺสงฺกมิตฺวา จิวเร วิกฺกปป์ อปฺปชฺเชยฺย “สาธุ วต มํ
 อายสฺมา อิมินา จิวเรตฺตาปนเนน เอวรूपํ วา เอวรूपํ วา จิวริํ เจตฺตาเปตฺวา อจฺฉาทฺเทหิตฺติ
 กฺลฺยาณกมฺยตี อุปาทาย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๙. ภิกฺขุํ ปเนว อุทฺทิสฺส อฺภินฺนํ อณฺญาตกานํ คหปตีณํ วา คหปตานีณํ วา
 ปจฺเจกจิวเรตฺตาปนา อุปฺกขณฺนา โหนฺติ “อิมหิ มยํ ปจฺเจกจิวเรตฺตาปนเนหิ ปจฺเจกจิวราณี เจตฺตาเปตฺวา

อิตถนุนามํ ภิกขุํ จีวเรหิ อจฺจาทสฺสามาติ, ตตร เจ โส ภิกขุํ ปุพฺเพ อปฺปาวริโต อุปสงฺกมิตฺวา จีวเร วิกปฺปํ อापชฺเชยฺย สาธุ วต มํ आयสฺมนฺโต อิมหิ ปจฺเจกจีวเรตฺวาปเนหิ เอวรูปํ วา เอวรูปํ วา จีวรํ เจตฺวาเปตฺวา อจฺจาทถ อุโภ ว สนฺตา เอเกนาติ กลฺยาณกมฺยตํ อุปาทาย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๑๐. ภิกขุํ ปเนว อุทฺทิสฺส ราชา วา ราชโภโกโค วา พุราหฺมโณ วา คหปติโก วา พุเตน จีวเรตฺวาปนํ ปหิณฺเวยฺย “อิมินา จีวเรตฺวาปเนน จีวรํ เจตฺวาเปตฺวา อิตถนุนามํ ภิกขุํ จีวเรน อจฺจาทหิตี, โส เจ พุ ตํ ภิกขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทยฺย “อิทํ โข ภนฺเต आयสฺมนฺตํ อุทฺทิสฺส จีวเรตฺวาปนํ อากตํ, ปฏิกฺคณฺหาตุ आयสฺมา จีวเรตฺวาปนฺนํ, เตน ภิกขุณา โส พุโต เอวมสฺส วณฺนีโย “น โข มยํ อาวุโส จีวเรตฺวาปนํ ปฏิกฺคณฺหาม, จีวเรณฺจ โข มยํ ปฏิกฺคณฺหาม กาลเณ กปฺปิยนฺติ, โส เจ พุ ตํ ภิกขุํ เอวํ วเทยฺย “อตุถิ ปนายสฺมโต โกจิ เวยฺยาวจฺจโรติ, จีวเรตฺวาปนํ ภิกขเว ภิกขุณา เวยฺยาวจฺจโร นินฺทิสฺสิตฺวา พุ อารามิโก วา อุปาสโก วา “เอโส โข อาวุโส ภิกขุณํ เวยฺยาวจฺจโรติ, โส เจ พุ ตํ เวยฺยาวจฺจโร สณฺญาเปตฺวา ตํ ภิกขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทยฺย “ยํ โข ภนฺเต आयสฺมา เวยฺยาวจฺจโร นินฺทิสฺส, สณฺญาตฺโต โส มยา, อุปสงฺกมฺตุ आयสฺมา กาลเณ จีวเรน ตํ อจฺจาทสฺสตีติ, จีวเรตฺวาปนํ ภิกขเว ภิกขุณา เวยฺยาวจฺจโร อุปสงฺกมิตฺวา ทวิตฺติกฺขตฺตํ โจเทตฺวา พุ สาเรตฺวา พุ “อตุถิ เม อาวุโส จีวเรนาตี, ทวิตฺติกฺขตฺตํ โจทยมาโน สารยมาโน ตํ จีวรํ อภินิปฺผาเทยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ อภินิปฺผาเทยฺย, จตฺกฺขตฺตํ ปญฺจกฺขตฺตํ ฉกฺขตฺตํ ปรมํ ตฺวณฺนีภูเตน อุทฺทิสฺส ฐาตฺวา, จตฺกฺขตฺตํ ปญฺจกฺขตฺตํ ฉกฺขตฺตํ ปรมํ ตฺวณฺนีภูโต อุทฺทิสฺส ติฏฺฐมาโน ตํ จีวรํ อภินิปฺผาเทยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ อภินิปฺผาเทยฺย, ตโต เจ อุตฺตโร วายมมาโน ตํ จีวรํ อภินิปฺผาเทยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ, โน เจ อภินิปฺผาเทยฺย, ยตฺสส จีวเรตฺวาปนํ อากตํ, ตตฺถ สามํ วา คนฺตพฺพํ, พุโต วา ปาเหตฺวา พุ “ยํ โข ตฺวเม आयสฺมนฺโต ภิกขุํ อุทฺทิสฺส จีวเรตฺวาปนํ ปหิณฺตถ, น ตฺนตฺสส ภิกขุโน กิณฺจि อตุถํ อนุโภติ, ยฺยชฺชนฺตฺวา สฺมนฺโต สกํ, มา โว สกํ วินสฺสีติ. อยํ ตตฺถ สามิฉิ.

จีวเรวคโค ปจฺจโม.

๑๑. โย ปน ภิกขุ โภสิยมิสฺสํ สนฺถตํ การายเวยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.
๑๒. โย ปน ภิกขุ สฺสทฺธกาพกานํ เอพฺกโลมานํ สนฺถตํ การายเวยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.
๑๓. นวมฺปน ภิกขุณา สนฺถตํ การยมาเนน เทว ภาคา สฺสทฺธกาพกานํ เอพฺกโลมานํ อาทาตพฺพา, ตติยํ โอทาทานํ, จตฺตถํ โคจฺริยานํ, อนาธา เจ ภิกขุ เทว ภาเค สฺสทฺธกาพกานํ เอพฺกโลมานํ ตติยํ โอทาทานํ จตฺตถํ โคจฺริยานํ นวํ สนฺถตํ การายเวยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๑๔. นวมปน ภิกขุณา สนถต์ การาเปตวา จพพสุธานี ธาเรตพพ. โอเรน เจ ฉนน์
 วสุธานี ต่ สนถต์ วิสุสชเชตวา วา อวิสุสชเชตวา วา อณญ์ นว่ สนถต์ การาเปยย อณญุคร
 ภิกขุสมมคิยา, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๑๕. นิสีทนสนถตมปน ภิกขุณา การยมาเนน ปุราณสนถตสุส สามนดา สุกตวิทตติ
 อาทาตพพา ทพพณณกรณาย, อนาธา เจ ภิกขุ ปุราณสนถตสุส สามนดา สุกตวิทตติ
 นว่ นิสีทนสนถต์ การาเปยย, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๑๖. ภิกขุโน ปเนว อทธานมคคปฏิปนุสนส อพคโลมานิ อูปชชเยย, อากงขมาเนน
 ภิกขุณา ปฏิกคเหตุพานิ, ปฏิกคเหตุวา ติโยชนปรม์ สหคธา หาเรตพพานิ, อสนเต หารเก,
 ตโต เจ อุตตรี หเรยย อสนเตปี หารเก, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๑๗. โย ปน ภิกขุ อณญาติกาย ภิกขุณิยา อพคโลมานิ โธวาเปยย วา รัชชาเปยย วา
 วิชญาเปยย วา, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๑๘. โย ปน ภิกขุ ชาตรุปรชต์ อุกคณเหยย วา อุกคณหาเปยย วา อูปนิกขิตต์ วา
 สาทิเยย, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๑๙. โย ปน ภิกขุ นานปการกั รุปียสีโวหาร์ สมาเป็นชเยย, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๒๐. โย ปน ภิกขุ นานปการกั กยวิกกยี่ สมาเป็นชเยย, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

โกสิยวคโค ทติโย.

๒๑. ทสาหปรม์ อติเรกปโต ธาเรตพโพ, ต่ อติกกามยโต, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๒๒. โย ปน ภิกขุ อุนปณจพนุชเนน ปตเตน อณญ์ นว่ ปตต์ เจตาเปยย,
 นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่. เตน ภิกขุณา โส ปตโต ภิกขุปริสาย นิสุสชชิตพโพ, โย จ ตสสา ภิกขุ
 ปริสาย ปตตปริญโต, โส จ ตสส ภิกขุโน ปทาตพโพ “อชนเต ภิกขุ ปตโต, ยาว เกทนาย
 ธาเรตพโพติ. อย์ ตตถ สามีจิ.

๒๓. ยานิ โย ปน ตานิ คิลานานั ภิกขุณั ปฏิสายนียานิ เกสชชานิ, เสยยถิทั.
 สปปี นวนิต์ เตลั มฐุ ฝาคิต์, ตานิ ปฏิกคเหตุวา สตดาหปรม์ สนนธิการกั ปริกคชิตพพานิ,
 ต่ อติกกามยโต นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๒๔. “มาโส เสโส คิมหานนุติ ภิกขุณา วสุสิกสาฎิกจิวร์ ปรีเยสิตพพ, “อชตมมาโส
 เสโส คิมหานนุติ กตวา นีวาเสตพพ, โอเรน เจ มาโส เสโส คิมหานนุติ วสุสิกสาฎิกจิวร์
 ปรีเยเสย. “โอเรนชตมมาโส เสโส คิมหานนุติ กตวา นีวาเสย, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๒๕. โย ปน ภิกขุ ภิกขุสุส สามั จิวร์ ทตวา กุปีโต อนตมโน อจฉินุเทย วา
 อจฉินุทาเปยย วา, นิสุสคคิยี่ ปาจิตติยี่.

๒๖. โย ปน ภิกขุ สามัง สุตตัง วิญญาเปตวา ตนตวาเยหิ จีวรัง วายาเปยฺย,
นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ

๒๗. ภิกขุํ ปเนว อุทฺทิสฺส อณฺญาตโก กหปติ วา กหปตานี วา ตนตวาเยหิ จีวรัง
วายาเปยฺย, ตตร เจ โส ภิกขุ ปุพฺเพ อปฺปวาริตฺตํ ตนตวาเย อุปสงฺกมิตฺวา จีวเร วิกปฺปํ
อาปชฺชชฺชเยย “อิทํ โข อาวุโส จีวรํ มํ อุทฺทิสฺส วิยติ อายตฺตจ กโรถ, วิตฺถตฺตจ อปฺปิตฺตจ
สุวิตฺตจ สุปฺวาวิตฺตจ สุวិเลกฺขิตฺตจ สุวิตฺตจิตฺตจ กโรถ, อปฺเปว นาม มยฺมปิ อายสฺมนฺตานิ
กิลฺลจิมฺมตฺตํ อนฺุปทชฺชชฺชยามาติ, เอวฺวญฺจ โส ภิกขุ วตฺวา กิลฺลจิมฺมตฺตํ อนฺุปทชฺชชฺชเยย อนฺุตมฺโส
ปิณฑปาตมตฺตมฺปิ, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๒๘. ทสฺสาหฺนาคตํ กตฺติกเตมาสิปฺนณฺมํ, ภิกขุโน ปเนว อจฺเจกจีวรํ อุปชฺชชฺชเยย,
อจฺเจกํ มลฺลญฺมาเนน ภิกขุณา ปฏิกฺกเหตุพฺพํ. ปฏิกฺกเหตุวา ยาวจีวรกาลสมฺมํ นิกฺขิปปิตพฺพํ, ตโต เจ
อฺตุตฺตรํ นิกฺขิเปยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๒๙. อุปาสฺสํ โข ปน กตฺติกปฺนณฺมํ, ยานี โข ปน ตานี อารญฺญกานี เสนาสฺนานิ
สํสํกสมฺมตฺตานี สบฺปฏิกฺกยานี, ตถารุเปสฺส ภิกขุ เสนาสฺเนนฺสุ วิหรนฺโต อากงฺขมาโน ตินฺนํ จีวรานํ
อณฺญตฺตรํ จีวรํ อนฺุตรมฺเร นิกฺขิเปยฺย, สียา จ ตสฺส ภิกขุโน โกจิเทว ปจฺจโย เตน จีวเรณ
วิปฺปวํสาเย, ฉารคฺคตฺตปรมฺมเตน ภิกขุณา เตน จีวเรณ วิปฺปวํสิตพฺพํ, ตโต เจ อฺตุตฺตรํ วิปฺปวํสชฺชเยย
อณฺญตฺตรํ ภิกขุสมฺมตฺติยา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

๓๐. โย ปน ภิกขุ ชานํ สงฺมิกํ ลากิํ ปริณตํ อตฺตโน ปริณาเมยฺย, นิสฺสคฺคิยํ
ปาจิตฺติยํ.

ปตฺตวทฺถโก ตติโย.

อุทฺทิสฺสา โข อายสฺมนฺโต ตีส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ชมฺมา.

ตตฺถายสฺมนฺเต ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา?

ทฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา?

ตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา?

ปริสฺสุทฺเธตฺถายสฺมนฺโต ตสฺมา ตฺวณฺ्हี, เอวเมตํ ชารยามิ.

นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ชมฺมา นิฏฺฐิตา.

อิม โข ปนายสฺมนฺโต เทวนวฺติ ปาจิตฺติยา ชมฺมา อุทฺเทสํ อากงฺขนฺติ.

๑. สมฺปชานมฺสวาทฺเต ปาจิตฺติยํ.

๒. โอมสวาทฺเต ปาจิตฺติยํ.

๓. ภิกขุเปสฺสญฺเย ปาจิตฺติยํ.

๔. โย ปน ภิกขุ อนฺุปสมฺปนฺนํ ปทฺโส ชมฺมํ วาเจยฺย, ปาจิตฺติยํ.

๕. โย ปน ภิกขุ อนุปสมปนเนน อุตตริทวิรัตตัตตํ สหเสยฺยํ กปเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.
๖. โย ปน ภิกขุ มาตุคามเนน สหเสยฺยํ กปเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.
๗. โย ปน ภิกขุ มาตุคามสฺส อุตตริจปฺปญฺจวาจาหิ ฐมฺมํ เทเสยฺย อณฺญตร วิญฺญาณา ปุริสวีกฺคเหน, ปาจิตฺตีย์.
๘. โย ปน ภิกขุ อนุปสมปนฺนสฺส อุตตริมนุสฺสฐมฺมํ อาโรเจยฺย, ภูตสฺมี ปาจิตฺตีย์.
๙. โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส ทฺถุจฺจลฺลํ อาปตฺตํ อนุปสมปนฺนสฺส อาโรเจยฺย อณฺญตร ภิกขุสมฺมตฺติยา, ปาจิตฺตีย์.
๑๐. โย ปน ภิกขุ ปฐวี ฆเณยฺย วา ฆณาเปยฺย วา, ปาจิตฺตีย์.
มฺสาวาทวคฺโค ปฐฺโม.
๑๑. ภูตคามปาตพฺพตฺยา ปาจิตฺตีย์.
๑๒. อณฺญาทาเก วิหเสเก ปาจิตฺตีย์.
๑๓. อฺชฌาปนเก ฆิยฺยนเก ปาจิตฺตีย์.
๑๔. โย ปน ภิกขุ สงฺฆิกํ มณฺจํ วา ปิฐํ วา กิสี วา โกจฺฉํ วา อฺชโฆกาเส สนฺถริตฺวา วา สนฺถราเปตฺวา วา, ตํ ปกฺกมฺนโต เนว อฺทฺทเรยฺย น อฺทฺทราเปยฺย อนาปุจฺฉํ วา คจฺเจยฺย, ปาจิตฺตีย์.
๑๕. โย ปน ภิกขุ สงฺฆิกเก วิหารเ เสยฺยํ สนฺถริตฺวา วา สนฺถราเปตฺวา วา ตํ ปกฺกมฺนโต เนว อฺทฺทเรยฺย น อฺทฺทราเปยฺย อนาปุจฺฉํ วา คจฺเจยฺย, ปาจิตฺตีย์.
๑๖. โย ปน ภิกขุ สงฺฆิกเก วิหารเ ชานํ ปุพฺพปคตํ ภิกขุํ อนุปชชฺช เสยฺยํ กปเปยฺย “ยสฺส สมฺพาโร ภวิสฺสติ, โส ปกฺกมฺิสฺสตีติ เอตฺเทว ปจฺจยํ ภิรติวา อนณฺญํ, ปาจิตฺตีย์.
๑๗. โย ปน ภิกขุ ภิกขุํ กุปีโต อนตฺตมโน สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกทฺฑเณยฺย วา นิกฺกทฺฑาเปยฺย วา, ปาจิตฺตีย์.
๑๘. โย ปน ภิกขุ สงฺฆิกเก วิหารเ อฺปริเวหาสกุฎฺติยา อาหจฺจปาทกํ มณฺจํ วา ปิฐํ วา อภินิสีเทยฺย วา อภินิปชฺชเยยฺย วา, ปาจิตฺตีย์.
๑๙. มหฺลลกมฺปน ภิกขุณา วิหารํ การยมาเนน ยาว ทฺวารโกสา อคฺคลภฺภูฏปนาย อาโลกสนฺธิปริกฺกมฺมาย ทฺวิคฺติจฺจนทฺสฺส ปรียาอํ อปฺปหริเต จฺฐิเตน อธิภฺฐาตพฺพํ, ตโต เจ อุตฺตริ อปฺปหริเตปี จฺฐิโต อธิภฺฐุเหยฺย, ปาจิตฺตีย์.
๒๐. โย ปน ภิกขุ ชานํ สปฺปาณกํ อฺทกํ ติณฺมํ วา มตฺติกํ วา สิณฺเจยฺย วา สิณฺจาเปยฺย วา, ปาจิตฺตีย์.

ภูตคามวคฺโค ทฺติโย

๒๑. โย ปน ภิกขุ อสมมโต ภิกขุณีโย โอวาทะ, ปาจิตติย.
๒๒. สมมโตปี เจ ภิกขุ อตถงคะเต สุริเย ภิกขุณีโย โอวาทะ, ปาจิตติย.
๒๓. โย ปน ภิกขุ ภิกขุอนุปัสสย อุตฺตมกมิตฺวา ภิกขุณีโย โอวาทะ อญฺญตร สมยา, ปาจิตติย. ตตถายํ สมโย, คิลานา โหติ ภิกขุณี, อยํ ตตถโย สมโย.
๒๔. โย ปน ภิกขุ เอวํ วทสย “อามิสเหตุ ภิกขุ ภิกขุณีโย โอวาทะ, ปาจิตติย.
๒๕. โย ปน ภิกขุ อญฺญาติกาย ภิกขุณียา จีวรํ ททสย อญฺญตร ปาริวฏฺฐกา, ปาจิตติย.
๒๖. โย ปน ภิกขุ อญฺญาติกาย ภิกขุณียา จีวรํ สัพพเพชฺช วา สัพพปาเปชฺช วา, ปาจิตติย.
๒๗. โย ปน ภิกขุ ภิกขุณียา สทฺธิ สํวิธาย เอกทฺธานมคฺคํ ปฏิปชฺชชเยชฺช อนตฺมโสคามนฺตรมฺปี อญฺญตร สมยา, ปาจิตติย. ตตถายํ สมโย: สตถกมนีโย โหติ มคฺโค สาสงกสมฺมโต สปปฎฺฐิกโย, อยํ ตตถ สมโย.
๒๘. โย ปน ภิกขุ ภิกขุณียา สทฺธิ สํวิธาย เอกํ นาวํ อภิรุหเยชฺช อุตฺตคามินี วา อโธคามินี วา อญฺญตร ตริยนฺตรณาย, ปาจิตติย.
๒๙. โย ปน ภิกขุ ชานํ ภิกขุณีปริปาจิตํ ปิณฺฑปาทํ ปริภุชฺชเยชฺช อญฺญตร ปุพฺเพ คิหิสมารมฺภา, ปาจิตติย.
๓๐. โย ปน ภิกขุ ภิกขุณียา สทฺธิ เอกโก เอกาย รโห นิสชชํ กปเปชฺช, ปาจิตติย. โอวาทาคฺโค ตติโย.
๓๑. อคิลานน ภิกขุณา เอกโก อวสสปีณโห กุณฺชิตฺพุโป, ตโต เจ อุตฺตรี ภูชฺชเยชฺช, ปาจิตติย.
๓๒. คณโกชเน อญฺญตร สมยา, ปาจิตติย. ตตถายํ สมโย. คิลานสมโย จีวรทานสมโย จีวรการสมโย อทฺธานคณสมโย นาวาภิรุหนสมโย มหาสมโย สมณกตฺตสมโย, อยํ ตตถ สมโย.
๓๓. ปรมฺปรโกชเน อญฺญตร สมยา ปาจิตติย. ตตถายํ สมโย. คิลานสมโย จีวรทานสมโย จีวรการสมโย อยํ ตตถ สมโย.
๓๔. ภิกขุํ ปเนว กุลํ อุปคตํ ปุเวหิ วา มนฺเถหิ วา อภิภุจฺจมฺปวาเรชฺช, อากงฺขมานน ภิกขุณา ทฺวิตติปตฺตปุรา ปฏิคฺคเหตุพฺพา, ตโต เจ อุตฺตรี ปฏิคฺคณฺเหยชฺช, ปาจิตติย. ทฺวิตติปตฺตปุเร ปฏิคฺคเหตุวา ตโต นีหริตฺวา ภิกขุหิ สทฺธิ สํวิชิตฺพุพฺ, อยํ ตตถ สามิจิ.
๓๕. โย ปน ภิกขุ ภูคฺคาวิ ปวาริโต อนตฺริคฺคตํ ขาถนียํ วา โภชนียํ วา ขาทะชฺช วา ภูชฺชเยชฺช วา, ปาจิตติย.

๓๖. โย ปน ภิกขุ ภิกขุ ภูตดาวี ปวาริต์ อนตริตเตน ขาทนีเณ วา โภชนีเณ วา อภิหูกุมุปวาเรยฺย “หนุท ภิกขุ ขาท วา ภูตฺต วาติ ชานํ อาสาทนาเปกฺโข, ภูตฺตสุมิ ปาจิตฺตีย์.

๓๗. โย ปน ภิกขุ วิกาเล ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ขาทเยย วา ภูตฺตเยย วา, ปาจิตฺตีย์.

๓๘. โย ปน ภิกขุ สนฺนิทการกํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ขาทเยย วา ภูตฺตเยย วา, ปาจิตฺตีย์.

๓๙. ยานิ โข ปน ตานิ ปณฺีตโภชนานิ, เสยฺยถิทํ, สปปิ นวนันตํ เตถํ มฐุ ผาณิตํ มจฺโฆ มํสํ จิรํ ทธิ, โย ปน ภิกขุ เอวฺวูปานิ ปณฺีตโภชนานิ อคฺคิลาโน อตฺตโน อตฺตถาย วิญญาเปตฺวา ภูตฺตเยย, ปาจิตฺตีย์.

๔๐. โย ปน ภิกขุ อทินฺนํ มุขทวารํ อาหารํ อหเรยฺย อณฺฺญตฺร อุตฺกทนต์โปนา, ปาจิตฺตีย์.

โภชนวคฺโค จตฺตโถ.

๔๑. โย ปน ภิกขุ อเจตฺตสฺส วา ปรีพฺพาทสฺส วา ปรีพฺพาทิกาย วา สหคฺคา ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ทเยย, ปาจิตฺตีย์.

๔๒. โย ปน ภิกขุ ภิกขุ เอวํ วทเยย “เอหาวุโส คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวีสิสฺสสามาติ. ตสฺส ทาเปตฺวา วา อทาเปตฺวา วา อฺยุโยเยย “คจฺฉาวุโส, น เม ตยา สทฺธิ กถา วา นิสฺชชา วา ผาสฺสุ โหติ, เอกกสฺส เม กถา วา นิสฺชชา วา ผาสฺสุ โหติติ, เอตเทว ปจฺจยํ กริตฺวา อนณฺฺญ, ปาจิตฺตีย์.

๔๓. โย ปน ภิกขุ สโภชนเณ กฺุเล อณฺฺอุปชช นิสฺชชํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๔๔. โย ปน ภิกขุ มาตฺตคามเนน สทฺธิ รัโห ปฏฺิจฺฉนฺเนน อาสเนน นิสฺชชํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๔๕. โย ปน ภิกขุ มาตฺตคามเนน สทฺธิ เอโก เอกาย รัโห นิสฺชชํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๔๖. โย ปน ภิกขุ นิมนฺติโต สกตฺโต สมานโน สนฺตํ ภิกขุ อนาปฺจจฺฉา ปฺุเรกตฺตํ วา ปจฺจจฺฉาทตฺตํ วา กุเลสุ จาริตฺตํ อาปชฺชเยย อณฺฺญตฺร สมยา, ปาจิตฺตีย์. ตตฺถายํ สมโย. จีวรทานสมโย จีวรการสมโย, อยํ ตตฺถ สมโย.

๔๗. อคฺคิลาเนน ภิกขุณา จาคฺคมาสปจฺจยปวารณา สาทิตพฺพทา อณฺฺญตฺร ปฺนปวารณาย, อณฺฺญตฺร นิจฺจปวารณาย, ตโต เจ อุตฺตริ สาทิตเยย, ปาจิตฺตีย์.

๔๘. โย ปน ภิกขุ อฺยุยฺตตํ เสนํ ทสฺสนาย กจฺฉเยย อณฺฺญตฺร ตถารูปปจฺจยา, ปาจิตฺตีย์.

๔๕. สียา จ ตสฺส ภิกฺขุโน โภจิวเทว ปจฺจโย เสนํ กมนาย, ทฺวิรตฺตติรตฺตํ เตน
ภิกฺขุณา เสนาย วสิตพฺพํ. ตโต เจ อุตฺตริ วเสยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๕๐. ทฺวิรตฺตติรตฺตญฺเจ ภิกฺขุ เสนาย วสมาโน อูโยยธิกํ วา พลคฺคํ วา เสนาพฺยุหํ วา อนิกทสฺสนํ
วา คจฺเจยฺย, ปาจิตฺตีย์.

อเจลกวกฺโค ปญฺจโม.

๕๑. สุราเมรยปาเน ปาจิตฺตีย์.

๕๒. องฺคุลิปโตทเก ปาจิตฺตีย์.

๕๓. อุกเก หสฺสรมฺเม ปาจิตฺตีย์.

๕๔. อนาทริเย ปาจิตฺตีย์.

๕๕. โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุํ กิสาเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๕๖. โย ปน ภิกฺขุ อคฺคิลาโน วิสิวนาเปกฺโข โขตี สฺมาทเหยยฺย วา สฺมาททาเปยฺย วา
อญฺญตฺร ตถารูปจฺจยา, ปาจิตฺตีย์.

๕๗. โย ปน ภิกฺขุ โอิเรนทฺตมาสํ นหาเหยยฺย อญฺญตฺร สมฺยา, ปาจิตฺตีย์. ตตฺถาย
สมฺโย. ทิยทฺโถ มาโส เสโส คิมหานนฺติ วสฺถานสฺส ปฐฺโม มาโส อิจฺเจเต อทฺตเตยฺยมาสา
อฺนุหสมฺโย ปริพาหสมฺโย คิลานสมฺโย กมฺมสมฺโย อทฺธานคมนสมฺโย วาตฺวภูจฺฉิสมฺโย,
อํยํ ตตฺถ สมฺโย.

๕๘. นวมฺปน ภิกฺขุณา จิวฺรลาเถน ติณฺณํ ทฺพพฺณณกรณณํ อญฺญตฺริ ทฺพพฺณณกรณณํ
อาทาตพฺพํ นิลํ วา กทฺทมํ วา กวาพสามํ วา, อนาธา เจ ภิกฺขุ ติณฺณํ ทฺพพฺณณกรณณํ
อญฺญตฺริ ทฺพพฺณณกรณณํ นวํ จิวฺรํ ปริภุญฺเชยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๕๙. โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณิยา วา สิกฺขมมานาย วา สามณฺเรสฺส วา
สามณฺริยา วา สามํ จิวฺรํ วิกปฺเปตฺวา อปจฺจุทฺธารกํ ปริภุญฺเชยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๖๐. โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส ปตฺตํ วา จิวฺรํ วา นิสินฺทํ วา สุจิมฺรํ วา กายพฺนฺชนํ วา อปนิเชยฺย
วา อปนิธาเปยฺย วา อนุตฺมโส หสฺสาเปกฺโขปิ, ปาจิตฺตีย์.

สุราปานวคฺโค ฉฎฺฐโฐ.

๖๑. โย ปน ภิกฺขุ สยฺจิจฺจ ปาณํ ชิวิตา โวโรเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๖๒. โย ปน ภิกฺขุ ชานํ สปฺปาณกํ อุกกํ ปริภุญฺเชยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๖๓. โย ปน ภิกฺขุ ชานํ ยถาธมฺมํ นินฺทาธิกรณณํ ปฺนกมฺมาย อุกโกถฺเญยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๖๔. โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส ชานํ ทฺพจฺจุลฺลํ อาปตฺตี ปฏฺิจฺฉาเทยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๖๕. โย ปน ภิกฺขุ ชานํ อุนฺวิสตีวสฺสํ ปุคฺคกํ อฺปฺสมฺปาเทยฺย, โส จ ปุคฺคโค
อนฺปฺสมฺปนฺโน, เต จ ภิกฺขุ คารยฺหา, อิทํ ตสฺมี ปาจิตฺตีย์.

๖๖. โย ปน ภิกขุ ชานํ เถยยสตุเถน สทฺธิํ สํวิธาย เอกทฺธานมคฺคํ ปฏฺฐิปรุชฺเชยฺย อนุตฺตมโส คามนฺตรมปี, ปาจิตฺตีย์.

๖๗. โย ปน ภิกขุ มาตุคามเนน สทฺธิํ สํวิธาย เอกทฺธานมคฺคํ ปฏฺฐิปรุชฺเชยฺย อนุตฺตมโส คามนฺตรมปี, ปาจิตฺตีย์.

๖๘. โย ปน ภิกขุ เอวํ วทฺเขยฺย “ตถาหํ ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, ยถา เยเม อนุตฺตรายิกา ฐมฺมา วุตฺตา ภควตา, เต ปฏฺฐิเสวโต นาลํ อนุตฺตรายายาติ, โส ภิกขุ ภิกขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “มา อายสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วทฺเขยฺย, อนนฺกปริยาเยน อาวุโส อนุตฺตรายิกา ฐมฺมา วุตฺตา ภควตา, อลฺลจ ปน เต ปฏฺฐิเสวโต อนุตฺตรายายาติ, เอวณฺจ โส ภิกขุ ภิกขุหิ วุจฺจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย, โส ภิกขุ ภิกขุหิ ยาวตฺตีย์ สมฺนุภาสิตพฺโพ คสฺส ปฏฺฐินิสฺสคฺคาย, ยาวตฺตีย์ญฺเจ สมฺนุภาสียมาโน ตํ ปฏฺฐินิสฺสชฺเชยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ ปฏฺฐินิสฺสชฺเชยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๖๙. โย ปน ภิกขุ ชานํ ตถาวาทินา ภิกขุณา อกฺกฺขานูฐมฺเมน ตํ ทิฏฺฐิ อปฺปฏินิสฺสทฺฐเฐน สทฺธิํ สมฺภุชฺเชยฺย วา สํวเสยฺย วา สทฺ วา เสยฺยํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

๗๐. สมณฺฑเทโสปี เจ เอวํ วทฺเขยฺย “ตถาหํ ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, ยถา เย เม อนุตฺตรายิกา ฐมฺมา วุตฺตา ภควตา, เต ปฏฺฐิเสวโต นาลํ อนุตฺตรายายาติ, โส สมณฺฑเทโส ภิกขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “มา อาวุโส สมณฺฑเทส เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วทฺเขยฺย, อนนฺกปริยาเยน อาวุโส สมณฺฑเทส อนุตฺตรายิกา ฐมฺมา วุตฺตา ภควตา, อลฺลจ ปน เต ปฏฺฐิเสวโต อนุตฺตรายายาติ, เอวณฺจ โส สมณฺฑเทโส ภิกขุหิ วุจฺจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย, โส สมณฺฑเทโส ภิกขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “อชฺชตฺตฺเต เต อาวุโส สมณฺฑเทส น เจว โส ภควา สตุถา อปฺทิสิตพฺโพ, ยมปี จญฺญู สมณฺฑเทสา ลภฺนฺติ ภิกขุหิ สทฺธิํ ทวิรตฺตติรตฺตํ สทฺเสยฺยํ, สาปี เต นตฺถิ จร ปิเร วินสฺสาติ. โย ปน ภิกขุ ชานํ ตถานาสิตํ สมณฺฑเทสํ อุปลापฺเปยฺย วา อุปฏฺฐาปฺเปยฺย วา สมฺภุชฺเชยฺย วา สทฺ วา เสยฺยํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

สปปาณวคฺโค สตฺตโม.

๗๑. โย ปน ภิกขุ ภิกขุหิ สหฐมฺมิกํ วุจฺจมาโน เอวํ วทฺเขยฺย “น ตถาวาหํ อาวุโส เอตสฺมึํ สิกฺขา ปเทสิกฺขิสฺสสามิ, ยาว นลฺลญฺญํ ภิกขุํ พุชฺชตํ วินยธฺรํ ปริปรุจฺจนามิตี, ปาจิตฺตีย์. สิกฺขมาเนน ภิกฺขเว ภิกขุณา อลฺลญฺญาตพฺพํ ปริปรุจฺจิตพฺพํ ปริปรุจฺจิตพฺพํ, อยํ ตตฺถ สามีจิ.

๗๒. โย ปน ภิกขุ ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน เอวํ วทฺเขยฺย “กิมฺปิเนหิ ชุทฺทานุชฺชุตฺเทหิ สิกฺขาปเทหิ อุทฺทิสฺสมาเน, ยาวเทว กุฏฺฏจฺจาเย วิหเสาย วิเลขาย สํวตฺตฺนฺตีย์, สิกฺขาปทวิญฺจณฺนเก ปาจิตฺตีย์.

๘๓. โย ปน ภิกขุ อนุวฑฒมาลี ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสमानเ เอวํ วทฺเขย “อิทาเนว โข อหํ อาชานามิ “อยมฺปิ กิร ฌมฺโม สุตฺตาคโต สุตฺตปริยาปนฺโน อนุวฑฒมาลี อุทฺเทลํ อากจฺฉตีติ, ตณฺเจ ภิกขุํ อณฺเณ ภิกขุ ชาเนยฺยํ “นินฺนปฺพุพฺพํ อิมินา ภิกขุณา ทวตฺติกฺขคฺคํ ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสमानเ โโก ปน วาโท ภิกฺขโยติ, น จ ตสฺส ภิกขุโน อณฺญาณเกน มุตฺติ อตฺถิ, ยณฺจ ตตฺถ อปาตฺตี อापฺนโน, ตณฺจ ยถาฌมฺโม การตพฺโพ, อุตฺตริณฺจสฺส โมโห อาโรเปตพฺโพ “ตสฺส เต อาวุโส อลาภา, ตสฺส เต ทลฺลทฺธํ, ยํ ตวํ ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสमानเ น สาธุกํ อภฺฐิกฺกวา มนสิกโรสีติ, อิหํ ตสฺมี โมหนเก ปาจิตฺติยํ.

๘๔. โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส กุปีโต อนคฺตมโน ปหารํ ททฺเขย, ปาจิตฺติยํ.

๘๕. โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส กุปีโต อนคฺตมโน ตลสฺสคฺคํ อุกฺกิเรยฺย, ปาจิตฺติยํ.

๘๖. โย ปน ภิกขุ ภิกขุํ อมฺลเกน สงฺฆาทีเสเสน อนุทฺธเสยฺย, ปาจิตฺติยํ.

๘๗. โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส สยฺจิจฺจ กุกฺกจฺจํ อุปทฺทฺเขย “อิติสฺส มฺหุตฺตมฺปิ อผาสฺส ภวิสฺสตีติ เอตทฺเว ปจฺจยํ กริตฺวา อนณฺณํ, ปาจิตฺติยํ.

๘๘. โย ปน ภิกขุ ภิกขุณํ ฌนฺทณฺชาตานิ กลฺลชาตานิ วิวาทาปนฺนานิ อุปสฺสตีติ กุเรยฺย “ยํ อิม ฌณฺิสฺสณฺตี, ตํ โสสฺสามีติ เอตทฺเว ปจฺจยํ กริตฺวา อนณฺณํ, ปาจิตฺติยํ.

๘๙. โย ปน ภิกขุ ฌมฺมิกานิ กมฺมานิ ฌนฺทํ ทตฺวา ปจฺฉา จิยฺยนฌมฺมํ อปาชฺชฺเขย ปาจิตฺติยํ.

๙๐. โย ปน ภิกขุ สงฺฆเ วินิจฺฉยถาย วตฺตมานาย ฌนฺทํ อทฺทฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกเมยฺย, ปาจิตฺติยํ.

๙๑. โย ปน ภิกขุ สมฺกเคน สงฺฆเณ จีวรํ ทตฺวา ปจฺฉา จิยฺยนฌมฺมํ อปาชฺชฺเขย “ยถาสนฺนุตํ ภิกขุ สงฺฆิกํ ลากํ ปริณามนฺตีติ, ปาจิตฺติยํ.

๙๒. โย ปน ภิกขุ ฌานํ สงฺฆิกํ ลากํ ปริณตํ ปุคฺคลสฺส ปริณามेยฺย, ปาจิตฺติยํ.

สทฺธมฺมิกวคฺโค อภฺฐโม.

๙๓. โย ปน ภิกขุ ฌนฺโณ ขตฺติยสฺส มฺหุชาภิสิตตสฺส อนิกฺขนฺตราชเก อนิกฺกตฺรตนเก พุพฺเพ อปฺปฏิสฺวีทิตฺ อินฺทชฺीलํ อตฺถิกามेยฺย, ปาจิตฺติยํ.

๙๔. โย ปน ภิกขุ รตนํ วา รตนสมฺมตํ วา อณฺณตฺร อชฺฌารามา วา อชฺฌาวสธา วา อุกฺกณฺเหยฺย วา อุกฺกณฺหาเปยฺย วา, ปาจิตฺติยํ. รตนํ วา ปน ภิกขุณา รตนสมฺมตํ วา อชฺฌาราม วา อชฺฌาวสเถ วา อุกฺกณฺเหตฺวา วา อุกฺกณฺหาเปตฺวา วา นิกฺขิปิตพฺพํ “ยสฺส ภวิสฺสตี, โส หริสฺสตีติ. อยํ ตตฺถ สามิจิ.

๙๕. โย ปน ภิกขุ สนฺตํ ภิกขุํ อนาปุจฺฉา วิกาเล คามํ ปวิเสยฺย, อณฺณตฺร ตถารูปา อจฺจายิกา กรณฺียา ปาจิตฺติยํ.

๘๖. โย ปน ภิกขุ อฏฐิมยํ วา ทนตมยํ วา วิสาณมยํ วา สัจจิมรํ การาเปยฺย เกทนํ ปาจิตฺตีย์.

๘๗. นวมฺปน ภิกขุณา มลฺลจํ วา ปิํจํ วา การยมาเนน อฏฐํคฺลปาทกํ การเตพฺพํ สุกคํคฺลเณน อณฺณตฺร เหนฺฐิมาย อฏฺฐินียา, ตํ อติกกามยโต เกทนํ ปาจิตฺตีย์.

๘๘. โย ปน ภิกขุ มลฺลจํ วา ปิํจํ วา ตฺวโลนทฺธํ การาเปยฺย, อุตฺทาลนํ ปาจิตฺตีย์.

๘๙. นิสีทนมฺปน ภิกขุณา การยมาเนน ปมาณิกํ การเตพฺพํ. ตตฺริทํ ปมาณํ. ทิมฺโส เทว วิทฺตฺติโย สุกตวิทฺตฺติยา, ติริยํ ทิชฺชณฺโณ, ทสฺวา วิทฺตฺติ. ตํ อติกกามยโต เกทนํ ปาจิตฺตีย์.

๙๐. กณฺฑปฺปฏิจฺฌาที ปน ภิกขุณา การยมาเนน ปมาณิกา การเตพฺพวา. ตตฺริทํ ปมาณํ. ทิมฺโส จตฺตฺโส วิทฺตฺติโย สุกตวิทฺตฺติยา ติริยํ เทว วิทฺตฺติโย. ตํ อติกกามยโต เกทนํ ปาจิตฺตีย์.

๙๑. วสฺสิกสาฎฺกํ ปน ภิกขุณา การยมาเนน ปมาณิกา การเตพฺพวา, ตตฺริทํ ปมาณํ. ทิมฺโส จ วิทฺตฺติโย สุกตวิทฺตฺติยา ติริยํ อทฺตเตยฺยา. ตํ อติกกามยโต เกทนํ ปาจิตฺตีย์.

๙๒. โย ปน ภิกขุ สุกตจิวรปฺปมาณํ จิวรํ การาเปยฺย อติเรกํ วา, เกทนํ ปาจิตฺตีย์. ตตฺริทํ สุกตสฺส สุกตจิวรปฺปมาณํ. ทิมฺโส นว วิทฺตฺติโย สุกตวิทฺตฺติยา ติริยํ จ วิทฺตฺติโย, อิทํ สุกตสฺส สุกตจิวรปฺปมาณํ.

รัตนวคฺโค นวโม.

อุทฺทิฏฺฐา โย อายสฺมนโต เทวนวฺติ ปาจิตฺติยา ฐมฺมา.

ตตฺถายสฺมนเต ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ทฺตฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ตตฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ปรีสุทฺเธตฺถายสฺมนโต ตสฺมา ตฺนฺหิ, เอวเมตํ ธารยามิ.

ปาจิตฺติยา นิฏฺฐิตา.

อิม โย ปนายสฺมนโต จตฺตารो ปาฎิเทสฺนียา ฐมฺมา อุทฺเทสํ อากจฺจนฺติ.

๑. โย ปน ภิกขุ อณฺณตฺติกาเย ภิกขุณียา อนฺตรจฺมรํ ปวิฏฺฐาย หตฺถโต ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิกฺคเหตฺวา ขาเทยฺย วา ภูณฺเชยฺย วา, ปฏิเทเสตฺพพํ เตน ภิกขุณา “การยฺหํ อาวุโส ฐมฺมํ อปฺชชี่ อสฺปายํ ปาฎิเทสฺนียํ, ตํ ปฏิเทเสมฺมิติ.

๒. ภิกขุ ปเนว กุเลสุ นิมฺนตฺติตา ภูณฺชนฺติ, ตตฺร เจ ภิกขุณี โวสาสมานรฺูปา ฐิตา โหติ “อิธ สฺวปํ เทถ, อิธ โอทนํ เทถาคิ, เตหิ ภิกขุหิ สวา ภิกขุณี อปฺสาเทตฺพวา “อปฺสกก ตาว ภิกฺคินี, ยาว ภิกขุ ภูณฺชนฺตฺติ, เอกสฺสปี เจ ภิกขุโน นปฺปฏิกฺกาเสยฺย ตํ ภิกขุณี อปฺสาเทตฺตํ “อปฺสกก

ดาว ภคินี, ยาว ภิกขุ ภุชชุตติ, ปฎิเทศพัพพ เตหิ ภิกขุหิ “การยหํ อวฺโส ฌมมํ อปชฺชิมหา อสปรายํ ปาฎิเทศนียํ, ตํ ปฎิเทศมาติ.

๓. ยานิ โข ปน ตานิ เสกขสมมตานิ กุลานิ, โย ปน ภิกขุ ตถารูเปสุ เสกขสมม เตสุ กุเลสุ ปุพเพ อนินนฺโต อคิลานो ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฎิคฺคเหตฺวา ขาทเยย วา ภุชเชยฺย วา, ปฎิเทศพัพพ เตน ภิกขุณา “การยหํ อวฺโส ฌมมํ อปชฺชํ อสปรายํ ปาฎิเทศนียํ, ตํ ปฎิเทศมีติ.

๔. ยานิ โข ปน ตานิ อารญญกานิ เสนาสนานิ สาสงกสมมตานิ สปรุฎิภยานิ, โย ปน ภิกขุ ตถารูเปสุ เสนาสนเนสุ วิหรนฺโต ปุพเพ อปฎิสงฺวิทิตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อชฌาราม สหตฺถา ปฎิคฺคเหตฺวา อคิลานो ขาทเยย วา ภุชเชยฺย วา ปฎิเทศพัพพ เตน ภิกขุณา “การยหํ อวฺโส ฌมมํ อปชฺชํ อสปรายํ ปาฎิเทศนียํ, ตํ ปฎิเทศมีติ.

อุททิฏฐฺวา โข อายสฺมนฺโต จตฺตาริ ปาฎิเทศนียา ฌมฺมา.

ตตฺถายสฺมนฺเต ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา ?

ทฺตติยมฺปิ ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา ?

ตตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา ?

ปริสฺสุทฺเธตฺถายสฺมนฺโต ตสฺมา ตฺวณฺหิ, เอวเมตฺติ ธารยามิ.

ปาฎิเทศนียา นิฎฐิตา.

อิมเ โข ปนายสฺมนฺโต เสขียา ฌมฺมา อุทเทถํ อคฺคจฺจนฺติ.

๑. ปริมณฺฑลํ นิวาเสสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๒. ปริมณฺฑลํ ปารุปีสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๓. สุปฎิฉฺจนฺโน อนฺตรมเร คมิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๔. สุปฎิฉฺจนฺโน อนฺตรมเร นิสิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๕. สุตฺถํโต อนฺตรมเร คมิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๖. สุตฺถํโต อนฺตรมเร นิสิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๗. โอกฺขิตฺตจกฺขุ อนฺตรมเร คมิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๘. โอกฺขิตฺตจกฺขุ อนฺตรมเร นิสิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๙. น อุกฺขิตฺตกาย อนฺตรมเร คมิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๑๐. น อุกฺขิตฺตกาย อนฺตรมเร นิสิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๑๑. น อุชฺชกฺขมิกาย อนฺตรมเร คมิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา

๑๒. น อุชฺชกฺขมิกาย อนฺตรมเร นิสิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๑๓. อปรสฺทโท อนฺตรมเร คมิตฺสามีติ สิกฺขา กรณียา.

๑๔. อนุสรณ์ โอนุตรมเร นิสิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๕. น กายปุปจาลกั อนุตรมเร คมิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๖. น กายปุปจาลกั อนุตรมเร นิสิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๗. น พาหุปุปจาลกั อนุตรมเร คมิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๘. น พาหุปุปจาลกั อนุตรมเร นิสิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๙. น สีสปุปจาลกั อนุตรมเร คมิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๒๐. น สีสปุปจาลกั อนุตรมเร นิสิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๒๑. น ขมภกโต อนุตรมเร คมิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๒๒. น ขมภกโต อนุตรมเร นิสิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๒๓. น โอคุณฐิตโต อนุตรมเร คมิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๒๔. น โอคุณฐิตโต อนุตรมเร นิสิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๒๕. น อุกกุฎิกาย อนุตรมเร คมิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๒๖. น ปลลตติกาย อนุตรมเร นิสิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
- ฉพิสตี สารูปปา
๑. สกุกจัจ ปินุชปาต ปฏิกุคเหตุสามิติ สิกษา กรณียา.
๒. ปตตสนญี ปินุชปาต ปฏิกุคเหตุสามิติ สิกษา กรณียา.
๓. สมสุปกั ปินุชปาต ปฏิกุคเหตุสามิติ สิกษา กรณียา.
๔. สมตติตติกั ปินุชปาต ปฏิกุคเหตุสามิติ สิกษา กรณียา.
๕. สกุกจัจ ปินุชปาต ภูณชิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๖. ปตตสนญี ปินุชปาต ภูณชิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๗. สปทานั ปินุชปาต ภูณชิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๘. สมสุปกั ปินุชปาต ภูณชิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๙. น ฐูปโต โอมทุทิตวา ปินุชปาต ภูณชิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๐. น สุปี วา พุณษนั วา โอทเนน ปฏิจุจาทุสสามิ ภิโยกมฺขตัง อูปาทายาติ สิกษา กรณียา.
๑๑. น สุปี วา โอทนั วา อคิลาโน อตตโน อตถาย วิณญูเปตวา ภูณชิตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๒. น อฺขุณานสนญี ปเรตัง ปตตัง โอลเกตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๓. นาดิมหนตัง กวฬั กริตุสสามิติ สิกษา กรณียา.
๑๔. ปริมณฑลั อาโลปี กริตุสสามิติ สิกษา กรณียา.

๑๕. น อนาหฤ กวเพ มุขทวาร วีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๑๖. น ภูษมาโน สัพพ หตุถ มุข ปกขิปีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๑๗. น สกวเพน มุขน พุยาหริสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๑๘. น ปิณทุกุเขปถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๑๙. น กวพาวจเจทถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๐. น อวคณทการถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๑. น หตุถนิทฐนถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๒. น สิตถาวการถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๓. น ชิวหานิจจารถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๔. น จปุปการถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๕. น สुरुสุการถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๖. น หตุถนิลเลหถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๗. น ปตตนิลเลหถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๘. น โอฏฐนิลเลหถั ภูษิตสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒๙. น สามิเสน หตุถน ปานียถาลถั ปฏิกคเหตุสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๓๐. น สติตถถั ปตตโรชนั อนตรมเร มทเหตุสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.

สมศีล โภชนปฏิบัติชุดา

๑. น จตตปาณิสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๒. น ทณทปาณิสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๓. น สตถปาณิสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๔. น อวารูปาณิสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๕. น ปาทุการุพหุสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๖. น อุปาหนารุพหุสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๗. น ยานคตสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๘. น สยนคตสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๙. น ปลลคตคิกาย นิสินนสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๑๐. น เวฏฐิตสีสสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๑๑. น โอคณฐิตสีสสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.
๑๒. น ฉมายั นิสีทิตวา อาสเน นิสินนสส อคิลานสส รมม เทลีสสามิติ สิกขา ธรรมเนียม.

๑๓. น นีเจ อาสเน นีสิตควา อูเจ อาสเน นีสินนุสฺส อคิลานุสฺส ฆมมํ เทสิสฺสามี
ติ สิग्ขา กรณียา.

๑๔. น ฐิตो นีสินนุสฺส อคิลานุสฺส ฆมมํ เทสิสฺสามีติ สิग्ขา กรณียา.

๑๕. น ปุจฺจโต กจฺจนฺโต ปุโรโต กจฺจนฺตสฺส อคิลานุสฺส ฆมมํ เทสิสฺสามีติ
สิग्ขา กรณียา.

๑๖. น อุปปเถน กจฺจนฺโต ปเถน กจฺจนฺตสฺส อคิลานุสฺส ฆมมํ เทสิสฺสามีติ
สิग्ขา กรณียา.

โสฬส ฆมฺเทศนาปฏิสัยตุตา.

๑. น ฐิตो อคิลานो อูจฺจารํ วา ปสฺสวํ วา คุริสฺสามีติ สิग्ขา กรณียา.

๒. น หริเต อคิลานो อูจฺจารํ วา ปสฺสวํ วา เขฬํ วา คุริสฺสามีติ สิग्ขา กรณียา.

๓. น อูทเท อคิลานो อูจฺจารํ วา ปสฺสวํ วา เขฬํ วา คุริสฺสามีติ สิग्ขา กรณียา.

ตโย ปภินณกา

อุทฺทิกฺกุฐา โข อายสฺมนฺโต เสขียา ฆมฺมา.

ตตถายสฺมนฺเต ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ทุคฺคิมฺปิ ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ตคฺคิมฺปิ ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ปรีสุทฺเธตถายสฺมนฺโต ตสฺมา ตฺวณฺ्हี, เอวเมตํ ธารยามิ.

เสขียา นิฏฺฐิตา.

อิม โข ปนายสฺมนฺโต สตฺตธาธิกรณสมฺถา ฆมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺจนฺติ.

อุปปนฺนุปปนฺนํ อธิกรณํ สมถาย วุปฺสมาย สมฺมุขาวินโย ทาทพฺโพ, สติวินโย
ทาทพฺโพ, อมฺพุหวินโย ทาทพฺโพ, ปฏฺธิญฺญาตกรณํ, เขภฺยุยสิกา, ตสฺส ปาปฺยสิกา, ตินฺวตฺถารโกติ.

อุทฺทิกฺกุฐา โข อายสฺมนฺโต สตฺตธาธิกรณสมฺถา ฆมฺมา.

ตตถายสฺมนฺเต ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ทุคฺคิมฺปิ ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ตคฺคิมฺปิ ปุจฺจามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ?

ปรีสุทฺเธตถายสฺมนฺโต ตสฺมา ตฺวณฺ्हี, เอวเมตํ ธารยามิ.

สตฺตธาธิกรณสมฺถา นิฏฺฐิตา.

อุทฺทิกฺกุฐํ โข อายสฺมนฺโต นินฺทานํ,

อุทฺทิกฺกุฐา จตฺตาริ ปาราชิกา ฆมฺมา,

อุทฺทิกฺกุฐา เทรส สจฺจมาทิสฺเสสา ฆมฺมา,

อุทฺทิกฺกุฐา เทว อนิยตา ฐมฺมา,
 อุทฺทิกฺกุฐา ตีส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ฐมฺมา,
 อุทฺทิกฺกุฐา เทวนวุติ ปาจิตฺติยา ฐมฺมา,
 อุทฺทิกฺกุฐา จตฺตาริ ปาฏิเทสนียา ฐมฺมา,
 อุทฺทิกฺกุฐา เสขิยา ฐมฺมา,
 อุทฺทิกฺกุฐา สตฺตาริกรณสมฺถา ฐมฺมา.

เอตฺตกนฺนตฺสส ภควโต สุตฺตาคคฺ์ สุตฺตปริยาปนฺนํ อนฺวตฺตมฺมาลํ อุทฺทลํ อากฺขณฺติ.
 ตตฺถ สพฺเพเหว สมฺกฺเคหิ สมฺโมทฺมานเหหิ อวิทฺถมานเหหิ ลิกฺขิตพฺพนฺติ.

ภิกฺขุปาฎิโมกฺข์ นิฎฺฐิตํ^๑

(บทสวดภิกฺขุปาฎิโมกฺข์แปลไทย)

นิตฺทานุทฺเทส

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้าอุโบสถวันนี้ที่ ๑๕ คำ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์
 ถึงที่แล้ว สงฆ์จงทำอุโบสถ พึงแสดงซึ่งปาฎิโมกข์

บูรพกิจอะไร ๆ ของสงฆ์ก็สำเร็จแล้ว ท่านทั้งหลายพึงบอกความบริสุทธิ์ ข้าพเจ้า
 จักแสดงซึ่งปาฎิโมกข์ พวกเราบรรดาที่มีอยู่ทั้งหมด จงฟัง จงใส่ใจ ซึ่งปาฎิโมกข์นั้น ให้สำเร็จ
 ประโยชน์. ผู้ใดหากมีอาบัติ ผู้นั้นก็พึงเปิดเผยเสียเมื่ออาบัติไม่มีก็พึงนั่งอยู่ ก็เพราะความเป็นผู้นั่ง
 แล ข้าพเจ้าจักทราบท่านทั้งหลายว่า เป็นบริสุทธิ์ ก็การสวดประกาศ ให้ได้ยินมีกำหนด ๓ ใน
 บริษัทเห็นปานนี้เป็นอย่างนี้ เป็นเหมือนถูกถามตอบเฉพาะองค์ก็ภิกษุใด เมื่อสวดประกาศจบครั้งที่ ๓
 ระลึก (อาบัติ) ได้อยู่ ไม่เปิดเผยอาบัติซึ่ง มีอยู่ สัมปชานมุสาวาททุกกฎ ย่อมมีแก่เธอ นั้น ท่าน
 ทั้งหลาย ก็สัมปชานมุสาวาทแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นกรรมทำอันตราย เพราะฉะนั้น
 เมื่อภิกษุต้องอาบัติแล้วระลึกได้ หวังความบริสุทธิ์ พึงเปิดเผยอาบัติ ซึ่ง มีอยู่ เพราะการเผยอาบัติ
 แล้ว ความสบายย่อมมีแก่เธอ.

ข้อความเบื้องต้น จบ.

^๑คณาจารย์เลี้ยงเชิงเพียรเพื่อพุทธศาสน์, ภิกฺขุปาฎิโมกฺข์แปล ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์เลี้ยงเชิง, ๒๕๔๒)

ปาราชิกุเทศ

(ปาราชิก ๔)

อาบัติทั้งหลายชื่อว่าปาราชิก ๔ เหล่านี้ ย่อมมาสู่อุทเทสในปาฏิโมกข์นั้น.

๑. อนึ่ง ภิกษุใด ถึงพร้อมด้วยสิกขาธรรมเนียมเลี้ยงชีพร่วมกัน ของภิกษุทั้งหลาย ยังไม่กล่าวคืนสิกขา ไม่ได้ทำให้แจ้งความเป็นผู้ถอยกำลัง (คือความท้อแท้) ฟังเสพเมถุนธรรม โดยที่สุดแม้ในคิริจณาดัวเมีย ภิกษุนี้เป็นปาราชิก ไม่มีสังวาส (คือธรรมเป็นเหตุอยู่ร่วมกับภิกษุอื่น)

๒. อนึ่ง ภิกษุใดถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ เป็นส่วนโจกรรม จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี พระราชาจับใจได้แล้ว ฆ่าเสียบ้าง จำขังไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยปรับโทษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นคนขโมย ดังนี้ เพราะถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ เห็นปานใด ภิกษุถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี้ ก็ปาราชิก หาสังวาสมิได้.

๓. อนึ่ง ภิกษุใดแก่งพรากกายมนุษย์จากชีวิตหรือแสวงหาศีลตราอันจะนำ (ชีวิต) เสียให้แก่กายมนุษย์นั้น หรือพรรณาคุณแห่งความตายหรือชกชวนเพื่อความตายด้วยคำว่า “แน่ะ นายผู้เป็นชาย มีประโยชน์อะไรแก่ท่านด้วยชีวิตอันชั่วนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่” ดังนี้เขามีจิตใจ มีจิตดำริอย่างนี้ พรรณาคุณแห่งความตายก็ดี ชกชวนเพื่อความตายก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

๔. อนึ่ง ภิกษุใดไม่รู้เฉพาะ (คือไม่รู้จริง) กล่าวอวดอุตตริมนุสสรธรรม อันเป็นความเห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้าในคิดว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครันสมย์อื่น แต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง เชื่อก็ตาม ไม่เชื่อก็ตาม ก็เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมกจืด (คือพินโทษ) จะฟังกล่าวอย่างนี้ว่า “แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้ ได้กล่าวว่ามี ไม่เห็นได้กล่าวว่ามี ได้พูดพล่อยๆ เป็นเท็จเปล่าๆ” เว้นไว้แต่ว่าสำคัญว่าได้บรรลุ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

ท่านทั้งหลาย อาบัติปาราชิก ๔ อันข้าพเจ้าได้แสดงขึ้นแล้วแล. ภิกษุต้องอาบัติเหล่าไรเล่า อันใดอันหนึ่งแล้วย่อมไม่ได้สังวาสกับด้วยภิกษุทั้งหลายเหมือนอย่างแต่ก่อน เป็นปาราชิก ไม่มีสังวาส.

ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลายในข้อเหล่านั้น

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๒ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๓ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ?

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์ในข้อเหล่านี้แล้วเหตุนี้ จงนิ่ง.
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

ปาราชิกุเทศ จบ.

สังฆาทิเสสุเทศ

(สังฆาทิเสส ๑๓)

ท่านทั้งหลาย อาบัติข้อสังฆาทิเสส ๑๓ เหล่านี้แล ช่อมมาสู่อุทเทส.

๑. ปล่อยสุกกะเป็นไปด้วยความจงใจ เว้นไว้แต่ฝัน เป็นสังฆาทิเสส.
๒. อนึ่ง ภิกษุใดกำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว ถึงความเคล้าคลึงด้วยกายกับ มาตุคามจับมือก็ตาม จับช่องผมก็ตาม ลูบลำอวัยวะอันใดอันหนึ่งก็ตาม เป็นสังฆาทิเสส.
๓. อนึ่ง ภิกษุใดกำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว พุดเกี่ยวมาตุคามด้วยวาจาชั่วหยาบ เหมือนชายหนุ่มพุดเกี่ยวหญิงสาว ด้วยวาจาพาดพิงเมถุน เป็นสังฆาทิเสส.
๔. อนึ่ง ภิกษุใดกำหนดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว กล่าวคุณแห่งการบำเรอตนด้วย กาม ในสำนักมาตุคาม ด้วยถ้อยคำพาดพิงเมถุนว่า “น้องหญิงหญิงใดบำเรอผู้ประพฤติพรหมจรรย์ มีศีลมีกัลยาณธรรมเช่นเราด้วยธรรมนั้น นั่นเป็นยอดแห่งความบำเรอทั้งหลาย” เป็นสังฆาทิเสส.
๕. อนึ่ง ภิกษุใดถึงความเป็นผู้เที่ยวถือ (บอก) ความประสงค์ของชายแก่หญิงก็ดี (บอก) ความประสงค์ของหญิงแก่ชายก็ดีในความเป็นเมียก็ตาม ในความเป็นชู้ก็ตามโดยที่สุด (บอก แม้แก่หญิงแพศยา อันจะพึงอยู่ร่วมชั่วขณะ เป็นสังฆาทิเสส.
๖. อนึ่ง ภิกษุจะให้ทำกุฎิ อันหาเจ้าของมิได้ เฉพาะตนเอง ด้วยอาการขอเอาเองพึง ทำให้ได้ประมาณนี้ ประมาณในอันทำกุฎินั้น โดยยาว ๑๒ คืบ โดยกว้าง ๗ คืบด้วยคืบสุคต (วัด) ในร่วมใน พึงนำภิกษุทั้งหลายไป เพื่อแสดงที่ภิกษุเหล่านั้น พึงแสดงที่อื่นไม่มีผู้จองไว้ อันมิชานรอบ หากภิกษุให้ทำกุฎิด้วยการขอเอาเอง ในที่อันมีผู้จองไว้ อันหาชานรอบมิได้หรือไม่ นำภิกษุทั้งหลายไป เพื่อแสดงที่หรือทำให้ล่วงประมาณ เป็นสังฆาทิเสส.
๗. อนึ่ง ภิกษุจะให้ทำวิหารใหญ่อันมีเจ้าของเฉพาะตนเอง พึงนำภิกษุทั้งหลายไป เพื่อแสดงที่ภิกษุเหล่านั้น พึงแสดงที่อื่นไม่มีผู้จองไว้อันมิชานรอบหากภิกษุให้ทำวิหารใหญ่ ในที่มีผู้จองไว้ หากชานรอบมิได้หรือไม่ นำภิกษุทั้งหลายไปเพื่อแสดงที่ เป็นสังฆาทิเสส.
๘. อนึ่ง ภิกษุใดขัดใจ มีโทสะไม่เข้มขุ่นตามกัจจ (คือ โจรภัย) ภิกษุด้วยอาบัติมิโทษ ถึงปาราชิก อันหามูลมิได้ ด้วยหมายใจว่า “แม้โจนเราจะยังเธอให้เคลื่อนจากพรหมจรรย์นี้ได้” ครั้นสมัยอื่น แต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม (คือเชื่อไม่เชื่อก็ตาม) แต่ต่อธกัณนั้นเป็นเรื่องหามูลมิได้และภิกษุยอมข่มขืนอิงโทสะ เป็นสังฆาทิเสส.

๕. อนึ่ง ภิกษุใดซัดใจ มีโทสะไม่แช่มชื่น ถือเอาเอกเทศบางแห่ง แห่งอริกถัม อันเป็นเรื่องอื่นให้เป็นเพียงเลศ ตามกัจจกัญญด้วยธรรมอันมีโทษถึงปาราชิก ด้วยหมายใจว่า “แม้โฉนเราจะยังเธอให้เคลื่อนจากพรหมจรรย์นี้ได้” ครั้นสมัยอื่น แต่นั้น อันผู้ใดผู้อื่นถือเอาตาม ก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม (คือเชื่อก็ตามไม่เชื่อก็ตาม) แต่อริกถัมนั้นเป็นเรื่องอื่นเอกเทศ บางแห่ง เธอถือเอาพอเป็นเลศและภิกษุยอมยั้งยั้งโงโทสะ เป็นสังฆาทิเสส.

๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด ตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงหรือถือเอาอริกถัม (คือเรื่อง) อันเป็นเหตุแตกกันขึ้นกรณอยู่ ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายฟังว่ากล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านอย่าได้ตะเกียกตะกาย เพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง หรืออย่าได้ถือเอาอริกถัมอันเป็นเหตุแตกกัน ขึ้นกรณอยู่ ขอท่านจงพร้อมเพรียงด้วยสงฆ์ เพราะว่าสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ประองคองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุทเทศเดียวกัน (คือฟังพระปาฏิโมกข์ร่วมกัน) ย่อมอยู่ผาสุก” และภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังขึ้นกรณอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายฟังสวดสมณูภาส (คือประกาศห้าม) กว่าจะครบ ๓ จบเพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอถูกสวดสมณูภาส กว่าจะครบ ๓ จบอยู่ สละกรรมนั้นเสียสละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี เป็นสังฆาทิเสส.

๑๑. อนึ่ง มีภิกษุผู้ประพฤติตามผู้พูดเข้ากันของภิกษุนั้นแล ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง เธอทั้งหลายว่ากล่าวอย่างนี้ว่า “ขอท่านทั้งหลายอย่าได้กล่าวคำอะไร ๆ ต่อภิกษุนั้น ภิกษุนั้นกล่าวถูกธรรมด้วย ภิกษุนั้นกล่าวถูกวินัยด้วย ภิกษุนั้นถือเอาความพอใจและความชอบใจ ของพวกข้าพเจ้ากล่าวด้วย เธอรู้ (ใจ) ของพวกข้าพเจ้าจึงกล่าว คำที่เธอกล่าวนี้ยอมควร (คือถูกใจ) แม้แก่พวกข้าพเจ้า”. ภิกษุเหล่านั้น อันภิกษุทั้งหลายฟังว่ากล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลายอย่าได้ กล่าวอย่างนั้น ภิกษุนั้นหาใช่ผู้กล่าวถูกธรรมไม่ด้วย ภิกษุนั้นหาใช่ผู้กล่าวถูกวินัยไม่ด้วย ความทำลายสงฆ์อย่าได้ชอบแม้แก่พวกท่านขอ (ใจ) ของพวกท่านจงพร้อมเพรียงด้วยสงฆ์ เพราะว่าสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงประองคองกัน ไม่วิวาทกัน มีอุทเทศเดียวกัน ย่อมอยู่ผาสุก” และภิกษุเหล่านั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังขึ้นกรณอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุเหล่านั้น อันภิกษุทั้งหลาย ฟังสวดสมณูภาสกว่าจะครบ ๓ จบเพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอทั้งหลายถูก สวดสมณูภาสกว่าจะครบ ๓ จบอยู่ สละกรรมนั้นเสียสละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดีหากเธอทั้งหลาย ไม่สละเสีย เป็นสังฆาทิเสส.

๑๒. อนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสัตตชาติแห่งคนว่ายาก อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่โดยชอบ ธรรมในสิกขาบททั้งหลายอันเนื่องในอุทเทศ (คือพระปาฏิโมกข์) ทำตนให้เป็นผู้อันใคร ๆ ว่ากล่าวไม่ได้ ด้วยกล่าวได้ว่า “พวกท่านอย่าได้กล่าวอะไร ๆ ต่อเราเป็นคำดีก็ตาม เป็นคำชั่วก็ตาม แม้เราก็จะไม่กล่าวอะไร ๆ ต่อพวกท่านเหมือนกัน เป็นคำดีก็ตาม เป็นคำชั่วก็ตาม ขอพวกท่านจง เว้นจากการว่ากล่าวเราเสีย” ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลาย ฟังว่ากล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านอย่าได้ทำตนให้

เป็นผู้อันใคร ๆ ว่าไม่ได้ ขอท่านจงทำตนให้เขาว่าได้แล แม้ท่านก็จงว่ากล่าวภิกษุทั้งหลายโดยชอบธรรม แม้ภิกษุทั้งหลายก็จักว่ากล่าวท่านโดยชอบธรรม เพราะว่าบริษัทของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเจริญแล้วด้วยอาการอย่างนี้ คือด้วยว่ากล่าวซึ่งกันและกัน ด้วยเตือนกันและกันให้ออกจากอาบัติ” และภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยืนกรานอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณูภาสกว่าจะครบ ๓ จบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสีย หากเธอถูกสวดสมณูภาสกว่าจะครบ ๓ จบอยู่สละกรรมนั้นเสีย สละได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดีหากเธอไม่สละเสีย เป็นสังฆาติเสส.

๑๓. อนึ่ง ภิกษุเข้าไปอาศัยบ้านก็ดี นิคมก็ดี แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ เป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของเธอ เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันเธอประทุษร้ายแล้ว เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านเป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่าน เขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลาย อันท่านประทุษร้ายแล้วเขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย ท่านจงหลีกเลี่ยงจากอาวาสที่ท่านอยู่อาศัยในที่นี้ (อีก)” และภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ พึงกล่าวกะภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า “พวกภิกษุถึงความพอใจด้วย ถึงความขัดเคืองด้วย ถึงความหลงด้วย ถึงความกลัวด้วย ย่อมจับภิกษุบางรูป ย่อมไม่จับภิกษุบางรูปเพราะอาบัติเช่นเดียวกัน” ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลายหาได้ถึงความพอใจไม่ หาได้ถึงความขัดเคืองไม่ หาได้ถึงความหลงไม่ หาได้ถึงความกลัวไม่ ท่านเองเป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ความประพฤติเลวทรามของท่านเขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย และสกุลทั้งหลายอันท่านประทุษร้ายแล้วเขาได้เห็นอยู่ด้วย เขาได้ยินอยู่ด้วย ท่านจงหลีกเลี่ยงจากอาวาสที่ท่านอยู่อาศัยในที่นี้ (อีก)” และภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังยืนกรานอยู่อย่างนั้นเทียว ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณูภาสกว่าจะครบ ๓ จบ เพื่อให้สละกรรมนั้นเสียหากเธอถูกสวดสมณูภาสกว่าจะครบ ๓ จบ อยู่สละกรรมนั้นเสีย สละได้อย่างนี้นั่นเป็นการดีหากเธอไม่สละเสีย เป็นสังฆาติเสส.

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่อสังฆาติเสส ๑๓ เป็นปฐมาปัตติกะ (ให้ต้องอาบัติแต่แรกทำ) เป็นยาวตติยะ (ให้ต้องอาบัติต่อเมื่อสงฆ์สวดประกาศห้ามครบ ๓ ครั้ง) ภิกษุต้องธรรมเหล่านี้แล้วอันใดอันหนึ่งแล้วรู้อยู่ ปกปิดไว้สิ้นวันเพียงเท่าใด ภิกษุนั้น ถึงจะไม่ปรารถนา ก็พึงต้องอยู่ปริวาสสิ้นวันเท่าที่ปกปิดนั้น ภิกษุอยู่ปริวาสครบตามวันที่ปิดแล้ว พึงปฏิบัติเพื่อภิกษุมานัตต์เกินขึ้นไป ๖ ราตรี หมุ่ภิกษุได้ประพฤติมานัตต์ ๖ ราตรีแล้ว หมุ่ภิกษुकณะ ๒๐ จะพึงมี ณ สีมานใด ภิกษุนั้น สงฆ์พึงอภทานเธอ ณ สีมานั้น ถ้าภิกษุสงฆ์คณะ ๒๐ หย่อนด้วยภิกษุแม่แต่องค์หนึ่ง

ไม่ครบ ๒๐ หากอภิกขันธ์นั้นไซ้ ภิขุณั้นก็เป็นอันมิได้อภิกขันธ์ ภิขุทั้งหลายที่เป็นการกสงฆ์ ก็เป็นอันพระพุทธรเจ้าจะพึงติเตียน

นี่เป็นสามิจกรรม (คือประพฤดิชอบ) ในเรื่องนั้น

ข้าพเจ้าได้แสดงขึ้นแล้วแล ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลาย ในเรื่องนั้น

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๒ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๓ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้ว ในเรื่องนั้น เพราะฉะนั้น จงนึ่ง

ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

สังฆาติเสสุทเทส จบ

อนิยตุทเทส

(อนิยต ๒)

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่อ อนิยต ๒ เหล่านี้แล ย่อมมาสู่อุทเทส.

๑. อนึ่ง ภิขุใดผู้เดียวสำเร็จการนึ่งในที่ลับ คือในอาสนะกำบัง พอจะทำการได้ กับมาตุคามผู้เดียว อุบาสิกามีวาจาที่เชื่อได้ เห็นภิขุกับมาตุคาม นั้นนึ่งเทียว พุดขึ้นด้วยธรรม ๑ ประการอย่างใดอย่างหนึ่ง คือด้วยปาราชิกกัถิ ด้วยสังฆาติเสสกัถิ ด้วยปาจิตติยกัถิ ภิขุปฏิบัติญาณ ซึ่งการนึ่ง พึงถูกปรับด้วยธรรม ๑ ประการ คือด้วยปาราชิกบ้าง ด้วยสังฆาติเสสบ้าง ด้วยปาจิตติย บ้าง อีกอย่างหนึ่ง อุบาสิกามีวาจาที่เชื่อได้นั้นกล่าวด้วยธรรมใด ภิขุณั้นพึงถูกปรับด้วยธรรมนั้น นี้ธรรมชื่อ อนิยต

๒. อนึ่ง สถานที่ไม่เป็นที่กำบังอะไรเลย ไม่พอที่จะทำกรรม (คือ การเสพเมถุน) ได้ แต่พอเป็นที่พุดเคาะมาตุคาม ด้วยวาจาชั่วหยาบได้อยู่ และภิขุใดผู้เดียว สำเร็จการนึ่งในที่ลับ กับด้วยมาตุคามผู้เดียว ในอาสนะมีรูปอย่างนั้น อุบาสิกามีวาจาที่เชื่อได้ เห็นภิขุกับมาตุคามนั้น นั้นแล้ว พุดขึ้นด้วยธรรม ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือด้วยสังฆาติเสสกัถิ ด้วยปาจิตติยกัถิ ภิขุปฏิบัติญาณซึ่งการนึ่ง พึงถูกปรับด้วยธรรม ๒ ประการ คือด้วยสังฆาติเสสบ้าง ด้วยปาจิตติย บ้าง อีกอย่างหนึ่ง อุบาสิกามีวาจาที่เชื่อได้นั้นกล่าวด้วยธรรมใด ภิขุณั้นพึงถูกปรับด้วยธรรมนั้น แม้ธรรมนี้ชื่อ อนิยต

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมชื่ออนิยต ๒ ข้าพเจ้าได้แสดงขึ้นแล้วแล

ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลาย ในเรื่องนั้น ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถาม แม้ครั้งที่ ๒ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถาม แม้ครั้งที่ ๓ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วหรือ ?
 ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วในเรื่องนี้เพราะฉะนั้น จงนิง
 ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

อนิยตฺทเทส จป

นิสสัคคิยตฺทเทส

(นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐)

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่อ นิสสัคคิยปาจิตตีย์ สิกขาบท เหล่านี้แล ย่อมมาสู่อุทเทส.

๑. จีวรสำเร็จแล้ว กฐินอันภิกษุเคาะเสียแล้ว ฟังทรงอดิเรกจีวรได้ ๑๐ วัน เป็นอย่างยิ่ง
 ภิกษุให้ล่วงกำหนดนั้นไป เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์

๒. จีวรสำเร็จแล้ว กฐินอันภิกษุเคาะเสียแล้ว ถ้าภิกษุอยู่ปราศจากไตรจีวรแม้สิ้น
 ราตรีหนึ่ง เว้นเสียแต่ภิกษุได้รับสมมติ เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์

๓. จีวรสำเร็จแล้ว กฐินอันภิกษุเคาะเสียแล้ว อกาลจีวรเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ภิกษุหวังอยู่
 ก็พึงรับ ครั้นรับแล้วพึงรับให้ทำ ถ้าผ้านั้นมีไม่พอเมื่อความหวังว่าจะได้มีอยู่ ภิกษุนั้น ฟังเก็บจีวร
 นั้นไว้ได้เดือนหนึ่งเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจีวรที่ยังบกพร่องจะได้พอกัน ถ้าเธอเก็บไว้ ยิ่งกว่ากำหนดนั้น
 แม้ความหวังว่าจะได้มีอยู่ก็ เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์

๔. อนึ่ง ภิกษุใดยังภิกษุผู้มีโชฎะชาติให้ชกก็ดี ให้ข้อมก็ดี ให้ทบก็ดีซึ่งจีวรเก่าเป็น
 นิสสัคคิยปาจิตตีย์

๕. อนึ่ง ภิกษุใดรับจีวรจากมือภิกษุผู้มีโชฎะชาติ เว้นไว้แต่ของแลกเปลี่ยนเป็น
 นิสสัคคิยปาจิตตีย์

๖. อนึ่ง ภิกษุใดขอจีวรต่อพ่อเจ้าเรือนก็ดี ต่อแม่เจ้าเรือนก็ดี ผู้มิโชฎะตินอกจากสมัย
 เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์ สมัยในค่านันต์ครั้งนี้ คือ ภิกษุเป็นผู้มีจีวรถูกชิงเอาไปก็ดี มีจีวรฉิบหายก็ดี
 นี้สมัยในค่านันต์

๗. พ่อเจ้าเรือนก็ดี แม่เจ้าเรือนก็ดี ผู้มิโชฎะชาติ ปวารณาต่อภิกษุด้วยจีวรเป็นอันมาก
 เพื่อนำไปตามใจ ภิกษุนั้นพึงยินดีจีวรมีอุตตราสงค์ กับอันตราสก เป็นอย่างมาก จากจีวรเหล่านั้น
 ถ้ายินดียิ่งกว่านั้น เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์

๘. อนึ่ง มีพ่อเจ้าเรือนก็ดี แม่เจ้าเรือนก็ดี ผู้มิโชฎะชาติ ตระเตรียมทรัพย์สำหรับจ่าย
 จีวรเฉพาะภิกษุไว้ว่า “เราจักจ่ายจีวรด้วยทรัพย์สำหรับจ่ายจีวรนี้แล้ว ยังภิกษุชื่อนี้ให้ครองจีวร”
 ถ้าภิกษุนั้น เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาแล้ว ถึงการกำหนดคนในจีวรในสำนักของเขาว่า

“ดีละ ท่านจงจ่ายจิวรเช่นนั้นเช่นนี้ด้วยทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรแล้วยังรูปให้ครองเถิด” ถือเอาความเป็นผู้ใคร่จิวรที่ดี เป็นนิสัสคคิยาปาจิตติย

๘. อนึ่ง มีพ่อเจ้าเรือนก็ดี แม่เจ้าเรือนก็ดี ผู้มิใช่ญาติ ๒ คน ตระเตรียมทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรเฉพาะผืนๆ ไว้เฉพาะภิกษุว่า “เราทั้งหลายจักจ่ายจิวรเฉพาะผืน ๆ ด้วยทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรเฉพาะผืนๆ นี้แล้ว ยังภิกษุชื่อนี้ให้ครองจิวรหลายผืนด้วยกัน” ถ้าภิกษุนั้น เขาไม่ได้ไปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาแล้ว ถึงการกำหนดในจิวรในสำนักของเขาว่า “ดีละ ขอท่านทั้งหลายจ่ายจิวรเช่นนั้นเช่นนี้ด้วยทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรเฉพาะผืน ๆ แล้วทั้ง ๒ คนรวมกัน ยังรูปให้ครองจิวรผืนเดียวเถิด” ถือเอาความเป็นผู้ใคร่จิวรที่ดี เป็นนิสัสคคิยาปาจิตติย

๑๐. อนึ่ง พระราชาก็ดี ราชมารดาธิบดี พราหมณ์ก็ดี คหบดีก็ดี ส่งทรัพย์สำหรับจับจ่ายจิวรไปด้วยเหตุ เฉพาะภิกษุว่า “เจ้าจงจ่ายจิวร ด้วยทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรนี้แล้ว ยังภิกษุชื่อนี้ให้ครองจิวร” ถ้าทูตนั้นเข้าไปหาภิกษุนั้น กล่าวอย่างนี้ว่า “ทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรนี้ นำมาเฉพาะท่านขอท่านจงรับทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรนั้น” ภิกษุนั้นฟังกล่าวต่อทูตนั้นอย่างนี้ว่า “พวกเราหาได้รับทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรไม่ พวกเรารับแต่จิวรอันเป็นของควรโดยกาล” ถ้าทูตนั้นกล่าว ต่อภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “ก็ใคร ๆ ผู้เป็นไวยาวัจกรของท่านมีหรือ?” ภิกษุต้องการจิวร ฟังแสดง คนผู้ทำการในอารามหรืออุบาสกให้เป็นไวยาวัจกรด้วยคำว่า “คนนั้นแล เป็นไวยาวัจกรของภิกษุทั้งหลาย” ถ้าทูตนั้นสั่งไวยาวัจกรนั้นให้เข้าใจแล้ว เข้าไปหาภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “คนที่ท่านแสดงเป็นไวยาวัจกรนั้น ข้าพเจ้าสั่งให้เข้าใจแล้ว ท่านจงเข้าไปหาเขาจักให้ท่านครองจิวรตามกาล” ภิกษุผู้ต้องการจิวร เข้าไปหาไวยาวัจกรแล้ว ฟังทวง ฟังเตือน ๒-๓ ครั้งว่า “รูปต้องการจิวร” ภิกษุทวงอยู่ เตือนอยู่ ๒ - ๓ ครั้ง ยังไวยาวัจกรนั้นให้จัดจิวรสำเร็จได้ การให้สำเร็จได้ด้วยอย่างนี้นั้นเป็นดี ถ้าสำเร็จไม่ได้ ฟังเข้าไปยืมนิ่งต่อหน้า ๔ ครั้ง ๕ ครั้ง ๖ ครั้ง เป็นอย่างมาก เธอยืมนิ่งต่อหน้า ๔ ครั้ง ๕ ครั้ง ๖ ครั้ง เป็นอย่างมาก ยังไวยาวัจกรนั้นให้จัดจิวรสำเร็จได้ การให้สำเร็จได้ด้วยอย่างนี้ นั้นเป็นดี ถ้าให้สำเร็จไม่ได้ ถ้าเธอพยายามให้ยิ่งกว่านั้น ยังจิวรนั้นให้สำเร็จ เป็นนิสัสคคิยาปาจิตติย ถ้าให้สำเร็จไม่ได้ฟังไปเองก็ได้ ส่งทูตไปก็ได้ ในสำนักที่ส่งทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรมาเพื่อเธอบอกว่า “ท่านส่งทรัพย์สำหรับจ่ายจิวรไปเฉพาะภิกษุใด ทรัพย์นั้นหาสำเร็จประโยชน์น้อยหนึ่งแก่ภิกษุนั้นไม่ ท่านจงทวงเอาคืนทรัพย์ของท่าน ทรัพย์ของท่านอย่าได้ฉิบหายเสียเลย นี่เป็นสามิจิกรรม (คือประพฤติชอบ) ในเรื่องนั้น

จิวรวรรคที่ ๑ (จบ)

๑๑. อนึ่ง ภิกษุใดให้ทำสันถัดเจือด้วยไหม เป็นนิสัสคคิยาปาจิตติย

๑๒. อนึ่ง ภิกษุใดให้ทำสันถัดแห่งขนเจียมค่าล้วน เป็นนิสัสคคิยาปาจิตติย

๑๓. อนึ่ง กิจผู้ให้ทำสันถัดใหม่ ฟังถือเอาขณเจียมคำล้วน ๒ ส่วน ขณเจียมขาว เป็นส่วนที่ ๓ ขณเจียมแดงเป็นส่วนที่ ๔ ถ้ากิจผู้ไม่ถือเอาขณเจียมคำล้วน ๒ ส่วน ขณเจียมขาว เป็นส่วนที่ ๓ ขณเจียมแดงเป็นส่วนที่ ๔ ให้ทำสันถัดใหม่ เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๑๔. อนึ่ง กิจผู้ให้ทำสันถัดใหม่แล้ว ฟังทรงไว้ให้ได้ ๖ ปี ถ้าห้อย่นกว่า ๖ ปี เชนสละเสียดแล้วก็ดี ยังไม่สละแล้วก็ดี ซึ่งสันถัดนั้นให้ทำสันถัดอื่นใหม่เว้นไว้แต่กิจผู้ได้สมมติ เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๑๕. อนึ่ง กิจผู้ให้ทำสันถัดสำหรับนั่ง ฟังถือเอาคืบสุดโดยรอบแห่งสันถัดเก่า เพื่อทำให้เสียด ถ้ากิจผู้ไม่ถือเอาคืบสุดโดยรอบแห่งสันถัดเก่า ให้ทำสันถัดสำหรับนั่งใหม่ เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๑๖. อนึ่ง ขณเจียมเกิดขึ้นแก่กิจผู้เดินทาง กิจผู้ต้องการ ฟังรับได้ ครั้นรับแล้ว เมื่อคนถือไม่มี ฟังถือไปด้วยมือของตนเอง ตลอดระยะทาง ๓ โยชน์ เป็นอย่างมาก ถ้าเธอถือเอา ไปยิ่งกว่านั้น แม้นคนถือไม่มี เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๑๗. อนึ่ง กิจผู้ใดยังกัจญ์ผู้มีโชชาติ ให้ชกก็ดี ให้ช้อมก็ดี ให้สาวกก็ดี ซึ่งขณเจียม เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๑๘. อนึ่ง กิจผู้ใด รับก็ดี ให้รับดี ทองเงิน หรือยนต์ทองเงินอันเขาเก็บไว้ให้ก็ดี เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๑๙. อนึ่ง กิจผู้ใดถึงความเลกเปลี่ยนด้วยรูปยะ มีประการต่างๆ เป็นนิสสัคคิยา จิตตีย์

๒๐. อนึ่ง กิจผู้ใดถึงการซื้อและการขายมีประการต่างๆ เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

โกสยวรรคที่ ๒ (จบ)

๒๑. ฟังทรงอดิเรกบาตรไว้ได้ ๑๐ วัน เป็นอย่างยิ่งกิจผู้ให้ล่วงกำหนดนั้นไป เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๒๒. อนึ่ง กิจผู้ใดมีบาตรมีรอยร้าวน้อยกว่า ๕ นิ้ว ให้จ่ายบาตรอื่นใหม่ เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์ กิจผู้ใดมีบาตรนั้น ในกิจบริษัท บาตรใบสุดท้ายแห่งกิจ ในบริษัทนั้น ฟังมอบให้แก่กิจผู้หนึ่ง ตั้งว่า “นี้บาตรของท่าน ฟังทรงไว้ (คือใช้) กว่าจะแตก” นี้เป็นสามิจกรรม (คือการชอบ) ในเรื่องนั้น

๒๓. อนึ่ง มีเกสขอันควรรลิมของกิจผู้อาพาธ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย กิจผู้รับ (ประเคน) ของนั้นแล้ว ฟังเก็บไว้ฉันได้ ๗ วันเป็นอย่างยิ่ง กิจผู้ให้ล่วงกำหนดนั้น ไป เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๒๔. ภิกษุรู้ว่าอุจฺจฺรอนยังเหลืออีก ๑ เดือน พึงแสวงหาจีวร คือ ผ้าอาบน้ำฝนได้ รู้ว่าอุจฺจฺรอนยังเหลืออีกกึ่งเดือน พึงทำนุ้งได้ ถ้าเธอรู้ว่าอุจฺจฺรอนเหลือต่ำกว่า ๑ เดือน แสวงหาจีวร คือ ผ้าอาบน้ำฝน รู้ว่า อุจฺจฺรอนเหลือต่ำกว่ากึ่งเดือนทำนุ้ง เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๒๕. อนึ่ง ภิกษุใดให้จีวรแก่ภิกษุเองแล้ว โกรธน้อยใจจึงเอามาก็ดี ให้ซึ่งเอามาก็ดี เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๒๖. อนึ่ง ภิกษุใดขอผ้าขมาเองแล้ว ยังช่างหูกให้ทอจีวร เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๒๗. อนึ่ง พ่อเจ้าเรือนก็ดี แม่เจ้าเรือนก็ดี ผู้มิใช่ญาติ ตั้งช่างหูกให้ทอจีวรเฉพาะภิกษุ ถ้าภิกษุนั้นเขาไม่ได้ปวารณไว้ก่อน เข้าไปหาช่างหูกแล้ว ถึงความกำหนดในจีวรในสำนักของเขานั้นว่า จีวรผืนนี้ทอเฉพาะรูปของท่านจงทำให้ยาว ให้เป็นของจึงดี ให้เป็นของที่ทอดให้ เป็นของที่สงัด ให้เป็นของที่กริดดี แม้โฉน รูปจะให้ของเล็กน้อยเป็นรางวัลแก่ท่าน ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุนั้นให้ของเล็กน้อยเป็นรางวัล โดยที่สุดแม้สักว่าบิณฑบาต เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๒๘. วันปฐมมีที่ครบ ๓ เดือน แห่งเดือนกัตติกา (คือเดือน ๑๑) ยังไม่มาอีก ๑๐ วัน อัจเจกจีวรเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ภิกษุรู้ว่าเป็นอัจเจกจีวรพึงรับไว้ได้ ครั้นรับไว้แล้ว พึงเก็บไว้ได้ จนตลอดสมัยที่เป็นจีวรกาล ถ้าเธอเก็บไว้ยิ่งกว่านั้น เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๒๙. อนึ่ง (ถึง) วันปฐมมีแห่งเดือนกัตติกาที่สุดแห่งฤดูฝน ภิกษุอยู่ในเสนาสนะป่า ที่รู้กันว่าเป็นที่รังเกียจ มีภิกษุเฉพาะหน้า ประารถนาอยู่ พึงเก็บจีวร ๓ ผืน ๆ ใดผืนหนึ่งไว้ ในละแวกบ้านได้ และปัจฉิมอะไร ๆ เพื่อจะอยู่ปราศจากจีวรนั้นจะพึงมีแก่ภิกษุภิกษุนั้น พึงอยู่ปราศจากจีวรนั้นได้ ๖ คืนเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเธออยู่ปราศยิ่งกว่านั้น เว้นไว้แต่ภิกษุได้สมมติ เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

๓๐. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ผู้น้อมลากที่เขา น้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์มาเพื่อตน เป็นนิสสัคคิยาจิตตีย์

ปิดตวรรคที่ ๓ (จบ)

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่อ นิสสัคคิยาจิตตีย์ ๓๐ (สิกขาบท) ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้วแล ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลายในข้อเหล่านั้นท่านเป็นผู้บริสุทธฺิ์แล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๒ ท่านเป็นผู้บริสุทธฺิ์แล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๓ ท่านเป็นผู้บริสุทธฺิ์แล้วหรือ ?

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺิ์ในข้อเหล่านั้นแล้ว เพราะฉะนั้น จงนึ่ง

ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้อย่างนี้

นิสสัคคิยาจิตตีย์ จบ

ปาจิตตियุทธเทศ

(ปาจิตตีย์ ๕๒)

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่อว่า ปาจิตตีย์ ๕๒ เหล่านี้แล ข่อมมาสู่อุทเทส

๑. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะสัมปชานมุสาวาท (กล่าวเท็จทั้งรู้ตัว)
๒. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะโอมสวาท (คำ)
๓. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะส่อเสียดภิกษุ
๔. อนึ่ง ภิกษุใด ยังอนุปสัมบัน ให้กล่าวธรรมโดยบท ๑ เป็นปาจิตตีย์
๕. อนึ่ง ภิกษุใด สำเร็จการนอนร่วมกับอนุปสัมบันยิ่งกว่า ๒-๓ คืน เป็นปาจิตตีย์
๖. อนึ่ง ภิกษุใด สำเร็จการนอนร่วมกับมาตุคาม เป็นปาจิตตีย์
๗. อนึ่ง ภิกษุใด แสดงธรรมแก่มาตุคามยิ่งกว่า ๕-๖ คำ เว้นไว้แต่บุรุษผู้รู้เพียงสา
(มีอยู่) เป็นปาจิตตีย์
๘. อนึ่ง ภิกษุใด บอกอุตตริมนุสสธรรม (ของตน) แก่อนุปสัมบัน เป็นปาจิตตีย์
เพราะมีจริง
๙. อนึ่ง ภิกษุใด บอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุ แก่อนุปสัมบัน เว้นไว้แต่ภิกษุ
ได้รับสมมติ เป็นปาจิตตีย์
๑๐. อนึ่ง ภิกษุใด ชุตกัถิ ให้ชุตกัถิ ซึ่งแผ่นดิน เป็นปาจิตตีย์
มุสาวาทวรรคที่ ๑ (จบ)
๑๑. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะความถูกพราภแห่งภูตคาม
๑๒. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะความเป็นผู้กล่าวคำอื่น ในเพราะความเป็นผู้ให้ลำบาก
๑๓. เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะความเป็นผู้โพนทนา ในเพราะความเป็นผู้บ่นว่า
๑๔. อนึ่ง ภิกษุใด วางไว้แล้วกัถิ ให้วางไว้แล้วกัถิ ซึ่งเตียงกัถิ ตั่งกัถิ พูกัถิ เก้าอี้กัถิ
อันเป็นของสงฆ์ในที่แจ้ง เมื่อหลีกไป ไม่เก็บกัถิ ไม่ให้เก็บกัถิ ซึ่งเสนาสนะที่วางไว้นั้น
หรือไม่บอกสั่ง ไปเสีย เป็นปาจิตตีย์
๑๕. อนึ่ง ภิกษุใด ปูแล้วกัถิ ให้ปูแล้วกัถิ ซึ่งที่นอนในวิหารเป็นของสงฆ์ เมื่อหลีก
ไป ไม่เก็บกัถิ ไม่ให้เก็บกัถิ ซึ่งที่นอนอันปูไว้นั้น หรือไม่บอกสั่ง ไปเสีย เป็นปาจิตตีย์
๑๖. อนึ่ง ภิกษุใดรู้อยู่ สำเร็จการนอน เบียดภิกษุผู้เข้าไปก่อน ในวิหารของสงฆ์
ด้วยหมายว่า ความคับแคบจักมีแก่ผู้ใดผู้นั้นจะหลีกไปเอง ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นให้เป็น
ปัจจัย หาใช่ออย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตตีย์
๑๗. อนึ่ง ภิกษุใด โกรธขัดใจนุคคร่าเองกัถิ ให้ผู้อื่นนุคคร่ากัถิ ซึ่งภิกษุ จากวิหาร
ของสงฆ์ เป็นปาจิตตีย์

๑๘. อนึ่ง ภิกษุใดนั่งทับกัณฐิณอนทับกัณฐิณซึ่งเตียงกัณฐิณซึ่งตั้งกัณฐิณอันมีเท้าเสียบ (ในตัวเอง) บนร้าน ในวิหารเป็นของสงฆ์ เป็นปาจิตติย

๑๙. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำซึ่งวิหารใหญ่ จะวางเช็ดหน้าเพียงไร แต่กรอบแห่งประตู จะบริกรรมช่องหน้าต่าง พึงยืนในที่ปราศจากของสดเขียว อำนวย (ให้พอก) ได้ ๒-๓ ชั้น ถ้าเธออำนวย (ให้พอก) ยิ่งกว่านั้น แม้อยืนในที่ปราศจากของสดเขียว ก็เป็นปาจิตติย

๒๐. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ยูนาน้ำมีตัวสัตว์รคกัณฐิณให้รคกัณฐิณ ซึ่งหยู่กัณฐิณซึ่งดินกัณฐิณเป็นปาจิตติย

กุกคามวรรคที่ ๒ (จบ)

๒๑. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่ได้รับสมมติสั่งสอนพวกภิกษุณี เป็นปาจิตติย

๒๒. ถ้าภิกษุได้รับสมมติแล้ว เมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้ว สั่งสอนพวกภิกษุณี เป็นปาจิตติย

๒๓. อนึ่ง ภิกษุใด เข้าไปสู่ที่อาศัยแห่งภิกษุณีแล้ว สั่งสอนพวกภิกษุณีเว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตติย สมัยในเรื่องนั้นคั้งนี้คือ ภิกษุณีอาพาธ สมัยในเรื่องนั้น คั้งนี้

๒๔. อนึ่ง ภิกษุใดกล่าวอย่างนี้ว่า “พวกภิกษุสั่งสอนพวกภิกษุณี เพราะเหตุอมิส” เป็นปาจิตติย

๒๕. อนึ่ง ภิกษุใด ให้จิวรแก่ภิกษุณีผู้มีไข้ญาติ เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน เป็นปาจิตติย

๒๖. อนึ่ง ภิกษุใด เย็บกัณฐิณ ให้เย็บกัณฐิณซึ่งจิวร เพื่อภิกษุณีผู้มีไข้ญาติ เป็นปาจิตติย

๒๗. อนึ่ง ภิกษุใด ชักชวนกันแล้ว เดินทางไกลด้วยกันกับภิกษุณี โดยที่สุดแม้สิ้นระยะบ้านหนึ่ง เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตติย สมัยในเรื่องนั้น คั้งนี้ คือทางเป็นที่จะต้องไปด้วยพวกเกวียน รู้กันว่าเป็นที่น่ารังเกียจมิถยเฉพาะหน้า นี้สมัยในเรื่องนั้น

๒๘. อนึ่ง ภิกษุใด ชักชวนแล้ว ขึ้นเรือลำเดียวกับภิกษุณีขึ้นน้ำไปก็ดี ล่องน้ำไปก็ดี เว้นไว้แต่ข้ามฟาก เป็นปาจิตติย

๒๙. อนึ่ง ภิกษุใด รู้ยู่ฉันบิณฑบาตอันภิกษุณีแนะนำให้ถวาย เว้นไว้แต่ฤดูหัตถ์ปรารภไว้ก่อน เป็นปาจิตติย

๓๐. อนึ่ง ภิกษุใด ผู้เดียว สำเร็จการนั่ง ในที่ลับตากับภิกษุณีผู้เดียว เป็นปาจิตติย

โอวาทวรรคที่ ๓ (จบ)

๓๑. ภิกษุผู้มีไข้อาพาธ พึงฉันอาหารในโรงทานได้ครั้งหนึ่ง ถ้าฉันยิ่งกว่านั้น เป็นปาจิตติย

๓๒. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตติย ในเพราะฉันเป็นหมู่ นี้สมัยในเรื่องนั้น คือคราวอาพาธ คราวที่เป็นฤดูถวายจิวร คราวที่ทำจิวร คราวที่เดินทางไกล คราวที่ขึ้นเรือไป คราวประชุมใหญ่ คราวกัณฐิณ ของสมณะ นี้สมัยในเรื่องนั้น

๓๓. เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตตีย์ ในเพราโกษนะทีหลัง สมัยในเรื่องนั้นดังนี้ คือคราวเป็นไข้ คราวถวายจีวร คราวทำจีวร นี้สมัยในเรื่องนั้น

๓๔. อนึ่ง เขาพิจารณาภิกษุผู้เข้าไปสู่สกุล ด้วยขนมกัถิ ด้วยสัตตคฺฆงกัถิ เพื่อนำไปได้ ตามปรารธนาภิกษุผู้ต้องการ ฟังรับได้เต็ม ๒ - ๓ บาทร ถ้ารับยิ่งกว่านั้น เป็นปาจิตตีย์ ครันรับเต็ม ๒ - ๓ บาทรแล้ว นำออกจากที่นั้นแล้วฟังแบ่งปันกับภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นสามิจกรรม ในเรื่องนั้น

๓๕. อนึ่ง ภิกษุใด ฉนเสร็จห้ามเสียแล้วเกี่ยวกัถิ ฉนกัถิ ซึ่งของเกี่ยวกัถิ ซึ่งของฉน กัถิ อันมิใช่เคน เป็นปาจิตตีย์

๓๖. อนึ่ง ภิกษุใด นำไปพิจารณาภิกษุผู้ฉนเสร็จ ห้ามเสียแล้ว ด้วยของเกี่ยวกัถิด้วย ของฉนกัถิ อันมิใช่เคนบอกว่า “เอาเถิดภิกษุ ของฉนเกี่ยวหรือฉน” รืออยู่ เฟงจะหาโทษให้ พอเธฉนแล้ว เป็นปาจิตตีย์

๓๗. อนึ่ง ภิกษุใดเกี่ยวกัถิ ฉนกัถิ ซึ่งของเกี่ยวกัถิ ซึ่งของฉนกัถิ ในเวลาวิกาล เป็นปาจิตตีย์

๓๘. อนึ่ง ภิกษุใด เกี่ยวกัถิ ฉนกัถิ ซึ่งของเกี่ยวกัถิ ซึ่งของฉนกัถิ ที่ทำการส่งสมไว้ เป็นปาจิตตีย์

๓๙. อนึ่ง ภิกษุใด มิใช่ผู้อาหาร ขอโกษนะอันประณีตเห็นปานนี้ เช่น เนยใส เนย ชัน น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม เพื่อประโยชน์แก่ตน แล้วฉน เป็นปาจิตตีย์

๔๐. อนึ่ง ภิกษุใด กลืนอาหารที่เขายังไม่ให้ ล้วงช่องปาก เว้นไว้แต่น้ำและไม้ชำระ ฟัน เป็นปาจิตตีย์

โกษนวรรคที่ ๔ (จบ)

๔๑. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ของเกี่ยวกัถิ ของฉนกัถิ แก่อเจลกัถิ แก่ปริพาชกัถิ แก่ปริพาชิกัถิ ด้วยมือของตน เป็นปาจิตตีย์

๔๒. อนึ่ง ภิกษุใด กล่าวต่อภิกษุอย่างนี้ว่า ท่านจงมาเข้าไปสู่บ้านหรือสู่นิมม เพื่อบิณฑบาตด้วยกัน “เธยังเขาให้ถวายแล้วกัถิ ไม่ให้ถวายแล้วกัถิ แก่เธอแล้วส่งไป (ด้วยคำ) ว่าท่านจงไปเสีย การพูดกัถิ การนั่งกัถิ ของเรากับท่าน ไม่เป็นผาสุกเลย การพูดกัถิ การนั่งกัถิ ของเราคนเดี่ยวย่อมเป็นผาสุก” ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นแล ให้เป็นปัจฉยาหาใช่ออย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตตีย์

๔๓. อนึ่ง ภิกษุใด สำเร็จการนั่งแทรกแซงในสโกษนสกุล เป็นปาจิตตีย์

๔๔. อนึ่ง ภิกษุใด สำเร็จการนั่งในที่ลับ คือ ในอาสนะกำบังกับมาตุคาม เป็น ปาจิตตีย์

๔๕. อนึ่ง ภิกษุใด ผู้เดียวสำเร็จการนั่งในที่ลับตากับมาตุคามผู้เดียว เป็นปาจิตติย์
๔๖. อนึ่ง ภิกษุใด รับนิมนต์แล้ว มีภักต์อยู่แล้ว ไม่บอกลาภิกษุ ซึ่งมีอยู่ถึงความ เป็นผู้เที่ยวไปในสกุลทั้งหลาย ก่อนฉันก็ดี ทีหลังฉันก็ดี เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตติย์ สมัยในเรื่องนั้นดังนี้ คือคราวที่ถวายจิวร คราวที่ทำจิวร นี้สมัยในเรื่องนั้น
๔๗. ภิกษุใด ไม่ใช่ผู้อาพาธ พึงยินดีปวารณาด้วยปัจจัย เพียง ๔ เดือน เว้นไว้แต่ปวารณาอีก เว้นไว้แต่ปวารณาเป็นนิศย์ ถ้าเธอยินดียิ่งกว่านั้น เป็นปาจิตติย์
๔๘. ภิกษุใด ไปเพื่อจะดูกองทัพอันยกออกแล้ว เว้นไว้แต่ปัจจัยมีอย่างนี้เป็นรูป เป็นปาจิตติย์
๔๙. ก็ถ้าปัจจัยบางอย่าง เพื่อจะไปสู่กองทัพมีแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นพึงอยู่ได้ในกองทัพเพียง ๒ - ๓ คืน ถ้าอยู่ยิ่งกว่านั้น เป็นปาจิตติย์
๕๐. ถ้าภิกษุอยู่ในกองทัพ ๒ - ๓ คืน ไปสู่สนามรบก็ดี ไปสู่ที่ทัพพลก็ดี ไปสู่ที่จัดขบวนทัพก็ดี ไปดูกองทัพที่จัดเป็นกองๆ แล้วก็ดี เป็นปาจิตติย์
- อะเจละกะวรรคที่ ๕ (จบ)
๕๑. เป็นปาจิตติย์ เพราะดื่มสุราและเมรัย
๕๒. เป็นปาจิตติย์ เพราะจี้ด้วยนิ้วมือ
๕๓. เป็นปาจิตติย์ ในเพราะธรรมคือหัวเราะในน้ำ (หมายเอาเล่นน้ำ)
๕๔. เป็นปาจิตติย์ ในเพราะความไม่เอื้อเฟื้อ
๕๕. อนึ่ง ภิกษุใดหลอนภิกษุให้กลัว เป็นปาจิตติย์
๕๖. อนึ่ง ภิกษุใด มิใช่ผู้อาพาธ ดิดคักดี ให้ดิดคักดี ชั่งไฟ เว้นไว้แต่ปัจจัยมีอย่างนั้น เป็นรูป เป็นปาจิตติย์
๕๗. อนึ่ง ภิกษุใด ยังหย่อนกึ่งเดือนอาบน้ำ เว้นไว้แต่สมัย เป็นปาจิตติย์ สมัยในเรื่องนั้นดังนี้ คือ “เดือนกึ่งทำยฤดูร้อน เดือนต้นแห่งฤดูฝน” ๒ เดือนกึ่งนี้ เป็นคราวร้อน เป็นคราวกระวนกระวาย คราวเจ็บไข้ คราวทำการงานคราวไปทางไกล คราวฝนมากับพายุ นี้สมัยในเรื่องนั้น
๕๘. อนึ่ง ภิกษุ ได้จิวรมาใหม่พึงถือเอาวัตถุสำหรับทำให้เสียสี ๓ อย่าง ๆ ใดอย่างหนึ่งคือของเชียวครามก็ได้ ตมก็ได้ ของคำล้าก็ได้ ถ้าภิกษุไม่ถือเอาวัตถุสำหรับทำให้เสียสี ๓ อย่างๆ ใดอย่างหนึ่ง ใช้จิวรใหม่ เป็นปาจิตติย์
๕๙. อนึ่ง ภิกษุใด วิกัปจิวรเอง แก่ภิกษุก็ดี แก่ภิกษุณีก็ดี แก่นางสิกขมานาก็ดี แก่สามเณรก็ดี แก่นางสามเณรก็ดี แล้วใช้สอย (จิวรนั้น) ไม่ให้เขาถอนก่อน เป็นปาจิตติย์

๖๐. อนึ่ง ภิกษุใด ช่อนก็ดี ให้ช่อนก็ดีซึ่งบาตรก็ดี จีวรก็ดี ผ้าปูนั่งก็ดี กล่องเข็มก็ดี ประคตเอวก็ดี แห่งภิกษุ โดยที่สุคนธ์หมายจะหัวเราะ เป็นปาจิตตีย์

สุราปานะวรรคที่ ๖ (จบ)

๖๑. อนึ่ง ภิกษุใด แกล้งพราดสัตว์จากชีวิต เป็นปาจิตตีย์
๖๒. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ยู่บริโภคน้ำมีตัวสัตว์ เป็นปาจิตตีย์
๖๓. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ยู่พื้นอิฐที่ท่าเสร็จแล้วตามธรรมเนียม เพื่อทำอีก เป็นปาจิตตีย์
๖๔. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ยู่ ปิดอาบตีข้าวหยาบของภิกษุ เป็นปาจิตตีย์
๖๕. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ยู่ ยังบุคคลมีอายุไม่ครบ ๒๐ ปี ให้อุปสมบทบุคคลนั้นไม่เป็นอุปสัมบันด้วย ภิกษุทั้งหลายนั้นถูกติเตียนด้วย นี้เป็นปาจิตตีย์ ในเรื่องนั้น
๖๖. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ยู่ ชักชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกันกับพวกภิกษุอื่น พวกต่างผู้เป็นโจร โดยที่สุคนธ์สิ้นระยะบ้านหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์
๖๗. อนึ่ง ภิกษุใด ชักชวนแล้วเดินทางไกลสายเดียวกันกับมาตุคามโดยที่สุคนธ์สิ้นระยะบ้านหนึ่ง เป็นปาจิตตีย์
๖๘. อนึ่ง ภิกษุใดกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าพเจ้ารู้ถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว โดยประการว่าเป็นธรรมทำอันตรายได้อย่างไร ธรรมนั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้ (จริง) ไม่” ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านอย่าได้พูดอย่างนั้น ท่านอย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวต่อพระผู้มีพระเจ้าไม่ติดอก พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลยแน่ะเธอ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมอันทำอันตรายไว้โดยปริยายเป็นอันมาก ก็แลธรรมนั้นอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้ (จริง) แลภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่อย่างนั้น ชินถ้อยอย่างนั้นแล ภิกษุนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงสวดประกาศห้ามจนหนที่ ๓ เพื่อสละการนั้นเสีย ถ้าเธอถูกสวดประกาศห้ามอยู่จนหนที่ ๓ สละการนั้นเสีย การสละได้ดังนี้ เป็นการดี ถ้าไม่สละ เป็นปาจิตตีย์

๖๙. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ยู่ กินร่วมก็ดี อยู่ร่วมก็ดี สำเร็จการนอนด้วยกันก็ดี กับภิกษุผู้กล่าวอย่างนั้น ยังไม่ได้ทำกรรมอันสมควร ยังไม่ได้สละกฐินั้น เป็นปาจิตตีย์

๗๐. ถ้าแม่สมณุตเทศกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้ธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้วโดยประการที่ตรัสว่า เป็นธรรมทำอันตรายได้อย่างไร ธรรมนั้นหาอาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้ (จริง) ไม่ “สมณุตเทศนั้น อันภิกษุทั้งหลาย พึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า” สมณุตเทศ เธออย่าได้พูดอย่างนั้น เธออย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ติดอก พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้นเลยแน่ะสมณุตเทศ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมทำอันตรายไว้โดยปริยายเป็นอันมากก็แลธรรมเหล่านั้น อาจทำอันตรายแก่ผู้เสพอได้ (จริง)

แลสมณฑลเทศนั้น อันภิกษุทั้งหลาย ว่ากล่าวอยู่อย่างนั้นขึ้นถืออย่างนั้นแล สมณฑลเทศนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า “เนาะสมณฑลเทศ เธออย่าอ้างพระผู้มีพระภาคเจ้าขึ้นว่าเป็น พระศาสดาของเธอตั้งแต่วันนี้ไป แลพวกสมณฑลเทศอื่น ย่อมได้การนอนร่วมเพียง ๒-๓ คืน กับภิกษุทั้งหลายอันใด แม้อภิกษุที่ได้การนอนร่วมนั้นไม่มีแก่เธอ เจ้าคนเสีย เจ้าจงไปเสีย เจ้าจงฉิบหายเสีย” แลภิกษุใดรู้อยู่ เกลี่ยกล่อมสมณฑลเทศผู้ถูกให้ฉิบหายเสียอย่างนั้นแล้วก็ดี ให้อุปฐากก็ดี กินร่วมก็ดี สำเร็จการนอนร่วมก็ดี เป็นปาจิตติย

สัปปาณะวรรคที่ ๗ (จบ)

๗๑. ภิกษุใด อันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรม กล่าวอย่างนี้ว่า “เนาะเธอนั้นจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้ตามภิกษุอื่นผู้ฉลาดผู้ทรงวินัย” เป็นปาจิตติย (ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย) อันภิกษุศึกษาอยู่ควรรู้ถึง ควรสอบถาม ควรตรึตรอง นี่เป็นสามัมภิธรรม ในเรื่องนั้น

๗๒. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อมีใครสวดปาฏิโมกข์อยู่ กล่าวอย่างนี้ว่า ประโยชน์อะไร ด้วยสิกขาบทเล็กน้อยเหล่านี้ ที่สวดขึ้นแล้ว ช่างเป็นไปเพื่อความรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งย่งนี้กระไร ? เป็นปาจิตติย เพราะตำหนิสิกขาบท

๗๓. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อปาฏิโมกข์สวดอยู่ทุกกึ่งเดือน กล่าวอย่างนี้ว่า “ฉันพึงรู้ เตียนนี้เองว่า เธอ ธรรมเมื่อนี้ก็มาแล้วในสูตร เมื่อแล้วในสูตร มาสู่อุเทศ (คือการสวด) ทุกกึ่งเดือน” ถ้าภิกษุทั้งหลายอื่นรู้จักภิกษุนั้นว่า “ภิกษุนี้เคยนั่งเมื่อปาฏิโมกข์กำลังสวดอยู่ ๒-๓ คราวมาแล้ว กล่าวอะไรอีก” ความพินด้วยอาการที่ไม่รู้ ห้ามแก่ภิกษุนั้นไม่ พึงปรับเธอด้วยอาบัติที่ต้อง ในเรื่องนั้น และพึงยกความหลงขึ้นแก่เธอเพิ่มอีกว่า “เนาะเธอไม่ใช่ลาภของเธอ เธอได้ไม่ดีแล้ว ด้วยเหตุว่า เมื่อปาฏิโมกข์กำลังสวดอยู่เธอหาทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ดีไม่” นี่เป็นปาจิตติย ความผู้เป็นแสวงทำหลงนั้น

๗๔. อนึ่ง ภิกษุใด โกรธ น้อยใจทำร้าย เป็นปาจิตติย

๗๕. อนึ่ง ภิกษุใด โกรธ น้อยใจเงื่อหอกคือฝ่ามือขึ้นแก่ภิกษุ เป็นปาจิตติย

๗๖. อนึ่ง ภิกษุใด กำจัด (คือโจท) ภิกษุด้วยอาบัติสังฆาติเสสหามูลมิได้ เป็นปาจิตติย

๗๗. อนึ่ง ภิกษุใด แกล้งก่อความรำคาญแก่ภิกษุด้วยหมายว่า “ด้วยเช่นนี้ ความไม่ ผาสุกจักมี แก่เธอ แม้อรุ่หนึ่ง” ทำความหมาย อย่างนี้เท่านั้นแล ให้เป็นปัจจัยหาใช่ออย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตติย

๓๘. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อภิกษุทั้งหลาย เกิดหมางกัน เกิดทะเลาะกัน ถึงการวิวาทกัน ยืนแอบฟัง ด้วยหมายว่า “จักได้ฟังคำที่เธอพูดกัน” ทำความหมายอย่างนี้เท่านั้นแล ให้เป็นปัจจัย หาใช่ออย่างอื่นไม่ เป็นปาจิตติย

๓๙. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ฉันทะเพื่อกรรมอันเป็นธรรมแล้ว ถึงธรรมคือการบ่นว่าใน ภายหลังเป็นปาจิตติย

๔๐. อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อเรื่องอันจะพึงวินิจฉัย ยังเป็นไปอยู่ในสงฆ์ ไม่ให้ฉันทะแล้ว ดูกจากอาสนะ หลีกไปเสีย เป็นปาจิตติย

๔๑. อนึ่ง ภิกษุใด (พร้อมใจ) ด้วยสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้จีวร (แก่ภิกษุ) แล้ว ภายหลังถึงธรรม คือบ่นว่า “ภิกษุทั้งหลาย น้อมลากของสงฆ์ไปตามชอบใจ” เป็นปาจิตติย

๔๒. อนึ่ง ภิกษุใดรู้ผู้น้อมลากที่เขา น้อมไปจะถวายสงฆ์มาเพื่อบุคคล เป็นปาจิตติย

สหธรรมมิกวรรคที่ ๘ (จบ)

๔๓. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่ได้รับบอกก่อน ก้าวล่วงธรณีเข้าไป (ในห้อง) ของพระราชา ผู้กษัตริย์ได้รับมณฑลภิเษกแล้ว ที่พระราชายังไม่เสด็จออก ที่รตนะยังไม่ออก เป็นปาจิตติย

๔๔. อนึ่ง ภิกษุใด เก็บเอากัถิ ให้เก็บเอากัถิ ซึ่งรตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่าเป็น รตนะกัถิ เว้นไว้แต่ในวัดที่อยู่กัถิ ในที่อยู่พักกัถิ เป็นปาจิตติย แลภิกษุเก็บเอากัถิ ให้เก็บเอากัถิ ซึ่งรตนะกัถิ ซึ่งของที่สมมติว่ารตนะกัถิ ในวัดที่อยู่กัถิ ในที่อยู่พักกัถิ แล้วพึงเก็บไว้ ด้วยหมายว่า “ของผู้ใด ผู้นั้นจักได้เอาไป” นี้เป็นสามิจกรรมในเรื่องนั้น

๔๕. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่อ่าลาภิกษุผู้มีอยู่แล้ว เข้าไปสู่บ้านในเวลาวิกาล เว้นไว้แต่กิจ รีบ (คือธุระร้อน) มีอย่างนั้นเป็นรูป เป็นปาจิตติย

๔๖. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ทำล่องเข็มแล้วด้วยกระดูกกัถิ แล้วด้วยงากัถิ แล้วด้วยเขากัถิ เป็นปาจิตติย ที่ให้ทุบทิ้งเสีย

๔๗. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำเตียงกัถิ ตั่งกัถิ ใหม่ว พึงทำให้มีเท้าเพียง ๘ นิ้ว ด้วยนิ้วสุด เว้นไว้แต่แม่แครงเบื้องต่ำ เธอทำให้ล่องประมาณนั้นไป เป็นปาจิตติย ที่ให้ตัดเสีย

๔๘. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ทำเตียงกัถิ ตั่งกัถิ เป็นของหุ้มนุ่น (คือยัดนุ่น) เป็นปาจิตติย ที่ให้รื้อเสีย

๔๙. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำผ้าสำหรับนั่ง ให้ทำให้ได้ประมาณนี้ ประมาณในค่านัน โดย ยาว ๒ คืบ โดยกว้างคืบหนึ่ง ชายคืบครึ่ง ด้วยคืบสุด เธอทำให้ล่องประมาณนั้นไป เป็นปาจิตติย ที่ให้ตัดเสีย

๕๐. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำผ้าปิดฝี พึงให้ทำให้ได้ประมาณนี้ ประมาณในค่านัน โดยยาว ๔ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบครึ่ง ด้วยคืบสุด เธอทำให้ล่องประมาณนั้นไป เป็นปาจิตติย ที่ให้ตัดเสีย

๕๑. อนึ่ง ภิกษุผู้ให้ทำผ้าอาบน้ำฝน พึงทำให้ได้ประมาณนี้ ประมาณในค่านัน โดยยาว ๖ คืบ โดยกว้าง ๒ คืบครึ่ง ด้วยคืบสุกต เธอทำให้ล่วงประมาณนั้นไป เป็นปาจิตติย์ ที่ให้ตัดเสียด

๕๒. อนึ่ง ภิกษุใด ให้ทำจีวร มีประมาณเท่าสุกตจีวร หรือยิ่งกว่า เป็นปาจิตติย์ ที่ให้ตัดเสียดนี้ประมาณแห่งสุกตจีวรของพระสุกต ในค่านัน โดยยาว ๕ คืบ โดยกว้าง ๖ คืบ ด้วยคืบสุกต นี้ประมาณ แห่งสุกตจีวรของพระสุกต

ระตะนาวรรคที่ ๕ (จบ)

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมชื่อปาจิตติย์ ๕๒ ข้าพเจ้าได้แสดงขึ้นแล้วแล

ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลายในข้อเหล่านี้

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม่ครั้งที่ ๒ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม่ครั้งที่ ๓ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์แล้วหรือ ?

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺ์ในข้อเหล่านี้แล้ว

เพราะฉะนั้น จงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความไว้ด้วยอย่างนี้

ปาจิตติย์ จบ.

ปาฏิเสทนิยะ

(ปาฏิเสทนิยะ ๔)

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมชื่อปาฏิเสทนิยะ ๔ เหล่านี้แล ย่อมมาสู่อุทเทส

๑. อนึ่ง ภิกษุใด รับของเกี้ยวก็ดี ของฉันทก็ดี ด้วยมือของตน จากมือของนางภิกษุณีผู้มีโชฎะติ ผู้เข้าไปแล้ว สู่ละแวกบ้านแล้วเกี้ยวก็ดี ฉันทก็ดี อันภิกษุนั้น พึงแสดงคินว่า “เนะเธอนันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นสหายควรจะแสดงคิน ฉันทแสดงคินธรรมนั้น”

๒. อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์ฉันอยู่ในสกุล ถ้าภิกษุณีมา ขึ้นสั่งเสียดอยู่ในที่นั้นว่า “จงถวายแกลงในองค์นี้ จงถวายข้าวในองค์นี้” ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น พึงรุกรานภิกษุณีนั้นว่า “น้องหญิง เธอจงหลีกไปเสียด ตลอดเวลาที่ภิกษุฉันอยู่” ถ้าภิกษุแม่รูปหนึ่ง ไม่กล่าวออกไปเพื่อจะรุกรานภิกษุณีนั้นว่า “น้องหญิง เธอจงหลีกไปเสียด ตลอดเวลาที่ภิกษุฉันอยู่” อันภิกษุเหล่านั้นพึงแสดงคินว่า “เนะเธอ พวกฉันต้องธรรมที่น่าดี ไม่เป็นสหายควรจะแสดงคิน พวกฉันแสดงคินธรรมนั้น”

๓. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่ได้รับนิมนต์ก่อนมิใช่ผู้อาพาธ รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ในสกุล ที่สังฆสมมติว่าเป็นเสขะ ด้วยมือของตนแล้ว เคี้ยวก็ดี ฉันก็ดีอันภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า “ແ່ະເຮ ຈັນຕ້ອງธรรมที่นำดี ไม่เป็นสบายควรจะแสดงคืน ฉันแสดงคืนธรรมนั้น”

๔. อนึ่ง ภิกษุใด อยู่ในเสนาสนะป่า ที่รู้กันว่าเป็นที่มีรังเกียจ มีภัยเฉพาะหน้า รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี อันเขาไม่ได้บอกให้รู้ไว้ก่อน ด้วยมือของตน ในวัดที่อยู่มิใช่ผู้อาพาธ เคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี อันภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า “ແ່ະເຮ ຈັນຕ້ອງธรรมที่นำดี ไม่เป็นสบาย ควรจะแสดงคืน ฉันแสดงคืนธรรมนั้น”

ท่านทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายชื่อปาฏิเทสนียะ ๔ ข้าพเจ้าได้แสดงขึ้นแล้วแล
ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลายในข้อเหล่านั้น ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ?
ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๒ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ?
ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๓ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วหรือ ?
ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วในข้อเหล่านี้ เพราะฉะนั้น จงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความ
ไว้ด้วยอย่างนี้

ปาฏิเทสนียะ จบ

เสขียะ

(เสขียะ ๓๕)

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่อเสขียะเหล่านี้แล ย่อมมาสู่อุทเทส

๑. พึงทำศึกษาว่า “เราจักนุ่งเป็นปริมณฑล”
๒. พึงทำศึกษาว่า “เราจักห่มเป็นปริมณฑล”
๓. พึงทำศึกษาว่า “เราจักปกปิดกายดีไปในละแวกบ้าน”
๔. พึงทำศึกษาว่า “เราจักปกปิดกายดีนั่งในละแวกบ้าน”
๕. พึงทำศึกษาว่า “เราจักสำรวมดีไปในละแวกบ้าน”
๖. พึงทำศึกษาว่า “เราจักสำรวมดี นั่งในละแวกบ้าน”
๗. พึงทำศึกษาว่า “เราจักมีตาทอดลงไปในละแวกบ้าน”
๘. พึงทำศึกษาว่า “เราจักมีตาทอดลงนั่งในละแวกบ้าน”
๙. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่ไปในละแวกบ้านด้วยทั้งเวกผ้า”
๑๐. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่นั่งในละแวกบ้าน ด้วยทั้งเวกผ้า”
๑๑. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่ไปในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความหวัหระลั่น”
๑๒. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่นั่งในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความหวัหระลั่น”

๑๓. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกมีเสียงน้อยไปในละแวกบ้าน”
๑๔. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกมีเสียงน้อยนั่งในละแวกบ้าน”
๑๕. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่โยกกายไปในละแวกบ้าน”
๑๖. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่โยกกายนั่งในละแวกบ้าน”
๑๗. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่ไกวแขนไปในละแวกบ้าน”
๑๘. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่ไกวแขนนั่งในละแวกบ้าน”
๑๙. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่โคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน”
๒๐. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่โคลงศีรษะนั่งในละแวกบ้าน”
๒๑. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่ทำความค้ำไปในละแวกบ้าน”
๒๒. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่ทำความค้ำนั่งในละแวกบ้าน”
๒๓. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่คลุม (ศีรษะ) ไปในละแวกบ้าน”
๒๔. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่คลุม (ศีรษะ) นั่งในละแวกบ้าน”
๒๕. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่ไปในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความกระโหย่ง”
๒๖. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่นั่งในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความรัดเข้า”

สารูป ๒๖ (จบ)

๑. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกรับบิณฑบาตโดยเอื้อเฟื้อ”
๒. ฟังทำศึกษา “เรัจกจ้องคูอยู่ในบาตรรับบิณฑบาต”
๓. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกรับบิณฑบาตมีสุปะเสมอกัน”
๔. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกรับบิณฑบาตเสมอขอบ”
๕. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกฉันบิณฑบาตโดยเอื้อเฟื้อ”
๖. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกจ้องคูอยู่ในบาตรฉันบิณฑบาต”
๗. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกฉันบิณฑบาตไม่แหวง”
๘. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกฉันบิณฑบาตมีสุปะเสมอกัน”
๙. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่ขย้มลงแต่ยอดฉันบิณฑบาต”
๑๐. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่กลมแกงก็ดี กับข้าวก็ดี ด้วยข้าวสุก อาศัยความ
อยากได้มาก”
๑๑. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธจกไม่ขอสุปะก็ดีข้าวสุกก็ดีเพื่อประโยชน์แก่ตนฉัน”
๑๒. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่เฟง โปนทะนาแลดูบาตรของผู้อื่น”
๑๓. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่ฉัก”
๑๔. ฟังทำศึกษาว่า “เรัจกทำคำข้าวให้กลมกล่อม”

๑๕. ฟังทำศึกษาวา “เมื่อคำข้าวยังไม่นำมาถึง เราจักไม่อำช่องปาก”
๑๖. ฟังทำศึกษาวา “เราฉันอยู่ จักไม่สอดมือทั้งนั้นเข้าในปาก”
๑๗. ฟังทำศึกษาวา “ปากยังมีคำข้าวเราจักไม่พุด”
๑๘. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันเคาะคำข้าว”
๑๙. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันกัดคำข้าว”
๒๐. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันทำให้ดูย”
๒๑. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันสลัดมือ”
๒๒. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันทำเมล็ดข้าวตก”
๒๓. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันแถบดิน”
๒๔. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันทำเสียงจับๆ”
๒๕. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันทำเสียงซู่ๆ”
๒๖. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันเลียมือ”
๒๗. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันขอบาตร”
๒๘. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่ฉันเลียริมฝีปาก”
๒๙. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่รับโอนน้ำด้วยมือเปื้อนอาภิส”
๓๐. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่เทน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน”

โกชนปฏิสังขต ๓๐ (จบ)

๑. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้มีรุมในมือ”
๒. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้มีไม่พลองในมือ”
๓. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้มีศัสตราในมือ”
๔. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้มีอาวุธในมือ”
๕. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้สวมเขียงเท้า”
๖. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้สวมรองเท้า”
๗. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ไปในยาน”
๘. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้อยู่บนที่นอน”
๙. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ นั่งรัดเขา”
๑๐. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้พันศิริษะ”
๑๑. ฟังทำศึกษาวา “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้คลุมศิริษะ”
๑๒. ฟังทำศึกษาวา “เรานั่งอยู่ที่แผ่นดินจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งบน

อาสนะ”

๑๓. ฟังทำศึกษาว่า “เรานั่งบนอาสนะต่ำจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งบนอาสนะสูง”

๑๔. ฟังทำศึกษาว่า “เรายืนอยู่ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งอยู่”

๑๕. ฟังทำศึกษาว่า “เราเดินไปข้างหลังจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้เดินไปข้างหน้า”

๑๖. ฟังทำศึกษาว่า “เราเดินไปนอกทางจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้ไปอยู่ในทาง”

ธรรมเทศนาปฏิสังยุต ๑๖ (จบ)

๑. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธ จักไม่ยื่นถ้ำอุจจาระหรือปัสสาวะ”

๒. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธ จักไม่ถ้ำอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนขะพะบนของสดเขียว”

๓. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธ จักไม่ถ้ำอุจจาระ ปัสสาวะ บ้วนขะพะในน้ำ”

ปกิณณกะ ๓ (จบ)

ท่านทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายชื่อเสขีย ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว

ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลายในเรื่องนั้น ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๒ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๓ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วในเรื่องนั้น เพราะฉะนั้น จงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

เสขียะ (จบ)

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่ออริกธสมณะ ๗ เหล่านี้แล ย่อมมาสู่อุทเทส

เพื่อความสงบ เพื่อความระงับ ซึ่งอริกธทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว ฟังให้ระเบียบอันจะ

ฟังทำให้ถึงพร้อมหน้า ฟังให้ระเบียบยกเอาสติขึ้นเป็นหลัก ฟังให้ระเบียบที่ให้แก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว (ฟังให้) ทำตามรับ (ฟังให้) ตัดสินเอาตามคำของคนมากเป็นประมาณ (ฟังให้) กิริยาที่ลงโทษแก่ผู้ผิด (ฟังให้) ระเบียบคังกลบไว้ด้วยหญ้า

ท่านทั้งหลาย ธรรมชื่ออริกธสมณะ ๗ อันข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้วแล

ข้าพเจ้าถามท่านทั้งหลายในเรื่องนั้น ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๒ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ข้าพเจ้าถามแม้ครั้งที่ ๓ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธแล้วหรือ ?

ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธ์แล้วในเรื่องนั้น เพราะฉะนั้น จงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

อิทธิกรรมสมณะ ๗ จบ.

ท่านทั้งหลาย คำนิทาน ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้วแล
 ธรรมทั้งหลายชื่อปาราชิก ๔ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 ธรรมทั้งหลายชื่อสังฆาทิเสส ๑๓ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 ธรรมทั้งหลายชื่อนิยต ๒ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 ธรรมทั้งหลายชื่อนิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 ธรรมทั้งหลายชื่อบาจิตติย ๕๒ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 ธรรมทั้งหลายชื่อบาปฏิเทศนียะ ๔ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 ธรรมทั้งหลายชื่อบาเสขียะ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 ธรรมทั้งหลายชื่อบาอิทธิกรรมสมณะ ๗ ข้าพเจ้าแสดงขึ้นแล้ว
 คำเท่านั้น ของพระผู้มีพระภาคเจ้า นั้นเนื่องในสูตรแล้ว มาในสูตรแล้ว ย่อมมาสู่
 อุทเทสทุก ๆ กิ่งเดือน อันภิกษุทั้งหลายทั้งปวงนั้นแล พึงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน เป็นผู้ชื่นชมด้วยดี
 อยู่ เป็นผู้ไม่วิวาทอยู่ ศึกษาในพระปาฏิโมกข์นั้นดังนี้

ภิกขุปาฏิโมกข์ จบ.

จากนั้นพระเถระผู้เป็นประธาน ให้โอวาท และนำเจริญพระพุทธมนต์ตามแต่ทางวัด
 จะกำหนด แต่โดยมากวัดใหญ่ ๆ ที่มีวัตรปฏิบัติเป็นแบบแผน นิยมสวดบทสวดมนต์หลัง
 ภิกขุปาฏิโมกข์ ดังต่อไปนี้

๑. กรณียเมตตสูตร
๒. ขันธปริตร
๓. พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ
๔. วันทา (วันทาบทใหญ่)
๕. กรวดน้ำ (อิมินา)

สวดจบแล้ว พระเถระผู้เป็นประธานนำคุกเข่ากราบ ๓ หน เป็นอันเสร็จพิธี

จากนั้น พระเถระผู้เป็นประธานต่อศีลให้สามเณร เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของ
 พระสงฆ์โดยทั่วไป โดยถือว่าการต่อศีลให้สามเณรเป็นการอนุเคราะห์สามเณร ผู้เป็นเชื้อสาย
 สมณะสาขายบุตร ที่จะทำหน้าที่สืบสานพระศาสนาต่อไป เพื่อทำศีลให้บริสุทธ์และเป็นการ
 ทบทวนศีล ๑๐ ข้อ เหมือนพระสงฆ์สวดภิกขุปาฏิโมกข์ เพื่อการทบทวนศีล ๒๒๗ ข้อ
 พระเถระผู้เป็นประธานให้โอวาทสามเณร เป็นอันเสร็จพิธี.

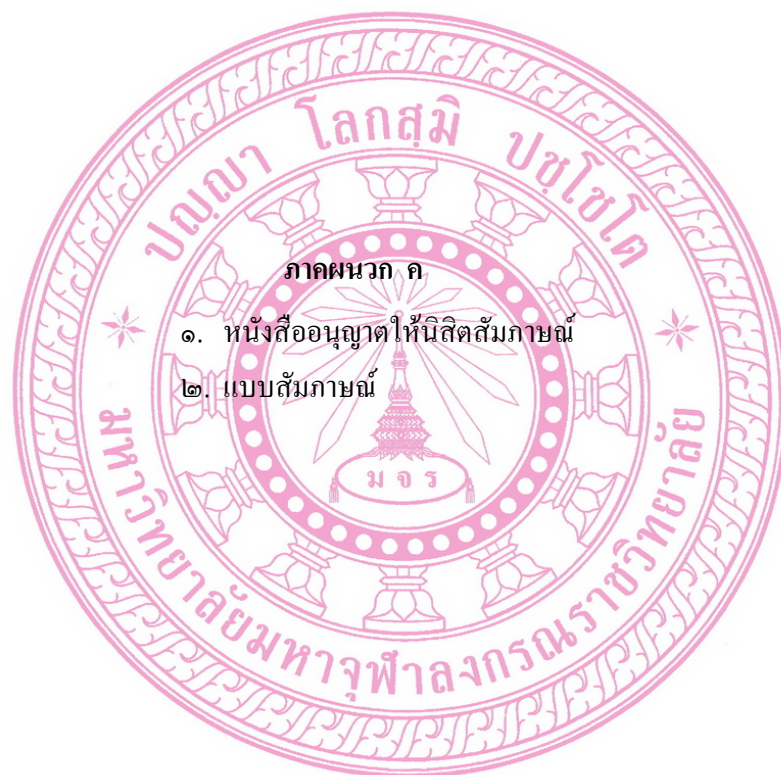

ภาคผนวก ข

รายนามพระสงฆ์ให้การสัมภาษณ์

๑. พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา,
๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๒. พระครูศรีภวานาวินสุทธิ (ประกอบ ปภังกรโร), เจ้าคณะอำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๓. พระครูอนุนวัตรชินวงศ์ (จอย ชินวิโส), เจ้าคณะอำเภอโนนไทย
จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๔. พระครูสิริอรุโณภาส, เจ้าคณะตำบลโพธิ์กลาง-ไชยมงคล อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๕. พระครูโสภาสกิจจานุกูล, เจ้าคณะตำบลโนนไทยเขต ๑ อำเภอโนนไทย
จังหวัดนครราชสีมา, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๔
๖. พระครูไพศาลสุทธิคุณ, เจ้าคณะตำบลพังเทียม อำเภอพระทองคำ
จังหวัดนครราชสีมา, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๔
๗. พระครูอรุณธรรมประคุณ, เจ้าคณะตำบลโนนไทยเขต ๒
อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา, ๓ มิถุนายน ๒๕๕๔
๘. พระมหาวิจิตร ธีรญาโณ, เจ้าอาวาสวัดคลองขาว อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๙. พระอธิการสุเมธี สีลโชโต, เจ้าอาวาสวัดหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดนครราชสีมา, ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๐. พระครูปฐมธรรมมานุโยค, เจ้าอาวาสวัดสระบัวเกลื่อน อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๑. พระอธิการจอย กนฺตวณฺโณ, เจ้าอาวาสวัดสระจรเข้ อำเภอโนนไทย
จังหวัดนครราชสีมา, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔
๑๒. พระมหาสมทรง ดิสุสโร, วัดอิสาน อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา, ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๓. พระพจน์ มหาเวทย์, วัดตะคร้อ อำเภอโนนไทย
จังหวัดนครราชสีมา, ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

๑๔. พระสมศักดิ์ มนีสุโร, วัดน้ำฉ่ำ อำเภอบางทะเลสอ
จังหวัดนครราชสีมา, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๕. พระมนัสพล วรสุโข, วัดสระบัวเกตุ อำเภอมือง
จังหวัดนครราชสีมา, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๖. พระบุญเยี่ยม ปญฺญาธโน, วัดหัวสะพาน อำเภอมือง
จังหวัดนครราชสีมา, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๗. พระหวล ฉนฺทโก, วัดโกศลสิตาราม อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา, ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๘. พระวิเชียร คุ้มวโร, วัดกระโดงทอง อำเภอเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔
๑๙. พระครูประสิทธิ์สรคุณ, วัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร อำเภอมือง
จังหวัดนครราชสีมา, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
๒๐. พระครูสมุห์สมชาย ปวฑฺฒโน, วัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร
อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔.
๒๑. พระมหาบุญเกียรติ วรรณโม, วัดหัวสะพาน อำเภอมือง
จังหวัดนครราชสีมา, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔

ภาคผนวก ก

๑. หนังสืออนุญาตให้ผลิตสัมภาระ
๒. แบบสัมภาระ

ที่ ศธ ๖๑๒๗.๓ / ว. ๐๗๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา
บ้านหัวถนน ตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
๓๐๐๐๐

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์

กราบเรียน

ด้วย พระบุญเกิด อธิธมฺมโต (ชูบุตร) นิสิตปริญญาโท รุ่นที่ ๓/๒๕๕๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาภิกขุปาฎิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยมี พระเมธีสุตาภรณ์ ,ดร. และ ผศ.ดร.สุรพงษ์ คงสัตย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ โดยในการทำวิจัยดังกล่าว มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษา และวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยนิสิตจะเป็นผู้มาติดต่อและประสานงานขอความอนุเคราะห์ด้วยตนเอง

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการขอสัมภาษณ์ และขออนุโมทนาขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาอนุเคราะห์ต่อไป

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม)

รก. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครราชสีมา

รก. ประธานกรรมการศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครราชสีมา

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครราชสีมา
โทร. (๐๕๔) ๒๖๕๕๗๙ , ๐๘๑-๙๖๖๒๓๒๕

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ จัดทำขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ (๑) เพื่อศึกษาภิกขุปาฏิโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามกับพระภิกษุและผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับการสวดปาฏิโมกข์ของพระภิกษุในเขตจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๑ รูป

๒. แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ สถานภาพผู้ให้การสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สภาพและปัญหาภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

ตอนที่ ๓ แนวทางการส่งเสริมภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

๓. เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระมหาเถระเกี่ยวกับ ภิกขุปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ในสภาพที่แท้จริงตามความคิดเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่การคณะสงฆ์ และการพระพุทธศาสนาต่อไป และผู้วิจัยขอให้คำสัญญาว่าความคิดเห็นของท่านทุกประเด็นจะนำมาใช้เป็นคำตอบของการวิจัยเท่านั้นและไม่มีผลต่อท่านแต่ประการใด

กราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ลงชื่อ.....

(พระบุญเกิด อิทฺธิมนฺโต)

นิสิตปริญญาโท รุ่นที่ ๓/๒๕๕๑

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครราชสีมา

ตอนที่ ๑ สถานภาพผู้ให้การสัมภาษณ์

- ๑.๑ ชื่อ..... ฉายา..... สมณศักดิ์.....
 ๑.๒ ตำแหน่ง.....
 ๑.๓ วัด.....
 ๑.๔ ความรู้ความสามารถ.....

ตอนที่ ๒ สภาพและปัญหาการศึกษาปฏิบัติของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

๒.๑ ด้านวัด

.....

๒.๒ ด้านผู้สวด

.....

๒.๓ ด้านพระสงฆ์

.....

๒.๔ ด้านตำรา

.....

๒.๕ ด้านการเผยแพร่

.....

ตอนที่ ๓ แนวทางการส่งเสริมภิกขุปฏิบัติของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

๒.๑ ด้านวัด

.....
.....
.....

๒.๒ ด้านผู้สวด

.....
.....
.....

๒.๓ ด้านพระสงฆ์

.....
.....
.....

๒.๔ ด้านตำรา

.....
.....
.....

๒.๕ ด้านการเผยแพร่

.....
.....
.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ให้สัมภาษณ์

...../...../.....

สถานที่..... เวลา.....

ภาคผนวก ง
ภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์คณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ภาคผนวก ง
ภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์พระสงฆ์
ในจังหวัดนครราชสีมา

พระครูอนวัตรชินวงศ์ (จอย ชินวิไล)
เจ้าคณะอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระครูศรีภวานวิสุทธิ (ประกอบ ปกงโร)
เจ้าคณะอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระพจน์ มหาวาโยโม
วัดตะคร้อ อำเภอนิโนไทย จังหวัดนครราชสีมา
๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

พระครูอรุณธรรมประคุณ
เจ้าคณะตำบลนิโนไทยเขต ๒
อำเภอนิโนไทย จังหวัดนครราชสีมา
๓ มิถุนายน ๒๕๕๔

พระมนัสพล วรสุทธิ
วัดสระบัวเกลื่อน อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา
๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระสมศักดิ์ มนัสสุโร
วัดน้ำนำ อำเภอบางทะเลสาบ จังหวัดนครราชสีมา
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระอธิการสุเมธี สีลโชโต
เจ้าอาวาสวัดหนองไผ่
อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระอธิการจอย กนตวณโณ
เจ้าอาวาสวัดสระกระแซะ
อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/ฉายา/นามสกุล : พระบุญเกิด อภิธมฺมโต (ชุบุตร)
- วัน/เดือน/ปีเกิด : ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๐ (ปีมะเส็ง)
- ภูมิลำเนาเดิม : ๑๑ หมู่ ๑๐ ตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดโนนไทย ตำบลโนนไทย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา
- วุฒิการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๔ นักรรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดนครราชสีมา
: พ.ศ. ๒๕๕๑ จบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิชาเอกการสอนภาษาไทย
- ประวัติการทำงาน : พ.ศ. ๒๕๔๖ ครูสอนปริยัติธรรมสำนักศาสนศึกษาวัดโนนไทย
: พ.ศ. ๒๕๕๐ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
สังกัดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา
- ความสามารถพิเศษ : พ.ศ. ๒๕๔๓ ทรงจำภิกขุปาฏิโมกข์ ถึงปัจจุบัน